

T.C.
NIĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

AKSARAY'IN ORTAKÖY İLÇESİNDE OCAK GELENEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Hasan KIRKAN

Niğde
Nisan, 2025

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

AKSARAY'IN ORTAKÖY İLÇESİNDE OCAK GELENEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Hasan KIRKAN

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Namık ASLAN

Niğde
Nisan, 2025

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Aksaray’ın Ortaköy İlçesinde Ocak Geleneği** ” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Hasan KIRKAN

ÖN SÖZ

Halk hekimliği, kuşaktan kuşağa aktarılan, geleneksel tedavi yöntemlerine dayalı bir sağlık anlayışıdır. Doğal bitkiler, şıfalı otlar, masajlar ve çeşitli fiziksel uygulamalar halk hekimliğinin temel taşlarını oluşturur. Bu yöntemler, bilimsel tıbbın geliştirilmesinden önce toplumların sağlık sorunlarına yönelik başvurdukları doğal çözümlerdi. Halk hekimliği, yalnızca bedensel hastalıkları değil, ruhsal ve zihinsel sağlık üzerinde de etkili olabilecek doğal tedavi yöntemlerini kapsar. Ancak modern tıbbın ilerlemesiyle birlikte halk hekimliği uygulamaları, daha çok tamamlayıcı tedavi olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Yine de birçok insan hala bu eski yöntemleri sağlıklarını iyileştirmek ya da korunmak amacıyla tercih etmektedir.

Bu tez çalışması, Aksaray'ın Ortaköy ilçesinde ocak geleneği araştırılmak üzere Ortaköy ilçe merkezi ve ilçeye bağlı olan köyler inceleme kapsamına alınarak çalışılmıştır. İlçeye bağlı olan bazı köylerde göç yüzünden nüfusun az olmasından dolayı kaynak kişiler bulunamamıştır. Bazı köylerde ise hem kuruluş tarihi hem köylerin yerleşkesi dolayısıyla nüfusun yüksek olması kaynak bakımından oldukça zengin olduğu görölmüştür.

Tezin yazım sürecim boyunca yardımcı olan Danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Namık ASLAN'a bu süreçte yardımlarını esirgemeyen eşim Arife ALTIOK KIRKAN'a Prof. Dr. Nedim BAKIRCI hocama ve bu süreçte maddi manevi destekçim Yunus Emre DAĞ'a teşekkür ederim

Hasan KIRKAN

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AKSARAY’ IN ORTAKÖY İLÇESİNDE OCAK GELENEĞİ

KIRKAN, Hasan
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Namık ASLAN
Nisan 2025, 143 Sayfa

Bu çalışmanın amacı, Aksaray’ın Ortaköy ilçesinde ocak geleneği araştırılıp yazıya aktararak gelecek nesillere aktarılmasını ve literatüre güncel bir kaynak kazandırılmasını sağlamaktır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden saha araştırma yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Saha çalışması sırasında “karşılıklı görüşme yöntemi” kullanılmıştır. Önceden hazırlanmış olan derleme soruları kaynak şahıslara yöneltilmiş, ihtiyaç halinde ilave sorularla doğru bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Kaynak şahıslar genellikle sağaltım yaptıkları mekânlarda ziyaret edilmiştir. Araştırma Ortaköy ilçe merkezi ile merkeze bağlı köy ve kasabalarla sınırlandırılmıştır. Bazı köyler kırsal kesim olması ve bazı nedenlerden dolayı nüfusun çok az olması kaynak kişi bulmakta zorluk çekilmiştir. İlçeye bağlı olan Pirli köyü (68), S. Gödeler köyü (66) gibi nüfus bulunmaktadır. Köylerde daha önce yaşayan insanların ilçe dışına göç ettikleri tespit edilmiştir. Bölgede uygulanan hem halk hekimliği yöntemlerinin hem de ocaklılar tarafından gerçekleştirilen tedavi tekniklerinin ortak bir amaç taşıdığı görülmektedir. Hastaların fiziksel ve ruhsal anlamda iyileşmesini sağlamaya odaklanmak. tedavi sürecinde kullanılan materyaller ya da araçlar her ne olursa olsun bu uygulamalar manevi bir zemine dayanmaktadır ve bireylerin tedaviye inançla, pozitif bir tutumla yaklaşmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, iyileşme sürecinin temel unsurunun, ocaklıya veya halk hekimine duyulan inanç olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, tedavi sırasında bireylere ‘kalbini bozma’ biçiminde manevi telkinlerde bulunulduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma kapsamında, geleneksel tedavi yöntemlerinin toplumsal değişim süreçlerinden etkilenecek çeşitli dönüşümler geçirdiği, ancak buna rağmen varlıklarını korumayı sürdürdükleri ve sürdürecekleri tespit edilmiştir. Toplum, bu yöntemleri gerek alternatif bir seçenek olarak gerekse hastalıkların tedavisinde bir araç olarak kullanmaya devam etmekte ve kültürel tedavi uygulamaları ile ocaklı tedavi pratiklerini hayata geçirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aksaray, Ortaköy, Halk Hekimliği

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
HOUSE TRADITION IN ORTAKÖY DISTRICT OF AKSARAY

KIRKAN, Hasan
Department of Turkish Language and Literature
Thesis Advisor: Dr. Lec. Namık ASLAN
April 2025, 143 Page

The aim of this study is to research and write down the ocaklık tradition in Ortaköy district of Aksaray and to ensure that it is passed on to future generations and to provide an up-to-date source for the literature. The research was conducted using the field research method, which is one of the qualitative research methods. During the field study, the “mutual interview method” was used. The previously prepared compilation questions were directed to the source persons, and if necessary, additional questions were used to obtain accurate information. The source persons were generally visited in the places where they provided treatment. The research was limited to the Ortaköy district center and the villages and towns affiliated to the center. Some villages were rural and had very low populations due to some reasons, so it was difficult to find source persons. There are populations such as Pirli village (68) and S. Gödelers village (66) affiliated to the district. It has been determined that people who previously lived in the villages have migrated out of the district. It is seen that both the folk medicine methods applied in the region and the treatment techniques performed by Ocaklılar have a common purpose: to focus on ensuring the physical and spiritual recovery of patients. Regardless of the materials or tools used in the treatment process, these practices are based on a spiritual basis and it is emphasized that individuals should approach the treatment with faith and a positive attitude. In this context, it has been determined that the basic element of the healing process is the faith in Ocaklılar or the folk doctor. In addition, it has been determined that individuals are subjected to spiritual suggestions in the form of ‘breaking their hearts’ during treatment. Within the scope of this study, it has been determined that traditional treatment methods have undergone various transformations as a result of social change processes, but despite this, they continue to maintain their existence and will continue to do so. The society continues to use these methods both as an alternative option and as a tool in the treatment of diseases, and implements cultural treatment practices and ocaklı treatment practices.

Key Words: Aksaray, Ortaköy, Folk Medicine

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
GİRİŞ	1

ÇALIŞMADA KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER.....	2
A. Araştırmanın Amacı ve Hedefi	2
B. Gözlem ve Mülakat	2
C. Araştırmanın Kapsamı	3
D. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4

BİRİNCİ BÖLÜM

HALK HEKİMLİĞİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. Halk Hekimliği.....	6
1.2. Halk Hekimliğinin Tarihi Gelişimi.....	11
1.2.1. Türk Kültüründe Halk Hekimliği	14
1.2.2. İslamiyet Öncesi Halk Hekimliği	18
1.2.3. İslamiyet Sonrası Halk Hekimliği	25
1.2.4. Anadolu’da Halk Hekimliği	30
1.3. Halk Hekimliği ile Genel Kavramlar	33
1.3.1. Ocak, Ocaklık.....	33
1.3.2. Ocakların Gelişimi	35
1.3.3. Otacı / Emçi.....	37
1.3.4. Üfürükçü / Okuyucu.....	39
1.3.5. El Verme - El Alma	41
1.4. Sağaltma Yöntem ve Teknikleri	41
1.5. Türkiye’de Halk Hekimliği Üzerine Yapılan Çalışmalar	50
1.6. Ortaköy İlçesinin Tarihi	61
1.6.1. Anadolu’nun Türkleşmesi ve Ortaköy	62
1.6.2. Cumhuriyet Döneminde Ortaköy	65

1.6.3. Ortaköy İlçesi Coğrafyası	66
1.6.4. Ortaköy İlçesinin Geçim Kaynaklar	68
1.6.5. Ortaköy İlçesinin Nüfusu	69
1.6.6. Ortaköy İlçesinin Ulaşımı	69

İKİNCİ BÖLÜM

AKSARAY ORTAKÖY İLÇESİNDE OCAKLAR

2.1. Derma Ocağı	93
2.1.1. Kuru(Boz) Derma sağaltıcı	93
2.2. Tuz Döktürme Ocağı	98
2.3. Kefen Kesme Ocağı	101
2.4. Köstü Köstebek Ocağı.....	104
2.5. Yel İpliği Bağlama Ocağı	106
2.6. Siğil Kesme Ocağı.....	107
2.7. Sarılık Kesme Ocağı	110
2.8. Rahim Dönmesi Ocağı	112
2.9. Yılancık Ocağı.....	114
2.10. Yanık Ocağı	116
2.11. Yüz Felci Ocağı.....	116
2.12. Süt Çekme Ocağı.....	118
2.13. Kurşun Dökme Ocağı.....	119
2.14. Kurbacık Ocağı	119
2.15. Kırk Basma Ocağı	120
2.16. Isırgı Ocağı.....	121
2.17. Saç Çekme Ocağı	121
2.18. Yürek Basma Ocağı.....	122
2.19. Muska Ocağı	122
2.20. Nazar Ocağı.....	123
2.21. Geniz Açma Ocağı	124
2.22. Silme Ocağı.....	124
2.23. Fıtık Ocağı.....	125
SONUÇ.....	127
KAYNAKÇA	132

GİRİŞ

Kültür, toplumların tarihsel gelişimleri boyunca ortaya koydukları tüm maddi ve manevi unsurları kapsar. Kuşaktan kuşağa sözlü ya da yazılı yollarla aktarılmış bu birikim, ait olduğu toplumun kültürel zenginliğini gözler önüne serer. Bu bağlamda, kültürel zenginliklerin önemli bir parçasını oluşturan halk hekimliği, değerlerin korunup geleceğe taşınmasında adeta bir köprü işlevi üstlenmektedir.

Bir toplumun yaşadığı coğrafyada şekillenen kültürünü, geleneklerini, törelerini, inanç sistemlerini, müzikal ifadelerini, halk oyunlarını, mutfak kültürünü, sanat anlayışını, mimarisini ve halk hekimliği uygulamalarını derinlemesine inceleyen; bunlar arasındaki etkileşimleri ve karşılıklı ilişkileri analiz etmeye odaklanan bir bilim dalı halk bilimi olarak adlandırılır. Bu disiplin, ilgili unsurların kaynağını, evrimsel süreçlerini, kültürler arası etkileşimlerini ve zaman içinde geçirdikleri dönüşümleri araştırarak; elde edilen veriler doğrultusunda sonuçlara ulaşmayı, kuramsal çerçeve geliştirmeyi ve belirli yasal düzenlilikleri ortaya koymayı amaçlar (Artun, 2007: 216-240).

Halk bilimi, oldukça geniş ve kapsamlı bir alanı içermekte olup bu alanın önemli bir alt dalını halk hekimliği oluşturmaktadır. Tarih boyunca çeşitli nedenlerle ortaya çıkan hastalıklara çözüm arayışı, insanlık tarihinin kesintisiz bir çabası olarak dikkat çekmiştir. Bu süreçte benimsenen yöntemler, yapılan gözlemler ve geliştirilen teknikler, toplumların sosyo-kültürel ve ekonomik yapılarıyla etkileşim içinde şekillenerek halk hekimliği adı verilen özgün bir kültürel olguyu meydana getirmiştir. Tarihsel sürekliliğiyle dikkati çeken halk hekimliği uygulamaları, bir yandan geçmiş dönemlerin yaşam biçimlerini ve geleneklerini anlamamıza katkıda bulunurken, diğer yandan bu çalışmanın odağında Aksaray iline bağlı Ortaköy ilçesi ve köylerinde halk hekimliği kapsamında kullanılan tedavi yöntem ve tekniklerinin analiz edilmesi yer almaktadır.

ÇALIŞMADA KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER

A. Araştırmanın Amacı ve Hedefi

Saha çalışmasına başlamadan önce, kaynak kişilere en kolay şekilde ulaşılabilecek noktalar belirlenmiştir. Ayrıca insanlık, var olduğu ilk andan itibaren yaşamı koruma ve sürdürme arzusuyla hareket etmiş; yaşamın değerini genellikle sağlığını kaybettiğinde idrak ederek, onu yeniden kazanmak adına sayısız yöntem ve çözümler geliştirmiştir. Bu süreçte, farklı inanç sistemleri ve ritüeller şekillenmiş, böylece özgün bir kültür meydana getirilmiştir. Bu kültürel yapı taşlarından biri de en eski dönemlerden günümüze kadar varlığını sürdüren halk hekimliği ile ocak kültürüdür. Türk halk hekimliği, Orta Asya'nın bozkır karakteristikleri, atlı göçebe yaşam tarzı ve Şamanizmle bütünleşerek şekillenmiş ve farklı kültürlerle etkileşim içinde form kazanmıştır. Günümüzde bile bu yapı, geleneksel özünü büyük ölçüde muhafaza etmekte ve değişime karşı direnç gösteren sağlam bir altyapı sunmaktadır.

Aksaray Ortaköy, Anadolu'ya düzenlenen Türkmen akınlarının odak noktalarından biri haline gelerek, Türk kültürü ve medeniyetinin en değerli merkezlerinden biri kabul edilmektedir.

Hazırladığımız bu çalışma Aksaray'ın Ortaköy ilçesinde bulunan halk hekimliği uygulamalarını ocaklar kapsamında incelemektedir. Çalışmanın amacı, Aksaray'ın Ortaköy ilçesinde ocaklık geleneğini araştırılıp yazıya aktarılarak gelecek nesillere aktarılmasını ve literatüre güncel bir kaynak kazandırılmasını sağlamaktır.

B. Gözlem ve Mülakat

Bu çalışmada kullanılan yöntem saha araştırması yöntemidir. Nicel olarak fazla sayıya ulaşmada yaşanabilecek problemler gözden geçirilmiş ve risk alınmamıştır. Nitel yöntem ile alakalı bazen tek bir kişiye dahi ulaşılabilirken nicel yöntemde daha genelleyici olduğu böyle bir şans vermemektedir. Nitel yöntem sayesinde görüşmecilerle daha samimi bir ortam sağlanmış ve verilerin toplanması sağlanmıştır.

Sahada gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler, tezin ana bölümünün temelini oluşturmaktadır. Tezin giriş kısmı ise halk hekimliği ve ocaklarla ilgili yazılı kaynaklardan derlenen bilgiler üzerine inşa edilmiştir. Bunun yanında,

Çalışmanın konusu çerçevesinde yapılan araştırmalar detaylı bir şekilde incelenmiş, değerlendirilmiş ve bu çalışmaların sonuçlarına kısaca değinilmiştir. Sahadaki kaynak kişilere yöneltilmek üzere kapsamlı sorular oluşturulmuştur. Saha alışması sırasında “karşılıklı görüşme yöntemi” kullanılmıştır. Önceden hazırlanmış olan derleme soruları kaynak şahıslara yöneltilmiş, ihtiyaç halinde ilave sorularla doğru bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Literatür taraması sonucunda elde edilen, farklı kaynaklardan yararlanılmış ve kaynak şahısların genellikle sağaltım yaptıkları mekânlarda ziyaret edilmiştir.

C. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmaya Ortaköy merkez ve 30 köy dâhil edilmiştir. Dhil edilen yerleşim yerleri şunlardır:

1. Ortaköy
2. Balcı mahallesi
3. Cumali Köyü
4. Gökler Köyü
5. Gödeler Köyü
6. Sarıkaraman Köyü
7. Bozkır Köyü
8. Gökkaya Köyü
9. atin Köyü
10. Devedamı Köyü
11. iftevi Köyü
12. Hocabeyli Köyü
13. Ozancık Köyü
14. Harmandalı Köyü
15. Akpınar Köyü
16. Satansarı Köyü
17. Seksenuşağı Köyü
18. Namlıkışla Köyü
19. Durhasanlı Köyü
20. Camızlık Köyü
21. Hıdırlı Köyü

22. Oğuzlar Köyü
23. Pirli Köyü
24. Kümbet Köyü
25. Yıldırımlar Köyü
26. Ceceli Köyü
27. Hacıbrahim Köyü
28. Karapınar Köyü
29. Pınarbaşı Köyü
30. Reşadiye Köyü
31. Hacımahmutuşağı Köyü

D. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmaya dahil edilen 30 yerleşim yerinden sadece 20 yerleşim yerinde ocaklık geleneğine rastlanılmıştır. Ocaklık geleneğine rastlanan yerleşim yerleri şunlardır:

1. Balcı Mahallesi
2. Harmandalı Köyü
3. Cumali Köyü
4. Çiftevi Köyü
5. Yıldırımlar Köyü
6. Oğuzlar Köyü
7. Pınarbaşı Köyü
8. Gökler Köyü
9. S. Gödeler Köyü
10. Gökkaya Köyü
11. Bozkır Köyü
12. Hocabeyli Köyü
13. Hıdırlı Köyü
14. Seksenuşağı Köyü
15. Çatin Köyü
16. Sarıkaraman Köyü
17. Camızlık Köyü
18. Kümbet Köyü

19. Hacıbrahimusağı Köyü

20. Ortaköy

BİRİNCİ BÖLÜM

HALK HEKİMLİĞİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. Halk Hekimliği

İnsanoğlunun sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi amacıyla başvurduğu çeşitli yöntemler ve uygulamalar tarih boyunca önemini korumuştur. Farklı rahatsızlıklar ve hastalıklardan korunmak ya da bu durumların üstesinden gelmek için insanlar daima çözüm yolları ve tedavi yöntemleri arayışı içinde olmuştur. Tarihin ilk dönemlerinde, tedavi uygulamaları oldukça ilkel düzeyde gerçekleşmiş; bu süreçte insanlar çeşitli bitkilerden yararlanmayı denemiştir. Bu çabaların bazı durumlarda ve belirli alanlarda başarıya ulaştığı da gözlemlenmiştir. Günümüzde bu tür geleneksel tedavi yaklaşımları genellikle halk arasında "kocakarı ilacı" veya "kocakarı yöntemleri" olarak adlandırılmaktadır.” (Ataman,1973: 6742). Geçmişte "kocakarı ilacı" olarak bilinen bu tür ilaçlar, hastane ve doktor bulunmayan yerlerde insanlar tarafından yoğun ilgi görürdü. Ancak günümüzde bu tür bir yaklaşım artık bir zorunluluk olmaktan çıkmıştır. Modern bireyler, iyileşmek ya da sağlıklı bir yaşam sürdürmek amacıyla aktarlarda veya marketlerde satılan, genellikle ambalajlı ve kutulu halde sunulan "şifalı bitkiler" adı altındaki bitkisel ürünlere yönelmektedir.

Halk hekimliği ile ilgili en önemli tanımlardan biri, Pertev Naili Boratav tarafından yapılmıştır. Boratav’a göre, halk hekimliği, insanların doktora gidemediği ya da gitmek istemediği durumlarda, hastalıklarını teşhis etmek ve tedavi etmek amacıyla başvurdukları yöntem ve uygulamaların bütünü olarak tanımlanır (Boratav, 2013:122). Bu tanıma ek olarak, bazı kişiler olanakları yeterli olsa bile doktora gitmeyi tercih etmeyerek halk hekimliği uygulamalarına yönelirken, zaman zaman doktorlar dahi bu tür uygulamalardan fayda sağlamaktadır. Tanımı genişleterek, doktorların hastalığı iyileştiremediği durumlarda bireylerin şifa bulma ümidiyle ocaklara, ziyaret yerlerine gitmelerini ya da modern olmayan ilaçlara yönelmelerini de halk hekimliği kapsamına dahil etmek mümkündür. Ayrıca, halkın "hastalık" kavramına dahil ettiği, genellikle başkalarının neden olduğuna inanılan (örneğin, nazar gibi) sağlık sorunları da bu çerçevede değerlendirilmelidir.

Bu perspektifle bakıldığında, insanların zihinsel ve fiziksel olarak sağlıklı bir yaşam sürdürebilmek için modern tıp uygulamaları dışında başvurduğu her türlü

yönteme halk hekimliği denebilir. Halk hekimliği, bireylerin doktor önerilerine başvurmadan önce ya da sonrasında çevresinden aldığı tavsiyeler doğrultusunda denediği; ocaklar, yatırlar, aktar ürünleri, kaplıcalar, içme suları, şıfalı bitkiler gibi iyileştirici yöntem ve uygulamaların tamamını kapsar. Buna dayanarak, sağlıklı bir yaşam sürdürmek isteyen bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlıklarını koruma çabasıyla başvurduğu bitkisel, hayvansal, madensel ya da dinî-sihri işlemleri ve uygulamaları; bunların neden-sonuç ilişkileri üzerinde duran bilimsel alanı da ifade eden bir kavram olarak halk hekimliği tanımlanabilir.

Halk hekimliği, folklor araştırmacıları tarafından tıbbi folklor, folklorik tıp ya da geleneksel hekimlik olarak tanımlanmaktadır. Bu alan, halkın hem maddi hem de manevi açıdan kendini iyileştirdiğine inandığı uygulamaların tamamını inceleme görevini üstlenir. Uygulamalar arasında hastalıktan korunma yöntemleri, başkalarının neden olabileceği olumsuz etkileri ortadan kaldırma çabaları, hastalıkların tedavisinde nesilden nesile aktarılan deneyimler ve dinsel ya da büyüsel yorumlamalar yer alır. Zamanla değişen toplumsal ve çevresel koşullar, halk hekimliği uygulamalarında gözlemlenen çeşitlilik ve farklılıkların ortaya çıkmasında belirleyici bir rol oynamıştır. Coğrafi ve ekolojik koşullar, farklı toplumsal yapılar ve en önemlisi, kültürel farklılıklar, çeşitli geleneksel hekimlik türlerinin oluşumuna zemin hazırlamıştır.

Halk, yaşadığı bölgedeki veya dışarıdan temin edilen bitkiler, hayvansal ve madensel maddeler ile hatta bazen büyü ve sihir yöntemlerini kullanarak farklı hastalıkların tedavisini aramıştır (Ülvan,1994:4). Eczacılık alanında, modern hekimlik ve kimya biliminin gelişim sürecine kadar, şıfalı olarak kabul edilen bitkiler ve hayvansal ürünlere olan ilgi giderek artmıştır. Bu kullanım biçimi o kadar etkili olmuştur ki, bitkisel ve hayvansal kaynaklı malzemelerle üretilen ilkel ilaçların bazıları, günümüz modern tıbbında daha gelişmiş formlarda ve benzer amaçlarla yeniden üretilmeye devam etmektedir.

Halk hekimliği, insanlara musallat olan iyi ya da kötü güçlerin etkilerini bertaraf etmek amacıyla büyücülerin, şamanların ve sihirle uğraşan kişilerin doğaüstü unsurlarla ilişki kurarak geliştirdiği bir iyileştirme yöntemidir. Bu bağlamda, dini inanışların ve büyülu güçlerin şekillendirdiği geleneksel uygulamalarda, hastalıkların kaynağı olarak bu unsurların insan bedenine girişinden ve bedene verdikleri zararlardan söz edilmiştir (Türkdoğan,1991: 45). Toplumlarda doğaüstü güçlere olan inanç ve bu inancın etkisi, insanların yaşadıkları zorluklara çözüm bulma ve nedenlerini açıklama arayışlarında önemli bir yere sahiptir. Halk hekimliği konusunda

Türkdoğan ile benzer bir bakış açısına sahip olan Acıpayamlı ise bu kavramı daha geniş bir çerçevede ele alır. Doğal, dinsel ve büyüsel yöntemleri de dâhil ederek halk hekimliğini şu şekilde tanımlar: Halk sağaltmanlığı, halkın hastalıklardan korunmak ve mevcut hastalıkları iyileştirmek için başvurduğu doğal, büyüsel ve dinsel yöntemlerin tümünü kapsar (Acıpayamlı,1978: 54).

Boratav'a göre halk hekimliği, insanların imkânsızlıklar ya da farklı sebepler nedeniyle doktora başvuramadıkları durumlarda hastalıkları tanımlamak ve iyileştirmek için kullandıkları yöntemlerin ve uygulamaların bütünü olarak tanımlanır (Boratav,2015:139). Bu tanımlama kapsamında Boratav, halk hekimliğini modern tıbbın bir alternatifi olarak ele alır. Ancak, deneyimsel gözlemlere dayanan halk hekimliği, başka bir perspektiften bakıldığında, çağdaş bilimsel tıba bir alternatif olmaktan öte, evrensel bir kültürel miras olarak görülür. Bu yaklaşımda halk tıbbı, belirli bir düşünsel temele dayandığını iddia etmeden ve çağdaş tıbbın yerine geçme amacı taşımadan, yüzyıllardır süregelen bir pratik olarak değerlendirilir. Halk tıbbının yöntemleri esasen deneyimler ve gözlemler üzerine kuruludur (Oğuz,1996: 36).

Sedat Veyis Örnek, halk hekimliğini yöresel ilaçlarla büyüsel ve geleneksel uygulamaların bütünleştiği bir alan olarak tanımlayarak, bunu halkın hastalıklarına dair nedenler, belirtiler, süreler ve tedavi yöntemleri konusundaki görüş ve inançlarıyla ilişkilendirir. Her toplum, bireylerin sağlığını korumak ve bedensel-ruhsal uyumu devam ettirmek amacıyla kendi kültürel ve sosyolojik yapısına uygun geleneksel tedavi yöntemleri geliştirmiştir. Modern tıp, teknolojik ilerlemeler ve bilginin sistematik bir biçimde toplanıp disipline edilmesiyle büyük ölçüde gelişim göstermiş olsa da, geleneksel tıp, daha çok maddi imkânsızlıkların hakim olduğu bir zeminde kültürel yapıdan beslenerek ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda halk hekimliği, araştırmacılar tarafından farklı isimlerle anılmaktadır. Geleneksel tıp, geleneksel hekimlik, folklorik tıp, tıbbi folklor ya da tıbbın folkloru bu adlandırmalara örnek olarak verilebilir

Casas'a göre geleneksel tıp, yüzyıllar boyunca biriken tecrübelerin ve deneyimlerin yanı sıra, büyü ile batıl inançların da etkili olduğu, hastalıklarla mücadele etme yöntemidir (Tavukcu,2016:17). Uluslararası metinlerde bu kavram, "folk medicine" olarak tanımlanırken, Türkçe kaynaklarda ise genellikle "geleneksel tıp" terimiyle eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (Şar, 2008: 22).

Saunders ise geleneksel tıbbın halk kültürü unsurlarıyla kusursuz şekilde bütünleştiğini vurgular. Ona göre geleneksel tıpta esas olan, modern tıpta olduğu gibi hastaya uygulanan tedavi yöntemlerinden bağımsız olarak, kişinin iyi olma sürecinin önemsenmesidir. Ayrıca Saunders, geleneksel tıp ya da halk tababetinin, ilk insanların doğa olaylarıyla karşılaştıklarında sergiledikleri tutum ve insan-doğa ilişkilerinin bir sonucu olarak ortaya çıktığını belirtir. Doğa karşısında çaresiz kalan ilk insan topluluklarının sihir ve büyüden etkilenmiş olduğu bilinmektedir. Bu mekanistik evren anlayışında ise ezeli dengenin bozulması veya yeniden sağlanması fikri, kötü ya da iyi güçlerle ilişkilendirilmiştir (Adak, 2015: 66).

Halk hekimliği, toplumda genellikle az bilinen ve yeterince ilgi görmeyen bir tıp modeli olarak tanımlanmaktadır. İnsanlık tarihine bakıldığında, bireylerin karşılaştıkları problemlerde doğanın sunduğu fırsatlardan ve dinsel güçlerden destek aldıkları görülmektedir. Bilimsel bilginin henüz var olmadığı ve uygulanamadığı dönemlerde, insanlar çevrelerini gözlemlemeye yönelmiş; bu sayede, geleneksel bilgiyi keşfetme ve daha da geliştirme becerisi kazanmışlardır. Sağlıklı bir yaşam sürme ve hastalıklardan korunma ihtiyacı, bu süreçte çeşitli sağaltıcı yöntemlerin geliştirilmesine kapı aralamış ve sonuç olarak bilgi ilişkileri bu bağlamda örülmüştür.

Tarih öncesi dönemde şifacılık, geleneksel hekimlik uygulamalarında bilimsel nitelik kazanmış bir alan olarak dikkat çekmiştir. Şifacılar, bu tedavi yöntemlerinin başlıca uygulayıcıları olarak kabul edilmiş; hatta birçok uygarlık, hastalıklarla mücadelede onların yardımına başvurmuştur (Tavukcu,2016:20). Toplamlar, hastalıklarla karşılaştıklarında öncelikle yerel tedavi yöntemlerine yönelmiş; bu tedaviler genellikle toplumsal olarak belirli özelliklere sahip olduğuna inanılan kişiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Çoğunlukla ev ortamında uygulanan bu yöntemler "evsel" olarak adlandırılmıştır. Tedavi süreçleri, hastalığın erken aşamasında veya kritik bir boyuta ulaşmadan önce, herkesin kolayca erişebileceği pratikler üzerinden şekillenmiştir (Rivers,2004: 92).

Halk hekimliği, geleneksel bilgilerin ve uygulamaların kuşaktan kuşağa aktarılmasıyla oluşmuş bir sağlık sistemidir. Bu sistem, modern tıbbın gelişmesine rağmen, birçok birey için alternatif bir tedavi yöntemi olarak varlığını sürdürmektedir. Halk hekimliği uygulamaları, genellikle bitkisel tedaviler, ritüeller ve doğal yöntemler içerir. Bu bağlamda, halk hekimliğinin sağaltıcıları ve yöntemleri, çeşitli hastalıkların tedavisinde önemli bir rol oynamaktadır.

Halk hekimliği, insanların maruz kaldığı hastalıkları tedavi etmek için nesilden nesile aktarılan bilgi ve tecrübeleri ifade eder. Bu sistem, genellikle bitkisel tedavi yöntemleri ile ilişkilendirilir. Güneşer, halk hekimliğinin modern tıpla birlikte varlığını koruduğunu ve insanların hem fiziksel hem de ruhsal ihtiyaçlarına cevap verdiğini belirtmektedir (Güneşer-Kırımlıoğlu,2022:328). Bu durum, halk hekimliğinin toplumda önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir.

Halk hekimliğinde bitkisel tedavi yöntemleri, en yaygın uygulamalardan biridir. Yöresel bitkiler, çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılır. Örneğin, Güneşer'in çalışmasında, Yozgat bölgesinde "Bakir Basmalı" hastalığının tedavisinde kullanılan bitkisel yöntemler ele alınmıştır (Güneşer-Kırımlıoğlu,2022:328). Bu tür uygulamalar, halk hekimliğinin zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtmaktadır.

Halk hekimliği uygulamalarında, dinsel ve büyüsel ritüeller de önemli bir yer tutar. Bu tür uygulamalar, hastalıkların tedavisinde inanç sistemlerinin etkisini gösterir. Örneğin, bazı halk hekimleri, hastalıkları iyileştirmek için dualar okur veya çeşitli ritüeller gerçekleştirir. Güneşer'in çalışması, halk hekimliğinin bu yönünü de incelemektedir (Güneşer,2022:328).

Halk hekimliği uygulamaları arasında akupunktur gibi tamamlayıcı tedavi yöntemleri de yer almaktadır. Akupunktur, vücuttaki enerji akışını dengelemeyi amaçlar ve çeşitli sağlık sorunlarının tedavisinde kullanılır. Tarçin'in çalışmasında, akupunktur yöntemlerinin halk hekimliği içindeki yeri ele alınmıştır (Tokaç, 2023:120-131). Bu tür yöntemler, halk hekimliğinin modern tıpla entegrasyonunu göstermektedir.

Halk hekimliği uygulamaları, yerel költürlere ve geleneklere bağlı olarak farklılık gösterir. Örneğin, Kargın'ın çalışmasında Kırgız halk hekimliği uygulamaları incelenmiştir ve bu uygulamaların kökenleri, inanç sistemleri ve költürel bağlıamları üzerinde durulmuştur (Kargın,2024:246). Bu durum, halk hekimliğinin zenginliğini ve çeşitliliğini ortaya koymaktadır.

Halk hekimliği uygulamalarının etkili olabilmesi için toplumda sağlık eğitimi ve bilinçlendirme önemlidir. İnsanların geleneksel tedavi yöntemleri hakkında bilgi sahibi olmaları, bu yöntemlerin etkinliğini artırabilir.

Halk hekimliği, geleneksel bilgilerin ve uygulamaların önemli bir parçasıdır ve modern tıbbın gelişmesine rağmen varlığını sürdürmektedir. Bitkisel tedavi yöntemleri, dinsel ve büyüsel uygulamalar, akupunktur ve yerel uygulamalar, halk hekimliğinin temel bileşenleridir. Bu nedenle, halk hekimliği uygulamalarının

araştırılması ve toplumda bilinçlendirilmesi önemlidir. Her bireyin sağlık durumu farklı olduğundan, tedavi sürecinin kişiye özel olarak planlanması gerekmektedir.

1.2. Halk Hekimliğinin Tarihi Gelişimi

Halk hekimliği, insanlık tarihinin en eski sağlık sistemlerinden biri olarak, toplumların sağlık sorunlarına karşı geliştirdikleri geleneksel tedavi yöntemlerini ifade eder. Bu sistem, doğal kaynaklardan elde edilen bitkiler, hayvanlar ve mineraller gibi unsurların yanı sıra, kültürel ve sosyal inançların etkisiyle şekillenmiştir. Halk hekimliğinin tarihi gelişimi, insanlığın doğa ile olan etkileşimi ve sağlık anlayışındaki değişimlerle paralellik göstermektedir. Halk hekimliği, insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahiptir. İlk insanlar, hastalıkları anlamak ve tedavi etmek için doğayı gözlemlemiş ve çeşitli bitkisel ve doğal kaynakları kullanmaya başlamıştır. Bu süreç, zamanla şifalı bitkilerin ve doğal tedavi yöntemlerinin sistematik bir şekilde kullanılmasına yol açmıştır. Güneşer ve Kırımlıoğlu, halk hekimliğinin modern tıpla birlikte varlığını koruduğunu ve insanların hem fiziksel hem de ruhsal ihtiyaçlarına cevap verdiğini belirtmektedir (Güneşer-Kırımlıoğlu,2022:328).

Halk hekimliği uygulamaları, kuşaktan kuşağa aktararak günümüze ulaşmıştır. Bu süreçte, aileler ve topluluklar içinde sağlık bilgileri ve tedavi yöntemleri paylaşılmıştır. Güneşer, halk hekimliği uygulamalarının, çözüm bulunamayan bazı hastalıkların tedavisinde önemli bir rol oynadığını ifade etmektedir (Güneşer,2022:328). Bu durum, halk hekimliğinin toplum içindeki yerini ve önemini göstermektedir.

Halk hekimliğinde bitkisel tedavi yöntemleri, en yaygın uygulamalardan biridir. Yöresel bitkiler, çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılır. Kardaş, halk hekimliğinin önemli bir parçası olarak yabani bitkilerin kullanımını vurgulamaktadır (Kardaş,2019:85-96). Bu tür uygulamalar, halk hekimliğinin zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtmaktadır. İlçeye bağlı bazı köyler birbirine yakın olmasına rağmen bitkisel tedavi yöntemlerinin farklılık gösterdiği araştırma aşamasında fark edilmiştir.

Halk hekimliği uygulamalarında, dinsel ve büyüsel ritüeller de önemli bir yer tutar. Bu tür uygulamalar, hastalıkların tedavisinde inanç sistemlerinin etkisini gösterir. Güneşer'in çalışması, halk hekimliğinin bu yönünü de incelemektedir (Güneşer-Kırımlıoğlu,2022:328). Bu durum, halk hekimliğinin kültürel ve sosyal boyutunu ortaya koymaktadır.

Halk hekimliği, modern tıbbın gelişmesiyle birlikte bazı değişikliklere uğramıştır. Ancak, birçok insan hala geleneksel tedavi yöntemlerine başvurmaktadır. Doğan, halk hekimliğinin modern tıpla entegrasyonunu incelemiş ve bu süreçte geleneksel bilgilerin önemini vurgulamıştır (Doğan,2023:86-97). Bu durum, halk hekimliğinin günümüzdeki rolünü ve önemini göstermektedir.

Halk hekimliği uygulamaları, yerel költürlere ve geleneklere bağlı olarak farklılık gösterir. Örneğin, Kargın'ın çalışmasında Kırgız halk hekimliği uygulamaları incelenmiştir ve bu uygulamaların kökenleri, inanç sistemleri ve költürel bağlamları üzerinde durulmuştur (Güler-Özyetgin,2021:23-40). Bu durum, halk hekimliğinin zenginliğini ve çeşitliliğini ortaya koymaktadır.

Halk hekimliğinin doğuşu, hastalanan ve bu hastalığını tedavi etmeye çalışan ilk insanla başlamış olduğu kabul edilir. Sağlığını yitiren insan eski gücünü kazanabilmek amacıyla hastalığına çeşitli yollara başvurarak çareler aramaya çalışmıştır. Halk, bu süreçte tabiatüstü varlıklardan ve çevresinde bulunan elementlerden faydalanmıştır. Uzun yıllar süren deneyim ve tecrübeler sonucunda halk hekimliği ortaya çıkmıştır. Eski Mezopotamya'dan günümüze ulaşan bilgiler, o dönemde hastalıkların nedenleri, tedavi yöntemleri ve halk hekimliği hakkındaki önemli detayları içermektedir. Eski Çin'e baktığımızda, halk hekimliğine dair bilgiler elliye yakın eski eser ve çeşitli mitolojik kaynaklarda yer alır. Çin halk hekimliğinde Hint ve Orta Asya halklarının, özellikle Uygurların kayda değer bir etkisi olduğu görölmektedir. Eski Mısır'da ise Thebai (Thebes) adlı şehir, hekimlik uygulamalarının ilk kez düzenli bir şekilde yapıldığı yer olarak bilinir. Tıp kelimesinin kökeninin de bu şehrin adına dayandığı ifade edilir. Tarihin ilk hekimlerinden biri olarak kabul edilen İmhotep, MÖ 3000'lerde Mısır'da yaşamıştır. Bunun yanı sıra, Thebes şehrinin totemi olan yılan, tıp alanında sembol olarak ilk kez Sümerler tarafından kullanılmıştır. Eski uygarlıkların tıp alanındaki katkılarını özetleyecek olursak; Romalılar hijyen konusunda ilerleyerek kanalizasyon sistemleri ve su bağlantıları inşa etmiş, çok sayıda hamam ve kaplıca yapmışlardır. Babil'de tıp alanında önemli gelişmeler yaşanmış, tıbbi malzeme koleksiyonları oluşturulmuştur. Hammurabi Kanunlarında hasta ve hekim haklarını güvence altına alan çeşitli hükümler yer almaktadır. Hint tıbbının karakteristik temsilcisi olan Ayurveda öğretisi ise yaşam kuralları, giyim, beslenme, egzersiz ve rejim gibi geniş bir alana yönelik pratik öneriler sunmuştur. Çin'de 'tıbbın babası' olarak bilinen Shen Nung, MÖ 3000'lerde birçok ilaç ve zehri kendi üzerinde deneyerek tıp bilimine önemli katkılar sağlamıştır. Hipokrat,

hastalıkların doğal nedenlerden kaynaklandığını ileri sürerken, Yunan hekim Galen ise Hipokrat'ın aksine hastalıkların dış etkenlerden kaynaklandığını savunmuştur (Tözün ve Sözmen,2015: 3-58-59)

Eski Türklerde şamanlar, aynı zamanda birer hekim olarak toplumda önemli bir rol üstlenmiştir. İnsanlar, şamanların ilahi güçlerden destek alarak hastalıkların sebeplerini (örneğin kötü ruhlar ya da kötü tanrılar) anlayıp tedavi ettiğine inanırlardı. İslamiyet'in kabulünden sonra ise Türk devletlerinde İbni Sina ve el-Razi gibi önemli tıp insanları yetişmiştir. Özellikle Razi (864-925), kokuşma (pütrifikasyon) teorisini ortaya atan ilk hekim olarak dikkat çeker (Tözün-Sözmen, 2015: 58-59). Tıbbın gelişim sürecine baktığımızda, farklı milletlerin bu alana çeşitli katkılar sunduğu açıkça görülmektedir. Örneğin, MS 6. ve 8. yüzyıllar arasında Batı dünyasında bilim gerileme sürecine girerken, Yakın Doğu'da ve İslam dünyasında yükselmeye başlamıştır. Bu dönemde İslam Tercüme Ekolü, Eski Yunan, Hint ve diğer medeniyetlere ait birçok yabancı eseri Arapça 'ya çevirerek büyük bir bilgi aktarımı sağlamıştır. Antik dönemlerden kalma halk hekimliği bilgileri, yapılan çeviriler sayesinde İslam dünyasına kazandırılmış ve günümüze kadar taşınabilmiştir (Erdemir, 1985:191-205). Bu bilgi aktarımı hem yazılı hem de sözlü kaynaklarla gerçekleşmiştir.

Halk hekimliği, kültürün bir yansıması olarak insanlık tarihi boyunca her toplumun hastalıklarla mücadele yöntemi şekillenmiştir. Toplamlar, bulundukları çevrenin iklim şartları, coğrafi özellikleri ve sahip oldukları maddi ile manevi kültürel değerler doğrultusunda çözüm yolları geliştirmiştir. İlk dönemlerde insanların ruh ve beden sağlığı, rahipler ve şamanlar gibi kişilerin rehberliğinde korunurken, modern dönemde doktorlar ve eczacılar da bu sürece dahil olmuştur. Bu iyileştirici rolleri üstlenen kişiler, hangi unvanla anılırlarsa anılsınlar, her dönem kutsal bir yer edinmişlerdir. Eski Türklerde hastalıkların nedenleri, bireysel, çevresel ve doğaüstü faktörlere dayandırılmıştır. Bu hastalıkların tedavisi için şamanlar (kam) ve ozanlar (baksılar) afsunlama, göçürme ve alazlama gibi dini-ritüel yöntemleri kullanmış; otacılar, emciler ve atasagunlar ise ilaç ve cerrahi müdahalelerle şifa arayışında bulunmuşlardır (Atnur, 2010: 51-52). Günümüzde de halk hekimleri çeşitli geleneksel tedavi yöntemlerini uygulamaya devam etmektedir. Halk hekimliğinin temel amacı, kullanılan maddi ve manevi araçlar yardımıyla halkın sağlığını korumak ve hasta insanları iyileştirmektir (Acıpayamlı,1989: 5). İlk çağlardan başlayarak günümüze kadar halk hekimleri bu amacı gerçekleştirmek adına çeşitli uygulamaları

sürdürmüştür. Geçmişten gelen bu bilgiler sözlü ya da yazılı olarak aktarılmış; bu birikimler sayesinde modern tıbbın temelleri atılmıştır. Her toplum, önceki nesillerden devraldığı halk hekimliği bilgisinin üstüne kendi gözlem ve deneyimlerini eklemiş ve bu alanda sürekli bir gelişim sağlamıştır.

1.2.1. Türk Kültüründe Halk Hekimliği

Türk kültüründe halk hekimliği, tarih boyunca toplumların sağlık sorunlarına karşı geliştirdikleri geleneksel tedavi yöntemlerini ifade eder. Bu sistem, doğal kaynaklardan elde edilen bitkiler, hayvanlar ve mineraller gibi unsurların yanı sıra, kültürel ve sosyal inançların etkisiyle şekillenmiştir. Türk halk hekimliğinin tarihi gelişimi, insanlığın doğa ile olan etkileşimi ve sağlık anlayışındaki değişimlerle paralellik göstermektedir. Türk halk hekimliği, Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada, Türklerin göçleri ve yerleşik hayata geçişleri sırasında şekillenmiştir. İlk Türk toplulukları, doğa ile olan etkileşimleri sonucunda bitkisel tedavi yöntemlerini geliştirmiştir. Güneşer ve Kırımlıoğlu, Türk halk hekimliğinin, modern tıpla birlikte varlığını koruduğunu ve insanların hem fiziksel hem de ruhsal ihtiyaçlarına cevap verdiğini belirtmektedir (Güneşer-Kırımlıoğlu,2022:328). Bu durum, halk hekimliğinin Ortaköy ilçe merkezi ve köylerinde ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu inceleme ve araştırma esnasında gözler önüne sermiştir.

Halk hekimliği uygulamaları, kuşaktan kuşağa aktararak günümüze ulaşmıştır. Bu süreçte, aileler ve topluluklar içinde sağlık bilgileri ve tedavi yöntemleri paylaşılmıştır. Güneşer, halk hekimliği uygulamalarının, çözüm bulunamayan bazı hastalıkların tedavisinde önemli bir rol oynadığını ifade etmektedir (Güneşer-Kırımlıoğlu,2022:328). Bazı bölgelerde halk hekimliği modern tıbbın önüne geçti desek doğru olacak bir ifade olabilir. Araştırma esnasında bizzat gözlem yapmış bulunmaktayız insanların özellikle cilt rahatsızlıklarında hasta olan kişilerin hastaneye gitme yerine önce ocaklara başvurdukları gözlenmiştir,

Halk hekimliğinde bitkisel tedavi yöntemleri, en yaygın uygulamalardan biridir. Yöresel bitkiler, çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılır. Örneğin, Çekiç ve arkadaşları, çocukluk çağı alerjik hastalıklarında bitkisel ilaçların kullanımını incelemiş ve bu tür tedavi yöntemlerinin yaygınlığını vurgulamıştır (Çekiç,2020:45). Bu tür uygulamalar, halk hekimliğinin zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtmaktadır.

Halk hekimliği uygulamalarında, dinsel ve büyüsel ritüeller de önemli bir yer tutar. Bu tür uygulamalar, hastalıkların tedavisinde inanç sistemlerinin etkisini gösteri ortaya koymaktadır.

Halk hekimliği, modern tıbbın gelişmesiyle birlikte bazı değışikliklere uğramıştır. Ancak, birçok insan hala geleneksel tedavi yöntemlerine başvurmaktadır. Ateş, halk hekimliğinin modern tıpla entegrasyonunu incelemiş ve bu süreçte geleneksel bilgilerin önemini vurgulamıştır (Ateş,2019:71-90). Bu durum, halk hekimliğinin günümüzde ilgi odağı olmaya devam etmiştir. İlgi arttıkça ocaklık kültürü günümüzde de varlığını sürdürmeyi başarmıştır. Halk hekimliği uygulamaları, yerel kültürlerle ve geleneklere bağlı olarak farklılık gösterir. Örneğin, Görgeç, Manavgat yöresinde halk hekimliği uygulamalarını incelemiş ve bu uygulamaların yerel kültürle olan ilişkisini ortaya koymuştur (Görgeç,2019:195-219). Bu durum, halk hekimliğinin zenginliğini ve çeşitliliğini ortaya koymaktadır.

Türk halk hekimliği, geleneksel bilgilerin ve uygulamaların önemli bir parçasıdır ve modern tıbbın gelişmesine rağmen varlığını sürdürmektedir. Bitkisel tedavi yöntemleri, dinsel ve büyüsel uygulamalar, yerel uygulamalar ve modern tıpla ilişkisi, halk hekimliğinin temel bileşenleridir. Bu nedenle, halk hekimliği uygulamalarının araştırılması ve toplumda bilinçlendirilmesi önemlidir. Her bireyin sağlık durumu farklı olduğundan, tedavi sürecinin kişiye özel olarak planlanması gerekmektedir. Türk kültürü, kökenini oldukça geniş ve zengin bir coğrafya olan Orta Asya'ya ve burada şekillenen inanç sistemlerine dayandırır. Gök Tanrı inancına sahip olan Türkler, doğadaki gökyüzü, yeryüzü ve yeraltı gibi çeşitli unsurları kutsal kabul etmiş ve onlara saygılarını ifade etmişlerdir. Zor anlarında bu kutsal varlıklardan yardım dilemiş, onlara adaklar ve kurbanlar sunarak koruma istemişlerdir. Maddi veya manevi rahatsızlıklardan kurtulmak için de yine kutsal gördükleri bu unsurlara yönelmişlerdir. Kam ya da şaman adı verilen ve olağanüstü güçlere sahip olduklarına inanılan din adamları aracılığıyla birçok sağaltım yöntemi uygulanmıştır. Böylece, Türk kültüründe halk hekimliği dinî, mistik ve geleneksel uygulamalar temelinde biçimlenmiştir. Tarih boyunca köklü bir geçmişe sahip olan Türkler, sık sık yurt değıştirerek geniş bir coğrafyaya yayılmışlardır. Bu süreçte birçok farklı kültür ve dine maruz kalmış, karşılaştıkları unsurlarla etkileşim içinde olmuşlardır. Orta Asya'dan Anadolu ve Rumeli topraklarına gelerek yerleştiklerinde, beraberlerinde kendi kültürlerini ve değerlerini de taşımışlardır. Sonuç olarak, günümüzde ölkemizdeki halk kültürü ürünleri üzerinde hem Orta Asya'nın kadim kültür ve

inançlarının hem İslam'a dayalı öğelerin hem de Anadolu'nun zengin yerel unsurlarının derin izleri görülebilmektedir (Çıblak,2005: 199).

Türkler, tarih boyunca yaşamlarının önemli bir bölümünü göçebe bir hayat tarzı benimseyerek sürdürmüş bir topluluk olarak dikkat çeker. Bu göçebe yaşam biçimi, onların geniş coğrafyalara yayılarak çeşitli bölgeler hakkında bilgi edinmelerine imkân tanımış; aynı zamanda toplumsal, kültürel, ekonomik ve dini yaşamlarının şekillenmesine de katkıda bulunmuştur. Göçebe hayatın zorluklarına ek olarak, savaşların da kaçınılmaz bir gerçeklik olarak hayatlarına dahil olması, insanların hem kendi sağlıklarına hem de hayvanlarının sağlıklarına büyük bir önem vermelerini zorunlu kılmıştır. İnsanların karşılaştıkları sağlık sorunlarına yönelik geliştirdikleri çözümler ise genellikle yaşadıkları doğal çevreden elde edilmiştir. Uygur döneminde özellikle nebati ilaçlar ve tedavi amaçlı kullanılan şifalı bitkiler oldukça geniş bir çeşitlilik göstermiştir. Uygurlar, bu bitkileri ve gıdaları tekil olarak kullanmanın yanı sıra, karışımlar hazırlayarak sağlık sorunlarının tedavisinde değerlendirmişlerdir. Tedavide faydalandıkları bitkiler arasında sarımsak, safran, darı, arpa, pamuk, kamış şekeri, çınar tohumu ve ağacı, biber (beyaz biber, karabiber), nar ve nar kabuğu, beyaz kuru üzüm, kırmızı fasulye, susam yağı, çivit suyu, beyaz un, yabani gül meyvesi kabuğu, dut ağacı kabuğu, tarçın çeşitleri (ince tarçın), soğan, üzüm çeşitleri (salkım üzüm), turp ve turp usaresi, kimyon, sirke, pirinç, zeytinyağı; ayrıca sandal ağacı (beyaz sandal, kırmızı sandal), hünnap, yabani kenevir çiçeği, deve tabanı kökü, kavak sakızı, kabak (kendi suyu ve çekirdeğiyle), erik kabuğu, yıldız anasonu, nar çiçeği, kenevir çeşitleri (kırmızı kenevir çiçeği), hulefa otu kökü, himalaya selvisinden servi ağacına kadar birçok tür bulunmaktadır. Bu bitkiler tek tek kullanılabileceği gibi belirli kombinasyonlar halinde de tedavi süreçlerinde yer almıştır. Bu uygulamalara somut örnekler vermek gerekirse; örneğin kulak rahatsızlığı olan bir kişi için turp bitkisinin parçalanıp suyunun sıkılarak kullanılması uygun görülmüştür. Benzer biçimde burun kanamalarında taze susamın ezilerek üç kez buruna damlatılması veya dövülmüş kayısı çekirdeğinin sirke ile birlikte ağızda bekletilerek diş ağrılarının giderilmesi yaygın bir yöntem olarak uygulanmıştır. Bu tür tedavi pratikleri, dönemin doğaya dayalı tıbbi yaklaşımlarını ve bu konuda elde edilmiş birikimi açıkça yansıtmaktadır (Rüzğar,2019: 423).

Türkler, tarih boyunca belli bir dönemlerini göçebe yaşam tarzıyla geçiren bir topluluk olarak bilinir. Bu yaşam biçimi, onların geniş bir coğrafyaya yayılmasını, farklı bölgeler hakkında detaylı bilgi edinmesini sağlamış ve sosyal, kültürel,

ekonomik, hatta dini yönlerden hayatlarının şekillenmesine güçlü bir zemin oluşturmuştur. Göçebe yaşamın zorunlu kıldığı hareketlilik ve savaşların sürekliliği, insanların hem kendi sağlıkları hem de hayvanlarının sağlığına özen göstermelerini zorunlu hale getirmiştir. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda sağlık problemlerine çözüm getirilirken doğanın sunduğu kaynaklardan yararlanılmıştır. İslamiyet öncesinde Türklerin inanç sisteminde Gök Tanrı anlayışı hâkimdi. Bu inanç, yazılı belgelere değil, nesiller arasında sözlü olarak aktarılan bir kültürel hafızaya dayanıyordu. Türkler için Gök Tanrı, tartışılmaz bir otoriteye ve mutlak güce sahip tek varlık olarak kabul edilirdi. Gök Tanrı inancı ile İslam'daki Allah inancı arasında tek tanrılık, cennet, cehennem, hesap verme, günah, ödül-ceza, nimet ve sıkıntılarla ilişkilendirme gibi pek çok ortak nokta bulunuyordu. Bu yakın benzerlik nedeniyle Türkler, İslamiyet'i kabul etme sürecinde ciddi zorluklarla karşılaşmadılar. (Radloff,1994:73-74)

Kazak Türkleri arasında hastaların tedavisinde uygulanan ilginç yöntemlerden biri dikkat çeker. Bu uygulamada bir koyun kesilir ve ciğeri çıkarılır. Ardından, tedaviyi gerçekleştirecek kişi bu ciğerle birlikte hastanın yanına gider ve ciğeri hastanın vücuduna üç kez dokundurarak hastalığın ciğere “geçişini” sağlar. Son aşamada artık “hastalık taşıyan” bu ciğer köpeğe atılarak işlem tamamlanır (Radloff, 1994: 75-76).

İslamiyet'i benimseyen Türkler, tarih boyunca birçok devlet kurmuş ve bu süreçte halk hekimliğinin ötesine geçerek tıp alanında da önemli ilerlemeler kaydetmişlerdir. Yerleşim bölgelerinde hastaneler inşa etmiş, ayrıca hekim yetiştirmek amacıyla medreseler kurarak tıbbi eğitimin temellerini atmışlardır. Bunun yanı sıra bitkisel, madensel ve hayvansal kaynaklardan çeşitli ilaçlar üretmiş ve bu ilaçları tedavi amacıyla hastalar üzerinde uygulamışlardır. Bu bağlamda, Türk halk hekimliğinin dayandığı temel kaynaklar üç ana başlık altında incelenebilir. İlk olarak, Orta Asya merkezli Altay kültürü halk hekimliğinin önemli bir beslenme kaynağıdır. İkinci olarak, Anadolu topraklarında kök salmış eski kültürlerden aktarılan pratikler bu geleneği şekillendirmiştir. Üçüncü ve son olarak, İslamiyet'in kabulüyle birlikte Arap ve Fars kültürlerinin katkıları bu alanda kendini göstermiştir. Günümüz Anadolu halk hekimliği uygulamalarında bu üç ana kaynağın etkilerini açık bir şekilde gözlemlemek mümkündür. Türklerin tarih boyunca Budizm, Maniheizm ve İslamiyet gibi farklı dini inanç sistemlerini benimsemeleri, çeşitli ritüel ve uygulamalarla zenginleşen çok katmanlı bir inanç yapısı ortaya çıkarmıştır. Bu

çeşitlilik, geleneksel tıbbi pratiklerde farklı yöntem ve yaklaşımların doğmasına olanak tanımıştır. İnanç sistemi, toplumsal yaşamın pek çok alanı gibi halk hekimliği ve tedavi yöntemlerini de derinden etkilemiştir. Dolayısıyla Türk kültüründeki halk hekimliği uygulamaları, İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrası olmak üzere iki ayrı dönemde ele alınarak incelenebilir.

1.2.2. İslamiyet Öncesi Halk Hekimliği

Orta Asya'da varlık gösteren en eski Türk boyları, farklı kültürlerle yoğun bir etkileşimde bulunmuş ve bu süreç, yaşam biçimlerini derinden etkileyen çeşitli inanç sistemlerinin şekillenmesine zemin hazırlamıştır. Bu inançlar arasında Şamanizm, Gök Tanrı inancı, atalar kültü ve tabiat kültü gibi anlayışlar önemli bir yere sahiptir. Söz konusu inanç sistemleri, İslamiyet öncesi halk hekimliği uygulamalarını biçimlendiren temel unsurlar arasında yerini almıştır. Gök Tanrı inancı ve Şamanistik yaklaşım, doğada gizil ve mistik güçlerin varlığına inanmayı öne çıkarmakta, bu düşüncenin bir yansıması olarak atalar kültü, ağaç kültü, dağ kültü, su kültü ve ateş ile ocak kültü gibi çeşitli kültler ortaya çıkmıştır. Ancak bu kültler, bireyler tarafından tapılacak varlıklar olarak görülmemiş; aksine kutsal kabul edilerek onlara yönelik birtakım inanışlar ve pratikler geliştirilmiştir. Kafesoğlu (1998), bozkır Türklerinin dinî inanış temelli halk hekimliğini üç ana başlık altında ele alarak incelemiştir:

1. Tabiat kuvvetlerine inanma: Türkler arasında özellikle yer ve su, "iduk" adıyla kutsal kabul edilmiştir. Ay, yıldızlar, güneş, ateş ve gök gürültüsü gibi doğanın çeşitli unsurlarına karşı duyulan korku, saygı ve hayranlık duyguları, zamanla bu unsurların tanrısal bir kimliğe bürünmesine neden olmuştur.

2. Atalar kültü: Geçmişteki atalara duyulan saygı, onlar adına kurbanlar kesilmesi, mezarlarının düzenli ziyaret edilmesi ve kendilerinden dilekte bulunulması atalar kültünü meydana getirir. Bu kültün bir sonucu olarak, ataların mezarları korunmuş ve bu mezarların üzerine farklı yapılar inşa edilmiştir.

3. Gök-Tanrı: Eski Türklerde Gök Tanrı, tek ve yüce yaratıcı olarak kabul edilmiş, inanç sistemlerinin temelini oluşturmuştur. Hunlar, Göktürkler ve Uygurlar gibi çeşitli Türk toplulukları, Gök Tanrı'ya adaklar sunarak ibadetlerini gerçekleştirmiştir.

Kafesoğlu'nun (1998), tespit ettiği unsurlar ile insanoğlu arasındaki uyum insanın sağlıklı olabilmesi için öncelikli olarak dikkat edilmesi gereken noktadır.

Şamanizm inancında gökyüzü, yeryüzü ve yeraltı arasındaki uyum hem dünyanın hem de insanın sağlam bir şekilde ayakta durabilmesi için ön koşuldur. Bu uyum bozulduğunda ortaya birtakım sıkıntılar ve hastalıklar çıkmaya başlamaktadır. Türkler sağlıklı kalmak, olağanüstü güçlerden gelebilecek tehlikelerden korunmak ve hastalıklarına çözüm bulmak için bu inanç sistemlerinden yararlanmışlardır. Atalar kültü ile ateş ocak, ağaç, dağ, yer-su gibi tabiat kültleri İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrasında Türkler arasında varlığını sürdürmüştür.

Atalar kültü, ölmüş atalara saygı göstermeyi ve onlar için birtakım kurbanlar sunmayı gerekli kılmaktadır. Atalar ruhu genellikle, ataların öldükten sonra da toplumla birlikte varlıklarını sürdürdüğüne ve onlarla bağlarını koparmadığına yönelik inançla ortaya çıkar. Bu inanç doğrultusunda atalara yiyecekler sunulur, kurbanlar adanır, dualar edilir ve bu bağlamda çeşitli ritüeller gerçekleştirilir (Hançerlioğlu,1975: 60).

Türk toplum yapısı incelendiğinde, atalara karşı derin bir saygının mevcut olduğu görülmektedir. Ölmüş ataların ruhlarının geride kalanlara iyilik ya da kötülük getirebileceğine dair bir inanç bulunmaktadır. Atalara duyulan minnet duygusu ve onların ruhlarının onurlandırılması amacıyla gerçekleştirilen kurban sunumları, atalar kültürünün temelini oluşturmuştur. Fiziksel veya ruhsal bir sağlık sorunu yaşayan bireyler, sıkça ataların mezarlarını ya da çeşitli kutsal mekanları ziyaret ederek bu ziyaretlerin ardından şifa bulmayı ümit ederler. Ataların ruhları, bu ziyaretler ve dilekler aracılığıyla Tanrı'ya ulaşan bir köprü görevi görür. Ancak, her ölen kişi ata kültürüne dahil edilmez; bu kült özellikle, hayatta iken erdemli davranışlar sergilemiş ve halk arasında saygı kazanmış bireyler için geçerli olmuştur.

Bu insanları diğerlerinden ayıran olağanüstü yetenekleri ölümlelerinden sonra kaybolmamaktadır. Birtakım mistik güçlerle dolu olduğuna inanılan bu gibi kimselerin gönüllerini hoş tutmak, anılarını tazelemek, kurban ve adaklarla anmak vasıtasıyla bitkilerin ve hayvanların çoğalacağı düşünülmektedir. Bu amaçla ataların figür ve maskeleri yapılmakta, onların adına bayram ve törenler düzenlenmektedir. Öte yandan atalar, dinsel ve toplumsal buyrukların, gelenek ve göreneklerin koruyucuları olarak da kabul edilirler. Bunların yerine getirilmesi onları sevindirmekte, tersi ise öfkelenmektedir (Örnek,1988:94-95). Atalar kültü İslamiyet'in kabul edilmesiyle yerini veli, evliya, derviş ve baba inanışlarına bırakmıştır. İnsanlar şeyh, veli, evliya, derviş gibi tabir edilen kişilerin kabirlerine

gidip onlara dua edip, kurbanlar sunmaktadır. Bu yerlere giden halk, buradaki zatlardan çeşitli istekleri için yardım diler.

Ateş ve Ocak kültürü, mitolojide Tanrı'nın Türklere hediye olarak verdiği bir unsur olarak karşımıza çıkar ve halk hekimliğinde önemli bir yere sahiptir. Ateş unsuru su ve toprak gibi temizleyici, yok edici özelliğe sahiptir. Bu sebeple insanları kötü ruhlardan ve hastalıklardan korur. Tanrı hediyesi olarak görüldüğü için kutsal kabul edilmiştir. İyileştirme ve temizleme yönüyle de toplum arasında, halk hekimliği uygulamalarında bir araç veya amaç olarak kullanılmaktadır. Ateş, eski Türk dininde temizleyici bir unsur olarak karşımıza çıkar. Kötü ruhları uzak tutarken, sahip olduğu güce bağlı olarak da varlıkları maddi ve manevi kirlerinden temizler (Özdemir,2013: 1-15). Ateşin temizleyici, arındırıcı ve kötü ruhları uzaklaştırıcı nitelikleri onun hastalıklardan korunma ve hastalıkların sağaltımında kullanılmasında etkili olmuştur. Birtakım salgın hastalıklar, romatizma, korku ve çeşitli ruhsal hastalıklar, uçuklar, yel rahatsızlığı gibi hastalıklar ateşle sağaltılmıştır (Bayat,2004: 126).

Uzak tutucu ve temizleyici özellikleriyle kutsallaştırılmıştır. Hikmet Tanyu, eski çağlarda yeryüzüne düşen yıldırımların otları, ormanları yakmasının insanların ilgisini çektiğini, zamanla bu ilginin ateşin kutsallaştırılmasına yol açtığını ifade etmiştir (Tanyu,1976: 286).

Dört temel unsurdan biri olarak kabul edilen ateş, insan yaşamında daima vazgeçilmez bir yer tutmuştur. Beslenme, ısınma ve barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanmasında büyük önem taşıyan ateş, aynı zamanda görüntüsü, yakıcılığı ve yok edici gücüyle insanlarda korku ve hayranlık uyandıran bir yapıya sahiptir. Bu özellikleri nedeniyle zamanla kutsal sayılmış ve onun etrafında çeşitli inanış ve ritüeller şekillenerek bir kült hâline gelmiştir. Ateşin yakıldığı yer anlamına gelen "ocak", başlangıçta somut bir mekân olarak düşünülse de, zamanla sembolik bir boyut kazanmıştır. Evin merkezinde bulunan ocak, sadece bir ısınma veya yemek yapma aracı değil, aynı zamanda "ev"i, evde yaşayan "aile"yi ve ailenin geçmişten geleceğe uzanan bireylerini, yani "soy"u temsil eden güçlü bir kavram hâline gelmiştir. Ayrıca, soyu temsil eden ocakların yanında, nesilden nesile aktarılan bilgi ve deneyimlere dayanan sağaltma ocakları da bu kavramla ilişkilendirilmektedir. ocak, genel anlamda yaşamı simgelerken halk hekimliği bağlamında ise hastalıkları iyileştirmek için kullanılan bir soyun adı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ateş, Türk kültüründe hem eril hem de dişil yönleriyle geniş bir anlama ve kullanım çeşitliliğine sahiptir. Yaşamımızı şekillendiren, inancı olgunlaştıran kutsal ve olağanüstü özellikleriyle ateş, farklı

inanişların merkezinde yer almıştır. Bu bağlamda cezalandırıcı, arındırıcı, iyileştirici, geleceği haber veren, bereket getiren ve kötülükleri uzaklaştıran rolleriyle kültürümüzde ve inanç dünyamızda son derece önemli bir konuma sahiptir. Ocak ise Türk kültüründe yaşamın, canlılığın ve ailenin sürekliliğini simgeleyen bir unsur olarak farklı Türk boylarında hem eril hem de dişil bir nitelikle, çeşitli işlevlerle karşımıza çıkmaktadır. Türk kültüründe ateş ve ocağın onlardan gelecek iyiliklerin yanı sıra kötülüklerin de gelebileceği inancı bulunmaktadır. Nitekim, Türk toplulukları arasında ateşe tükürmek, ateşi sövmek, ateşe kirli ve pis şeyler atmak, ateşi su ile söndürmek, ateşe tırnak atmak, ateşe bıçak sokmak, külünü karıştırmak, ateşle oynamak, ateşe işemek, ateşi ayakla itmek, gece evden bir başkasına ateş vermek gibi şeyler kesinlikle yasaklanmıştır. Bu kültlere karşı yapılması yasak olan hareketler onların kutsallıklarını göz önüne sermektedir (Tanyu,1982: 302).

Ağaç kültü, Türk mitolojisinde sıkça rastlanan ve derin anlamlar taşıyan motiflerden biridir. Gökyüzüne doğru uzanan, tek başına ve heybetli duran ağaçlar kutsal varlıklar olarak kabul edilir. Bazı kahramanların bu ağaçların gövdesinden doğduğu anlatılırken, bazılarının ise evlenecekleri kızın ışıık huzmeleri içinde ağaç gövdesinden ortaya çıktığına tanık olunur. Ağaç, aynı zamanda yaşamın kaynağına ve bereketin simgesine atfedilen bir semboldür. Bu yönleriyle ağaç, Türk mitolojisinde anne rolünü üstlenen bir unsur olarak karşımıza çıkar. Varlığın başlangıcı ve devamında hava, su ve toprak kadar önemli bir konumda bulunan ağaç, insanoğlunun inanış ve düşünce dünyasında beslenme, Tanrı ile irtibat kurma, cennete ulaşma, şifa ve dilek gibi konularda aracı rol olmuştur. Ağaç, Tanrısal bir varlık olarak kabul görmüş ve bütün inanma pratiklerinin temelinde yer almıştır. Kozmik ağaç hayatı, ölümsüzlüğü, bilgeliği, gençliği ve genç kalmayı, yer altı, yer üstü ve gökyüzü olmak üzere üç katmandan oluşan âlemi birbirine bağlayan unsurdur. Bütün bu özellikleriyle Türk inanış ve düşünüş sisteminde olduğu kadar en doğusundan en batısına, en kuzeyinden en güneyine dünyanın her yerinde hemen hemen aynı değerleri ifade etmektedir (Ergun,2004: 17).

Ocak (2000), ağaç kültü ile evliya kültü arasında bağlantı kurup bu durumu üç farklı şekilde açıklamaktadır:

1. Bazı ağaçların yalnızca bir türbe yanında bulunmaları onlara kutsallık verilmesine neden olmuştur. Bu durumda ağaç yanındaki türbe gerçektir.

2. Ağacın yanındaki mezar, zaten eskiden beri kutsal olarak kabul edilen ağacın kutsallığı ile zamanla kutsallık kazanarak türbe kimliğine girebilir. Oysa başlangıçta hiçbir özelliği olmayan bir mezardır.

3. Bazı ağaçların yanında hiç türbe olmamasına rağmen kutsal sayıldıkları görülmektedir. O halde ya orada eskiden bir türbe vardır ya da bir evliyanın ruhu ağaçta yaşamaktadır.

Ağaç, halk hekimliği pratiğinde önemli bir rol oynar. Kutsal kabul edilen ağaçlar Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi konumundadır. Onlardan çeşitli hastalıkların tedavisi için yardım beklenir. Bugün kutsal kabul edilen türbe, yatır gibi yerlerin çevresindeki ağaçlara da kutsallık atfedilmiştir. Bu ağaçların dallarına bez bağlanarak dilekte bulunulması, hastalıkların tedavisi için dua edilmesi, yapraklarının ya da meyvelerinin yenilmesi söz konusu ağaç kültürüyle ilgilidir. Bu ağaçların kesilmesi veya herhangi bir şekilde zarar verilmesi Anadolu'nun hemen hemen her yerinde günah kabul edilmektedir. Ağacın kült olarak kabulü ve tedavilerde çeşitli bölümlerinin (kök, dal, meyve, yaprak gibi) kullanımı varlığını etkin olarak sürdürmektedir.

Dağlar, gökyüzüne yakınlıkları ve erişilmez yükseklikleriyle insanlık tarihinde sıkça kutsal mekânlar olarak düşünülmüş ve doğa kültürleri içerisinde önemli bir yer edinmiştir. Türkler için ise bu kutsallık daha da derin anlamlar taşımaktadır. Eski Türk inancına göre dağlar, Tanrı'nın ikamet ettiği yerler olarak görülürdü. Bu düşünce büyük olasılıkla dağ zirvelerinin gökyüzüne yakın oluşu ve uzaktan bakıldığında mavi bir renkle görünmesinden kaynaklanmıştır. Orta Asya'da dağlara, bu kutsallığı vurgulayan Han Tanrı, Buztağata, Iduk Art, Kuttağ gibi isimler verilmesi de aynı inancın bir yansımasıdır. Gök Tanrı inancını benimseyen Türk halkları, Tanrı'ya daha yakın hissettiklerinden dolayı dinsel törenlerini genellikle dağların tepesinde gerçekleştirmiş ve kurbanlarını yine bu kutsal mekânlarda sunmuşlardır. Dünyanın oluşumuna dair anlatılarda, dünya yaratılırken gök, yer ve yer altının (yani tanrılar, insanlar ve ölümler) birleştikten söz edilir. Bunları bir araya getiren merkez konumdaki dağ, ağaç, sarmaşık, merdiven birer temel direk, merkez ve kökenin simgesi olarak kutsallaştırılmıştır (Kaya,2001: 203).

Dağlar gökyüzü ve yer altını birleştiren, dünyayı ayakta tutan direk olarak ifade edilmektedir. Türkler istek ve dualarını Tanrıya daha çabuk gideceğine inandıkları için kutsallaştırdıkları dağların tepelerinde dile getirmişlerdir. İslamiyet sonrasında da dağ kültürünün önemi devam etmiştir. Ölen kişilerin yüksek tepelere gömülmesi, kutsal

kişilerin mezarlarına gidilerek çeşitli adaklarda bulunulması gibi çeşitli inanışlar sergilenir. Bu durum dağ kültürünün atalar kültürü ile karışmış olduğunu göstermektedir. Bu durum dağ kültürünün atalar kültürü ile karışmış olduğunu göstermektedir. Tarih boyunca çeşitli bölgelerde bulunan kaynak suları, İslamiyet öncesi ve sonrası dönemlerde sağaltma amacıyla sıkça kullanılmaya devam etmiştir. Yeniden doğuşu simgeleyen su, tüm tohumların ve her türlü kozmik oluşumun temelini oluşturur. Kozmik ve tarihsel süreçlerin başlangıcında ve sonunda yer almış olan su, varlığını sürdürülebilir bir unsura dönüştürmüştür. Yaşamın kaynağı olarak kabul edilen su, insana şifa verir, onu gençleştirir ve bünyesinde eşsiz bir güç ile hayat barındırır (Eliade,1999: 193-200).

Türklerde ise kötü ruhların yanı sıra iyi niyetli yer-su ruhlarının memnun edilmemesi ya da kendilerine yeterince kurban sunulmaması durumunda hastalıkların ortaya çıkacağı inancı hakimdir. Bu inanç doğrultusunda hastalıkların tedavisi, kutsal olarak addedilen dağ tepeleri, akarsular, göller ve pınar gibi ruhların toplandığı yerlerde gerçekleştirilirdi. Bu mekanlar, doğaüstü güçlere sahip olduklarına inanıldığı için yalnızca ruhani değil, tıbbi amaçlarla da kullanılırdı (Bayat,2004:243-244). Günümüzde bu eski inanışların etkisi, kaplıcalara ve şifalı sulara yönelme biçiminde yaşamaya yoğun bir şekilde devam ettiği görülmektedir,

Eski Türk inancı bağlamında, yaratılmış unsurların kökeninde su ögesinin bulunması, dişil enerjinin ve üremenin sembolü olarak kabul edilmiştir. Su, dişil bir unsur olarak görülmüş ve "ana" imgesiyle ilişkilendirilmiştir. Bu perspektife göre, varlıkların özünde su yer almaktadır (Çetindağ,2011: 202).

Türk topluluklarında çocuksuzluk sorununun, su ruhlarının yardımıyla aşılabileceği inancı yaygındır. Özellikle Kırgızlar ve Kazaklar arasında kısır kadınların ocak sahibi olabilmek için su kenarında kurban kestikleri ve geceyi burada geçirdikleri bilinmektedir. Bu anlayışın izlerini Manas Destanı'nda da görmek mümkündür. Destanda Yakup Han, eşinin kısırlığını, onun pınar kenarında gecelememesiyle ilişkilendirmektedir (İnan,1986: 168).

Su kültürü, Türk kültüründe dişil bir unsur olarak kabul edildiği için sıklıkla anne-ocak bağlamındaki hastalıkların tedavisinde bir araç olarak kullanılmıştır. Ruhlar, genellikle iyilik getiren ve kötülük getiren olarak iki temel gruba ayrılır. Türk din tarihi incelendiğinde, doğaya ait bazı unsurların gizli ve etkili güçlere sahip olduğuna dair yaygın bir inanış olduğu görülür. Ancak bu inanışın kökeni tam olarak tespit edilememiştir. Ağaç, dağ, su, kaya gibi doğadaki çeşitli varlıkların ruh

taşıdığına inanılır (Güzel,2014: 117). Bu anlayışın temelinde animizm inancı yer alır. Türklerin yaşam sürdürdüğü coğrafyada yaygın bir şekilde kabul gören bu inanışa göre; canlı ya da cansız fark etmeksizin her varlığın bir ruhu olduğuna inanılır. Türkler, bu ruhlardan bazen bir umut bazen de yardım talep eder. Bu yardım talepleri, kimi zaman şifa bulma ihtiyacıyla kimi zaman da geleceğe dair endişelerin giderilmesi arzusuyla şekillenir.

Ruhani güçlere sahip olduğuna inanılan varlıklardan istenen yardımlar farklı ritüellerle gerçekleştirilir. Bu durumun bir yansıması olarak günümüzde kutsal kabul edilen mekanlardan alınan toprak, bazı tedavi yöntemlerinde kullanılmakta ya da hastalıkları uzaklaştırmak amacıyla ateş ve demir gibi unsurlardan yararlanılmaktadır. Bu uygulamalar, animizm temelli inanışların modern dönemde değişerek ya da dönüşerek farklı biçimlerde devam eden örnekleridir.

Türklerin benimsediği inanç sistemlerinden biri olan Şamanizm, büyü ve sihre dayalı bir inanış biçimidir. Bu inancın temsilcileri "Kam," "Kaman" ya da "Şaman" olarak adlandırılmıştır. Bazı Türk topluluklarında hükümdar, yalnızca devletin lideri değil, aynı zamanda Şamanizm'in de temsilcisi olarak görülmekteydi. Şamanizmin temsilcileri olan kamların sorumlulukları oldukça geniştir ve faaliyet alanları da bir o kadar çeşitlidir. Örneğin şamanlar, vecd hâline geçerek hastalıkları tedavi etme yetisine sahip birer doktor ve din adamı rolünü üstlenmişlerdir. Bu rollerinden yola çıkarak birçok hastalığı iyileştirdikleri bilinmektedir. Türk halk inanışlarında önemli bir yer tutan Şamanizm'de, şamanların görevleri arasında hastalıkların tedavisi ve hasta bireylerin iyileştirilmesi önemli bir yer tutar. Bu durum, dönemin İslam seyyahlarının da dikkatini çekmiştir. Seyyahlar, Oğuzların şamanları hem birer tıp insanı olarak gördüklerini hem de onlara büyük bir saygı gösterip secde ettiklerini eserlerinde aktarmışlardır (Şeşen,2001: 68).

Eski Türk toplumlarında hastalıkların tedavisini üstlenen kişiler genellikle doğaüstü güçlerle ilişkilendirilen bireyler olmuştur. Orta Asya Türk topluluklarında, sağaltıcı ve iyileştirici bir yetkiyle öne çıkan en önemli figürler şamanlar (kamlar) olarak kabul edilmiştir (Ocak,1984: 7). Bu bireyler, bir yandan dini liderlik görevi üstlenirken diğer yandan da tedavi edici faaliyetlerde bulunmuşlardır. İslamiyet öncesi Türk halk hekimliğinde, kamların/şamanların ve otacıların/hekimlerin uyguladığı iki farklı tedavi yöntemi olduğu görülmektedir. Şamanlar, daha çok büyüsel ritüeller ve işlemlerle sağlık sorunlarını çözmeye çalışırken, otacılar bitkisel, hayvansal ve madensel kaynaklı ilaçlar hazırlayarak çeşitli yöntemlerle tedavi süreçlerini

yürütmüşlerdir. Bu bağlamda, Türk halk hekimliğinin kökenlerinin eski Türk inanışları ve gelenekleri çerçevesinde biçimlenerek günümüze kadar ulaştığını ifade etmek mümkündür.

1.2.3. İslamiyet Sonrası Halk Hekimliği

Türklerin Gök Tanrı inancıyla İslam dini arasında hem benzerlikler hem de farklılıklar bulunmaktadır. Türkler, İslamiyet'i kabul ettikten sonra eski inançlarını tamamen terk etmemiş, özellikle tek tanrı anlayışı, ölümden sonraki hayat inancı, cennet ve cehennem kavramları gibi İslam dinine uyumlu unsurları sürdürmüştür. Bu durum, eski inanışlarının bazı yönlerini İslam ile çatışmadan devam ettirmelerine olanak sağlamıştır. Bununla birlikte, İslam ile bağdaşmayan bazı Şamanist inanışlar, töreler ve adetler zamanla etkisini kaybederek azalmaya yüz tutmuştur. Ortaklık gösteren uygulamalar ise küçük değişimler geçirerek günümüze kadar varlığını korumuştur.

İslam'da sağlık, Allah'ın insana bahsettiği bir nimet olarak kabul edilir. Bu nedenle abdest almak, namaz kılmak, oruç tutmak, Kur'an okumak, besmele çekmek, dua etmek ve nazarlık ya da muska taşımak gibi uygulamalar insan sağlığının manevi dayanaklarını oluşturur. İnsanlar, bu manevi temel üzerine yaşamlarını şekillendirerek hayatlarını devam ettirmiştir. Kur'an'ın sağlıkla ilgili ayetleri, Peygamber'in tıbbi hadisleri ve farklı vesilelerle önerdiği tedavi yöntemleri, ölümünden sonra derlenerek "Tıbbu'n-Nebevî" adıyla dinî bir tıp anlayışı oluşturulmuştur. Peygamber Efendimiz, hastaların hekime başvurmalarını tavsiye etmiş ve beden, aklın ve ruhun sağlıklı tutulmasıyla ilgili birtakım önemli hadisler bırakmıştır. Bu hadislerden bazıları şunlardır: Temizlik, imanın bir parçasıdır ve yarısını oluşturur; din temizlik üzerine inşa edilmiştir; Allah temizdir ve temiz olanları sever; dişlerinizi fırçalayın; avlularınızı temiz tutun. Ayrıca, her hastalığın temiz ve helal yöntemlerle elde edilebilecek bir ilacı bulunduğunu vurgulamış, mideyi hastalık yuvası olarak nitelendirerek diyet yapmayı başlıca tedavi olarak önermiştir. Peygamberimiz, ümmeti için en çok obezite ve tembellikten endişe duyduğunu dile getirmiş ve genetik zayıflıkların önlenmesi adına akraba evliliklerinden mümkün olduğunca kaçınılması gerektiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra, beden temizliği, giysi temizliği, çevre düzeni ve yolların korunması gibi konularda da titizlikle önerilerde bulunmuş, hastaların tedaviden kaçınmalarını ve hasta ziyaretinin önemini vurgulamıştır.

Tıbbu'n-Nebevî, salt temizlik kurallarının ötesine geçerek tedavinin yöntemleri, şifalı bitkiler, nazar değmesi gibi çeşitli sağlık problemleri üzerine de detaylı bilgiler sunmaktadır. Günümüzde dahi, çeşitli hastalıkların tedavi süreçlerinde bu öğretilerden faydalanılmaya devam edilmektedir.

Türklerin Anadolu'ya yerleşmesiyle birlikte darüşşifa, maristan ve bimaristan gibi isimlerle anılan hastaneler kurulmuştur. Bu dönemde medreselerde usta-çırak ilişkisi içinde tıp eğitimi verilmiştir. Anadolu Selçukluları döneminde ise Konya, Kırşehir, Havza ve Kütahya gibi şehirlerde çok sayıda kaplıca ve ılıca yaptırılmıştır. Söz konusu kaplıcaların bir kısmı zamanla restore edilerek günümüze ulaşmayı başarmıştır. Günümüzde bu mekânlar, sağlık turizmi kapsamında vatandaşlar tarafından şifa arayışıyla ziyaret edilmektedir. Osmanlı Devleti'nde halk hekimliği, Selçuklu geleneğinin devamı niteliğinde gelişimini sürdürmüştür. 17. 18. ve 19. yüzyıllarda aktarlık Osmanlı toplumunda son derece önemli ve saygın bir meslek hâline gelmiştir. İstanbul'un farklı semtlerinde aktar dükkânları açılmış, bu dükkânların büyük çoğunluğu ise Mısır Çarşısı'nda yoğunlaşmıştır. Mısır Çarşısı, yalnızca İstanbul'un değil, tüm ülkenin drog ve baharat ticaretinin merkezi hâline gelmiştir. Başlangıçta yalnızca drog ve baharat satışı yapan aktarlık mesleği, zamanla ilaç yapımını da içerecek şekilde genişlemiş ve ürettikleri ilaçlar halka satılmaya başlanmıştır. Günümüzde de Mısır Çarşısı, baharat ticaretinin önemli merkezleri arasında yer almaktadır. (Ögel,1985: 100).

Anadolu halkı, eski inançların bir devamı olan Şamanizm'den miras kalan öğretilerin ve geleneklerin etkisiyle, Allah'a yakın olduğuna inandıkları ermiş kişilere büyük saygı göstermiş ve zor zamanlarında onlardan yardım dilemiştir. Bu sebeple Anadolu, erenler yurdu ve evliyalar ocağı olarak anılmıştır. Ülkenin her köşesinde, sıkıntılara çözüm sunduğuna inanılan binlerce eren ve evliyanın bulunduğu makamlar ve kutsal yerler yer alır. Kutsal bir kişilik olarak görülen bu şahsiyetler, halk hekimliği çerçevesinde de tedavi edici özellikleriyle bilinmişlerdir. Geleneksel hekimlikte, dini, büyüsel ve pratik temelli birçok uygulama gerçekleştirmişlerdir. (Ögel,1985: 109).

Örneğin idrar tutamama veya çıban gibi rahatsızlıklarda şeyhlerin telkinlerini almak, çıbanlar üzerine dua yazmak ya da okuyarak tedavi etmeye çalışmak; sıtma durumunda ezan, izin veya besmele yazılı sarımsak ve badem yedirmek; dini metinlerin yazılı olduğu kâğıtları suya atıp hastaya bu suyu içirmek; köpek tüyü kullanarak tütsü yapmak, göz rahatsızlıklarında şeyhin tükürdüğü parmaklarla hastanın gözlerini mesh etmek veya dualar okumak gibi yöntemler uygulanmıştır.

Benzer şekilde kırıklarda kırık kemiği mesh etmek ya da dua okumak da bu uygulamalar arasındadır. Tüm bu pratikler, halk hekimliğinin sahip olunan dini inançlardan nasıl etkiler taşıdığını göstermektedir. Türklerde İslamiyet'in kabulünden sonra Şamanizme ait inanç izlerinin pek çok uygulamada yaşamaya devam ettiği görülmektedir. Örneğin, Altay Türklerinde sıtma hastaları için yeni kesilen hayvan derisinin içine girip yatmak ya da hastalıklı bölgeye yeni kesilmiş hayvan derisi bağlamak gibi yöntemler benimsenmiştir

Kazak Türklerinde ise hastaları tedavi eden baksılar, koyunun akciğerini tedavi amacıyla kullanmışlardır. Hastanın vücuduna ciğeri üç kez sürerek hastalığın akciğere geçtiğine inanmış ve ardından ciğeri köpeklerle atmışlardır. Köpeklerin ciğeri tamamen yemesine özen göstermişlerdir (Radloff,1994: 75-76).

İslamiyet'in kabulüyle birlikte, kam, bakşı veya şaman gibi kişilerin üstlendiği görevler farklı bireylere devredilmiştir. Dini liderlik görevini dervişler, veliler ve şeyhler üstlenirken, hekimlik görevleri Ocaklı kimselere verilmiştir (Köprülü,1999: 65).

Osmanlı dönemi boyunca, hastalıkların tedavisi için halk arasında bilinen ve yaptıkları işlere göre adlandırılan çeşitli kişiler bulunmaktaydı. Bunlar arasında kırbacılar, alazcılar, kelci kadınlar, korku damarına basıcılar, kurşun dökücüler, parpıcılar, karışmış faniler, dalakçılar, sarılık ve dilaltı kesenler ile hunnak tesbihi verenler ve ısıtma bağlayıcılar yer almaktaydı. Bu kişilerin uyguladığı pek çok tedavi yöntemi, Orta Asya şamanları tarafından da uygulanmıştır (Kaya,2001:199-218). Günümüzde de ülkemizin birçok bölgesinde hâlâ bu adlarla anılan ve benzer yöntemlerle hastalık tedavisi yapan kimseler bulunmaktadır.

İslamiyet'in kabul edilmesinden sonra Anadolu'da ortaya çıkan dini liderler ve ruhani rehberler, geleneksel halk hekimliğinde Şamanların yerini alarak yeni bir kimlik kazanmış ve İslami bir çerçeve içerisinde dinî ve manevi rehberler olarak toplumda etkin bir rol üstlenmiştir. Hoca, dede, eren, derviş ve şeyh gibi figürler (Durbilmez,2015: 99), günümüzde de özellikle ruhsal ve psikolojik nitelikteki bazı rahatsızlıkların tedavisinde faaliyet göstermeye devam etmektedir. Halk hekimliği, mitolojik dönemlerden günümüze kadar uzanan, geniş ve köklü bir gelenek olma özelliği taşımaktadır. Bu gelenek, destan, masal ve halk hikâyesi gibi birçok edebi türde kendine yer bulmuştur.

İslamiyet sonrası Türk halk edebiyatında önemli bir yeri olan Dede Korkut Hikâyeleri, Ural Batır, Manas ve Köroğlu destanlarında halk hekimliğine dair çeşitli

izlere rastlanmaktadır. Sibirya Türklerinin destanlarında ise dinî ve sihrî yöntemlerin yanı sıra bitki, hayvan ve maden kaynaklı tedavi uygulamalarına dair bilgiler aktarılmaktadır. Benzer biçimde Altay, Tuva, Hakas ve Şor Türklerinin destanlarında “hastalanma-ölme” ile “iyileştirme-diriltme” süreçlerine ilişkin farklı motifler bulunmaktadır. Bu destanlarda da dinî-sihrî tedavi yöntemleri ile bitki, hayvan ve maden gibi kaynaklardan faydalandığı açıkça görülmektedir. Dinî ve sihrî tedavi yöntemlerinin temelinde Gök Tanrı inancına dayalı sembolik bir anlayış yer almaktadır. Öte yandan, Türkler için kutsal sayılan bitki, hayvan ve madenlerden faydalanılarak gerçekleştirilen tedaviler bu geleneğin maddi boyuttaki temel unsurlarını oluşturmaktadır. Destanlarda sağaltma uygulamalarını gerçekleştiren figürler arasında kahramanın kendisi, annesi, atı, tanrılar, kamlar ya da gökyüzünden getirilen prensesler yer alabilir. Ayrıca sağaltıcı bir güce sahip olan sıradan bireylerin bu özellikleri genellikle olağanüstü varlıklar tarafından kendilerine bağışlanan sihirli yeteneklerle açıklanmaktadır (Atnur,2010: 65). Tüm bu anlatılar göstermektedir ki destanlar başta olmak üzere masal ve halk hikâyesi gibi farklı edebi türlerde halk hekimliğine ilişkin birçok pratik ve uygulama açıkça görülmekte ve kaynaklık ettiği anlaşılmaktadır.

İslam'ın ilk yazılı eserlerinden biri olan Dede Korkut Hikâyeleri'nde halk hekimliği ile ilgili pek çok geleneksel tedavi yöntemine rastlanmaktadır. Bu hikâyeler, anne sütüyle şifa bulma, yaraya kül basma gibi çeşitli pratikler hakkında bilgi sunar. Örneğin, Dirse Han Oğlu Boğaç Han hikâyesinde, kahraman Boğaç Han, anne sütü ve dağ çiçeği sayesinde sağlığına kavuşur. Hikâyede iyileşme süreci şöyle anlatılmıştır: "Boğaç Han, annesine korkmamasını söyler. Ona Boz Atlı Hızır'ın geldiğini ve yarasını üç kez sıvazlayarak 'Bu yaradan ölüm yoktur. Dağ çiçeği ve annenin sütü sana şifadır.' dediğini aktarır. Bunun ardından kırk ince belli kız dağ çiçeği toplar. Boğaç Han'ın annesi büyük bir çabayla memelerinden süt çıkarır; ilk iki denemede sonuç alamaz, ancak üçüncüde süt ile kan karışık gelir. Bu karışım, dağ çiçekleriyle birlikte Boğaç Han'ın yarasına sürülür. Daha sonra kahraman ata bindirilir, yurduna götürülür ve hekimlere teslim edilerek Dirse Han'dan saklanır" (Ergin,1969: 21-22).

Bir diğer anlatı olan Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Boy hikâyesinde ise çoban, yarasını külle tedavi eder. Metin bu olayı şöyle betimler: "Çoban, şehit düşen kardeşlerini Hakk'a emanet edip kâfirlerin cesetlerinden bir tepe oluşturur. Daha sonra çakmakla ateş yakar ve keçesinden elde ettiği isli külü yarasına basar. Ardından yol kenarına çekilip oturarak ağlar, sızlanır" (Ergin,1969: 33).

Bu geleneksel şifa yöntemlerinin izleri günümüzde de Anadolu'da yaşamaktadır. Dağ çiçeği, virüs ve bakterilere karşı koruyucu etkisi sebebiyle kullanılmaya devam etmektedir. Anne sütü ise yine bağışıklık güçlendirici özelliğiyle hastalıkların tedavisinde önemli bir yer tutarken, kül de kanamayı durdurmak ve yaraları iyileştirmek amacıyla kullanılmaktadır. Boğaç Han'ın yarasına iyi gelecek merhemin içeriğini Hızır açıklar. Bu merhemi oluşturan malzemeler sembolik anlamlarıyla; iyilik, saflık ve masumiyet çerçevesinde, Boğaç Han ile Hızır bağlantısı üzerinden yorumlanabilir. Anne sütü, beyazlığı ve anneye ait olma özelliğiyle helallik, temizlik ve masumiyeti temsil eder. Dağ çiçeği de benzer şekilde olumlu özelliklerle ilişkilendirilir ve anne sütüyle paralel anlamlarla değerlendirilir. Bu çiçek, Oğuz boylarının kutsadığı, dua ettiği ve önemli saydığı Kazılık Dağı'ndan toplanır. Hızır ise tüm bu unsurların kesişim noktasında dinî bir sembol olarak belirginleşir. Sonuç olarak, geleneksel bilgelikten beslenen bu yöntemle Hızır'ın yardımı sayesinde Boğaç Han'ın yarasına şifa bulunur (Sarpkaya,2015: 97-107).

Tarihsel gelişimi, kullanım alanları ve içerdiği kimyasal bileşikler bağlamında ele alındığında, sarı kantaron bitkisi (*Hypericum perforatum*), modern tıp alanında giderek artan bir öneme sahip olmuştur. Türkiye'de sarı kantaronun zeytinyağı ile hazırlanan ekstresi (kantaron yağı), uzun yıllardır çeşitli yaraların tedavisinde geleneksel bir yöntem olarak kullanılmaktadır (Sönmez-Seval,2019: 210). Geçmişte tedavi süreçlerinde sıkça başvurulmuş bu tür bitkilerin şifalı özellikleri, günümüz tıp bilimi tarafından ampirik olarak kanıtlanmaya devam etmektedir. Örneğin, halk hekimliği uygulamalarını yansıtan Kam Püre Bey Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi'nde, Bamsı Beyrek'in babasının görme yetisini kaybetmiş gözleri, Beyrek'in kanıyla ıslatılmış bir mendilin uygulanması sonucu yeniden açılmaktadır. Bay Püre'nin gözlerinin, kanlı bir mendil aracılığıyla açılması olgusu, büyülü özellikler taşıyan geleneksel bir halk tıbbı pratiği kapsamında değerlendirilebilir.

Halk hikâyelerinde, dağlar, kutsal mekânlar ya da tehlikeli bölgelerde toplanan çiçekler, otlar veya meyveler, bazen sevgilinin gözyaşlarıyla, bazen kanayan bir yarayla, bazen de Peygamber, Hızır, derviş ya da pir gibi kutsal ve ulu kişiliklerin ağız tükürüğü ya da kutsal mekânlardaki sularla karıştırılarak merhem ya da macun hâline getirilir. Bu karışım, ya yaraya sürülerek ya da hastaya yedirilip içirilerek şifa amacıyla kullanılır (Alptekin,2010:5-19). Bu durum, halk anlatılarında geleneksel tıpta kullanılan bitkilerle tedavi yönteminin önemli bir yer tuttuğunu açıkça göstermektedir.

Günümüz Türk halk hekimliğinde, İslamiyet öncesi Orta Asya'da temelleri atılan ve İslamiyet'in kabulüyle devam eden halk hekimliğinin etkileri belirgin biçimde görülür. Kam ya da şaman tipindeki manevi liderlerin işlevleri, İslamiyet'in kabulüyle birlikte farklı alanlarda uzmanlaşarak ayrılmıştır. Dervişler, hocalar, şeyhler ve veliler daha çok dinî işlevleri üstlenirken, Ocaklılar ve emciler hastalıkların tedavisiyle ilgilenmiş; falcılar, büyücüler ve cinciler ise geçmiş ve geleceğe dair bilgi verme işleviyle öne çıkmışlardır. İslamiyet öncesi halk hekimliği uygulamaları, İslamiyet sonrasında da varlığını büyük ölçüde sürdürmüştür. Halk hekimliği geleneği içerisinde Şamanist ve İslami unsurlar kaynaşarak günümüze kadar ulaşmıştır.

1.2.4. Anadolu'da Halk Hekimliği

Anadolu'da halk hekimliği, tarih boyunca toplumların sağlık sorunlarına karşı geliştirdikleri geleneksel tedavi yöntemlerini ifade eder. Bu sistem, doğal kaynaklardan elde edilen bitkiler, hayvanlar ve mineraller gibi unsurların yanı sıra, kültürel ve sosyal inançların etkisiyle şekillenmiştir. Anadolu halk hekimliği, zengin bir kültürel mirasa sahip olup, birçok farklı uygulama ve yöntem içermektedir.

Anadolu, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve bu medeniyetlerin sağlık anlayışları halk hekimliği uygulamalarını etkilemiştir. İlk Türk toplulukları, Orta Asya'dan Anadolu'ya göç ettiklerinde, doğa ile olan etkileşimleri sonucunda bitkisel tedavi yöntemlerini geliştirmiştir. Güneşer, halk hekimliğinin modern tıpla birlikte varlığını koruduğunu ve insanların hem fiziksel hem de ruhsal ihtiyaçlarına cevap verdiğini belirtmektedir (Güneşer,2022:328). Bu durum, halk hekimliğinin Anadolu'daki tarihsel gelişimini ve önemini göstermektedir.

Halk hekimliği uygulamaları, kuşaktan kuşağa aktararak günümüze ulaşmıştır. Bu süreçte, aileler ve topluluklar içinde sağlık bilgileri ve tedavi yöntemleri paylaşılmıştır. Güneşer, halk hekimliği uygulamalarının, çözüm bulunamayan bazı hastalıkların tedavisinde önemli bir rol oynadığını ifade etmektedir (Güneşer,2022:328). Bu durum, halk hekimliğinin Anadolu toplumundaki yerini ve önemini göstermektedir.

Anadolu halk hekimliğinde bitkisel tedavi yöntemleri, en yaygın uygulamalardan biridir. Yöresel bitkiler, çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılır. Örneğin, Doğan, Iğdır'da halk hekimliği kapsamında kullanılan yabancı bitkileri

incelemiş ve bu bitkilerin sağlık üzerindeki etkilerini vurgulamıştır (Doğan,2023:32). Bu tür uygulamalar, halk hekimliğinin zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtmaktadır.

Halk hekimliği uygulamalarında, dinsel ve büyüsel ritüeller de önemli bir yer tutar. Bu tür uygulamalar, hastalıkların tedavisinde inanç sistemlerinin etkisini gösterir. Örneğin, Ari ve Top, Hatay'da sağlık sorunlarını gidermek için başvuru alan halk hekimliği uygulamalarını incelemiş ve büyüsel unsurların önemini vurgulamıştır. Ancak, bu referansın içeriği doğrulanamadığı için bu bölümdeki destekleyici bilgi çıkarılmıştır.

Halk hekimliği, modern tıbbın gelişmesiyle birlikte bazı değişikliklere uğramıştır. Ancak, birçok insan hala geleneksel tedavi yöntemlerine başvurmaktadır. Ateş, halk hekimliğinin modern tıpla entegrasyonunu incelemiş ve bu süreçte geleneksel bilgilerin önemini vurgulamıştır (Ateş,2015:76). Bu durum, halk hekimliğinin günümüzdeki rolünü ve önemini göstermektedir.

Anadolu'da halk hekimliği uygulamaları, yerel kültürlere ve geleneklere bağlı olarak farklılık gösterir. Örneğin, Kargın'ın çalışmasında Kırgız halk hekimliği uygulamaları incelenmiştir ve bu uygulamaların kökenleri, inanç sistemleri ve kültürel bağlamları üzerinde durulmuştur. Ancak, bu referansın içeriği doğrulanamadığı için bu bölümdeki destekleyici bilgi çıkarılmıştır.

Anadolu halk hekimliğinde kadınların rolü de oldukça önemlidir. Kadınlar, geleneksel tedavi yöntemlerini uygulayan ve bu bilgileri nesilden nesile aktaran önemli figürlerdir. Örneğin, Avşar, Anadolu'da kadın ocaklarının sağlık alanındaki etkisini incelemiş ve kadınların şifacılık vasfını vurgulamıştır (Avşar,2024:989-1003). Bu durum, halk hekimliğinde kadınların önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir.

Anadolu coğrafyası, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olması nedeniyle farklı kültürlerin bir araya geldiği bir merkez olmuştur. Bu zengin kültürel yapı içerisinde, halk hekimliği ve inanışlar önemli bir yer tutmaktadır. Hastalıkların tanınması, korunması ve iyileştirilmesi konusundaki bilgi ve deneyimler genellikle sözlü gelenek yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. İslamiyet'in kabulünden sonra ise Anadolu'da halk hekimliği uygulamalarını; şeyhler, hocalar, üfürükçüler, Ocaklılar ve izinliler olarak bilinen kişiler üstlenmiştir. Bu figürler hem dini hem de mistik nitelikler taşımaktadır. Hocalar, okuyucular ve üfürükçüler, hastalıkların tedavisinde genellikle sihirselsel ya da büyüsel yöntemlere başvurmuşlardır. Ocaklılar ve izinliler içense hastalıklar halk arasında belirli isimlerle anılmakta, bu tedavi yöntemleri ise halkın inanç dünyasıyla bağlantılı bir biçimde gelişmektedir. Anadolu'da halk

hekimleri, tedavilerini ırvasa, parpılama, kırık-çıkık tedavisi ve em yöntemi gibi sağaltım teknikleriyle gerçekleştirmektedir. Bunun yanında, Ocaklarda hastalıklara şifa aramanın yanı sıra herkesin evde uygulayabileceği, kültürün bir parçası haline gelmiş yöntemler de bulunmaktadır. (Alptekin,2010: 93-95).

Bu tür uygulamalara örnek olarak nazardan korunmak amacıyla dinsel duaların okunması, nazar boncuğu kullanımı ya da yüz boyama gibi pratikler verilebilir. Bu tekniklerin temel amacı, karşı taraftan gelen olumsuz enerjiyi farklı bir yöne dağıtarak bireyi korumaktır (Özaslan,2012: 13)

Geleneksel tıp tarafından hazırlanan bitkisel ilaçlar, genelde halk arasında "kocakarı ilaçları" olarak adlandırılmakta ve bu tanımlama, onların hastalıkları tedavi etme özelliğinin olmadığına yönelik bir algıyı yansıtmaktadır. Ancak günümüzde bu tür yöntemlerin kullanım alanı bulmaya devam ettiğini söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra, halk hekimliğinin modern çağ ile birlikte evrensel bir boyut kazandığını belirtmek yerinde olacaktır. Örneğin, Uzak Doğu kökenli akupunktur, yoga ve reiki gibi tedavi yöntemleri, farklı kültürlerde de kendine yer edinmeye başlamıştır (Uyar,2013: 21).

Günümüzde halk hekimliği ile modern tıp arasında güçlü bir etkileşim bulunmaktadır. Modern tıp, geçmişte olduğu gibi geleneksel tıp öğretilerine mesafeli ve reddedici bir tavır sergilemek yerine, bu alandan çeşitli yönlerde yararlanmayı tercih etmektedir. Özellikle, halk hekimliğinin sunduğu uygulama alanları ile bitkisel ilaç hazırlama teknikleri modern tıp için önemli bir kaynak olmuştur. Bununla birlikte, halk hekimliği de bilimsel temellere dayanan tıp alanındaki gelişmeleri yakından takip ederek aynı zamanda modern tıba alternatif olarak varlığını sürdürmüştür. Teknolojik ilerlemelerle birlikte modern tıbbın hem takibi hem de erişimi halk için kolaylaştıkça, halk hekimliğine olan ilgi görece azalmıştır. Ancak halk hekimliği, içerdiği dini ve mistik unsurlar sayesinde bireylere psikolojik rahatlama sağladığından, günümüzde de önemini koruyarak yaşamaya devam etmektedir.

1.3. Halk Hekimliği ile Genel Kavramlar

1.3.1. Ocak, Ocaklık

Anadolu coğrafyası ile sınırlı olmayan Ocakların kökeni Orta Asya'ya kadar uzanmaktadır. İslamiyet öncesi dönemde Türk kültür coğrafyasında rakkaslık, hekimlik, şairlik ve sihirbazlık gibi pek çok görev kam/şaman adı verilen din adamları tarafından yapılmaktadır. İslamiyet'in kabulü ile din adamları, toplum içerisinde sahip olduğu otoriteyi koruyamamış ve din adamlığı yönünü derviş, şeyh, veli gibi ruhani kişilere devretmiş veya devretmek zorunda kalmış, hekimlik, doktorluk yönünü ise Ocaklı olarak devam ettirmişlerdir (Kalafat,1999: 123).

Ocak sözcüğü, dil kapsamında farklı kelimelerde olduğu gibi birden fazla anlama sahip olmasıyla çeşitli işlevler üstlenen bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Kavramsal açıdan değerlendirildiğinde, bu terim çeşitli bağlamlarda şu anlamlarda kullanılabilmektedir:

1. Ateş yakmaya uygun her türlü yer,
2. Ortak amaç ve düşünce etrafında birleşen bireylerin oluşturduğu örgütlenme,
3. Çeşitli bitki tohumlarını ekmek için hazırlanan çukur,
4. Asil ve köklü bir aile,
5. Yeniçeri Ocağı,
6. Taş ve maden çıkarımı için kazılan kuyu,
7. Anadolu Alevi topluluklarında tarikat liderlerinin soyundan gelen hat,
8. Yurt kavramı,
9. Bir tekke veya önde gelen bir şeyhin evi ve ailesi,
10. Geleneksel inanışa göre bazı hastalıkları iyileştirdiği düşünülen aileler (Duvarcı, 2007:395). Kaynakçadan alınan bilgiye göre ocak kelimesi on farklı anlamda kullanılmış ve farklı anlamlara gelecek şekilde kullanıldığı görülmüştür. Ortaköy ve köylerinde ocak kelimesi denildiğinde akıllara genellikle ateş yakılan yer ve hastalığı tedavi eden kişi anlamlarında kullanıldığı görülmüştür,

Ocak kelimesi, Türkçe Sözlük'te "halk hekimliğinde bir önceki kuşaktan el verme yoluyla aktarılan bilgileri kullanarak belirli bir şikâyeti veya hastalığı iyileştirdiğine inanılan aile" şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2011: 1786). Bunun yanı sıra yapılan araştırmalar, bilim insanlarının Ocak kavramına farklı yorumlar getirdiğini de ortaya koymaktadır. Satı Kumartaşlıoğlu, "Türk Kültüründe Ateş ve

Ocak Kültü" isimli çalışmasında, Ocakların "çeşitli hastalıkları tedavi etme yeteneğine sahip aileler ve bu ailelerin hastalık tedavisiyle görevli bireyleri" anlamında kullanıldığını ifade etmektedir. Pertev Naili Boratav ise, toplumda Ocak olarak adlandırılan kişilerin görevini şu şekilde açıklamıştır: "Ocak, belirli bir ya da birkaç hastalığı tedavi etme gücüne sahip, bu işin yöntemlerini bilen ve bu konuyu uzmanlık alanı hâline getirmiş kişi ya da kişilerdir; örneğin, 'sarılık ocağı', 'fitik Ocağı' gibi. ocaklıların tedavi yöntemleri çoğunlukla büyüsel işlemleri kapsar; ancak bunun yanında belirli şeyler yedirmek, içirmek, ağırlı bölgeye çeşitli maddeler sürmek, bağlamak gibi 'ilaç' kabul ettikleri malzemeleri de kullanırlar" (Boratav,1994: 113). Bu tür uygulamalar büyük ölçüde halk hekimliği çerçevesinde gerçekleştirilir

Şamanların tıbbi bilgi ve deneyimlerini sonraki kuşaklara aktarmasıyla ortaya çıkan Ocakların, Türk toplumsal yapısında gelenek, düşünce ve inanç sistemleriyle şekillendiğini belirtir. Bu bağlamda, Ocak geleneğinin köklerinin Şamanizm kültürüne dayandığını söylemek doğru bir tespit olacaktır. Toplumda görülen hastalıkları doğaüstü yöntemlerle tedavi etme pratiği, Anadolu'da birçok ocağın oluşumuna zemin hazırlamıştır. Sarılık ocağı, kurşun dökme, yılcık ocağı, siğil, dalak kesme ocağı ve albastı ocağı gibi çeşitli ocaklar bu gelenek içinde öne çıkar. (Kumartaşlıoğlu,2012: 177). Günümüzde de bu ocakların önemli bir kısmı etkinliğini aktif bir şekilde göstermektedir.

Halk hekimliği kavramı içerisinde yüklenilen anlama göre; belirli bir ya da birkaç hastalığı iyileştirme yeteneğine sahip, bu konuda bilgi ve yöntemlere hâkim olan, bunu bir uzmanlık alanı haline getirmiş kişiler tanımlanmaktadır. Hastalıkları sağaltma gücünün merkezi olarak görülen ocaklar, bu gücün edinilmesi ve ona inanma eylemlerinin kaynağıdır ve bu kaynak, genellikle efsanelerle şekillenmiştir. (Boratav,1994: 113). Söz konusu efsanelere dayalı olarak kurulan Ocaklar, kuşaktan kuşağa aktarılan sözlü kültür sayesinde varlıklarını sürdürmektedir. Ancak zaman içinde bu süreçte değişim ve dönüşümlerin yaşanması doğal bir durumdur. Bu değişimler, dönemsel koşullar ve inanç sistemlerindeki farklılıklar doğrultusunda gerçekleşmiştir. Toplumsal cinsiyet algısına bağlı olarak Ocaklara başvuran kişilerde bir ayrım gözetilir; kadın hastalar kadın Ocaklıya, erkek hastalar ise erkek Ocaklıya gitmektedir. Ancak gerektiğinde bu algıda esneklik gösterilmesi de mümkündür.

1.3.2. Ocakların Gelişimi

Ocakların kökenlerini Orta Asya Türk kültürüne dayandırmak oldukça isabetlidir. Çünkü bu dönem, Ocaklara dair birçok izi barındırmakta ve Türklerin en eski dini olan şamanizmle derin bir bağ taşımaktadır. Sert doğa koşulları ve zorlu bir coğrafyada yaşamlarını sürdüren Türklerin geliştirdiği kültler, bu çevresel şartlar temelinde biçimlenmiştir. Şamanlar, hastalıkların tedavisinde ana figür olarak görülmüş ve hem dini önder hem de doğaüstü güçlere sahip kişiler olarak kabul edilmişlerdir. Şamanların sert mizaçları ve otoriter yapıları, toplum içinde onlara itaat edilmesini sağlamış ve onları sadece dini lider değil, aynı zamanda birer şifacı olarak da ön plana çıkarmıştır.. Bu şamanlar etrafında şekillenen toplulukların oluşturduğu tedavi mekânları, günümüzde "Ocak" olarak adlandırılan yerleşimlerin tarihsel temellerine işaret etmektedir. Türkler, doğadan elde ettikleri sınırlı fakat tanıdık malzemeler ile hastalıklara çare bulma gayreti gütmüşlerdir. Doğayı anlamaya başlayan insanlar, zamanla onun sunduğu kaynaklardan yararlanmaya başlamışlardır. İlkel dönemde sihir, büyü, dua ve tütsü gibi yöntemlerle şifa arayışına giren insanlar, tabiatı daha iyi tanıdıkça bitkilerin gücünden faydalanmayı öğrenmiş ve ilaç yapımına başlamışlardır (Uyar,2013: 26). Bu bağlamda Ocaklar ve halk hekimliği, Türklerin geçmişindeki derin köklere dayanması nedeniyle toplum içinde vazgeçilmez bir yere sahiptir. Türk toplumu, kendi kültürel değerleriyle harmanladığı bu yöntemleri sağlık alanında yaygın bir şekilde kullanmaya devam etmiştir.

Tıp biliminin henüz gelişmediği dönemlerden günümüze uzanan bir gelenek olarak, tedavi merkezleri olarak bilinen Ocaklar varlığını kesintisiz şekilde sürdürmüştür. Tarihi, eski Türk kültürüne dayanan bu Ocaklar, İslam'ın kabulünden sonra da etkinliklerini devam ettirmiştir. Özellikle İslam'ın getirdiği kutsal anlam yüklemeleri, Ocakların daha etkili bir yapı kazanmasına olanak sağlamıştır. Hastalıklara yönelik yapılan uygulamalar, Ocaklılar tarafından çoğunlukla dinsel içeriklerle desteklenmiş ve inanç temelli bir çerçevede şekillendirilmiştir. Günümüzde ise bu uygulamalar, hem evrensel hem de yerel ölçekte alternatif bir tedavi yöntemi olarak benimsenip uygulanmaktadır. Her ne kadar bazı durumlarda riskler barındırsa da bu yöntemlere toplumun gösterdiği ilgi azımsanamayacak boyutlardadır (Uyar,2013:28).

Ocak kavramının kökeni, tarihin oldukça geç dönemlerine dayansa da, din olgusuyla iç içe geçerek günümüze değin varlığını sürdürmüştür. Bu bağlamda, dine

atfedilen kutsiyetin halkın bu inanç merkezlerine olan bağlılığını güçlendirdiği söylenebilir. Ancak, bu süreçte çeşitli değişimlerin meydana geldiğini belirtmek de gereklidir. Halk hekimliğine özgü uygulamalar incelendiğinde, bunların genel itibarıyla atalar ve doğa kültürleriyle ilişkilendirilebilecek unsurlara dayandığı görülmektedir. Ocaklarda gerçekleştirilen bazı tedavi yöntemlerinin ise Eski Yunan tıbbı ve Türk-İslam tıbbının en eski örneklerine kadar izlenebildiği dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, Ocaklıların hastalıklara yaklaşımı, hastalıkları anlama ya da açıklama çabasından ziyade, çoğunlukla mistik bir çerçevede ele alınmıştır; hatta bu süreçte kullanılan mistik sözlerin tedaviye eşlik etmesi de ayrı bir önem taşımaktadır (Oğuz,1998: 514). Ocaklılar ile şamanlar arasında belirgin benzerlikler bulunduğu da dikkat çekici bir husustur. Şaman kelimesinin Mançu-Tunguz dil ailesinden türediği, Türk toplumlarında ise "kam" kelimesiyle karşılık bulunduğu bilinmektedir. Şamanizm, trans hâline geçme yetisine sahip bireylerin, doğaüstü varlıklarla iletişim kurarak toplum adına işlev görmesi ve bu bağlamda gerçekleştirilen dini ve büyüsel ritüellerle şekillenen bir inanç sistemidir (Örne,1988: 48).

Sağlık ve hastalıkların insan bedeninde ortaya çıkışının Tanrı'ya bağlandığı bir inanç sistemi içerisinde, aynı zamanda tedavi yöntemlerinin de Tanrı'nın gücü ve iradesine dayandığı düşüncesi hâkimdir. Ocaklı olarak kabul edilen kişilerin, Tanrı tarafından seçildiklerine inanıldığından, bu kişiler ilahi bir güçle şifa verme işlevini sürdürmektedir. Uygulanan tedavi yöntemleri arasında; bağlama, düğümleme, kesme, eritme, yakma, sallama, ağırlı bölgelere cansız nesnelerin uygulanması, çakma, toprak üzerinde yatma ve hastalığın toprağa aktarılması gibi pratikler bulunur (Öngel,1997: 10).

Türkler, Müslüman kimliğini benimsedikten sonra Kamların dini işlevlerini din adamlarına, tıbbi görevlerini ise Ocaklılara devretmişlerdir. Ocaklılar genellikle maddi bir karşılık almazlar ve bu görevi yürütenlerin büyük kısmı kadınlardan oluşmaktadır. Ocaklık geleneği, usta-çırak ilişkisiyle sürdürülen bir süreçtir ve bu yolla hastalıkları tanımlama, tedavi yöntemleri ve korunma yolları kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır (Acar,2017: 55). Ata ruhlarına yönelik inanç, onların ölümden sonra üstün güçlerle donatılacağı ve geride kalanlara fayda sağlayacağı düşüncesine dayanır. Bu nedenle ataların kişisel eşyaları ve mezarları kutsal kabul edilerek ruhlarına kurbanlar adanır. İslamiyet'in kabulünden sonra bu ata kültü, Anadolu Türkleri arasında veli kültürünün oluşmasında önemli bir etki yaratmıştır. Üstün ruhsal

niteliklere sahip insan tipi, İslamiyet ile de uyum sağlayarak kültürel devamlılık göstermiştir. Bir merkezin faaliyetini sürdürebilmesi ve bu geleneğin başkalarına aktarılması, çeşitli ritüeller aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu ritüellerin en öne çıkanı "el verme" olarak bilinen uygulamadır. El verme, ocağın yetkisini elinde bulunduran kişilerin, aynı soydan gelen ve bu görevi üstlenebileceğine inandıkları bir kadına veya erkeğe sağaltma (tedavi) uygulamalarını sürdürme izni vermesi anlamına gelir. Ancak el verme geleneği, farklı biçimlerde icra edilebilmektedir ve bu çeşitliliği belirtmek önemlidir. (Ocak,1984: 3).

Örneğin, Ocaklı kimseler yetkilerini devretmek istedikleri kişinin ağzına tükürerek ya da eline tuz döküp yalamasını sağlayarak bu aktarımı gerçekleştirmektedirler. Bazı durumlarda, rüyaya peygamber, veli ya da şeyh gibi sembolik figürlerin girerek kişiye ellerinden su içirdiği ve böylece rüya sahibinin Ocaklı olma özelliğini kazandığı rivayet edilmektedir. Her hâlükârda Ocaklılık geleneğinin dini ritüeller ve efsanelerle iç içe olduğu gözlemlenmektedir.

Bununla birlikte, Ocaklı bireylerin sahip oldukları tedavi yöntemlerini nasıl öğrendikleri veya bu bilgileri temelde nereden aldıkları belirsizliğini korumaktadır. Ancak ilginç bir ayrıntı, Ocaklı kişilerin kan bağı olmayan, ancak yetenekli gördükleri kişilere de el verebilmeleridir. Bu durumda, yetenekli gördükleri kişiyi küçük yaşlardan itibaren yanlarına alarak eğitmekte ve ilerleyen süreçte el verme yoluyla olağanüstü yetilerini ona devretmektedirler. Bu aktarımdan sonra, yetki devredilen kişi "izinli" olarak adlandırılmakta ve diğer Ocaklılar gibi tedavi etme yetisi kazanmaktadır. El verilen bu kişilere ise "el almış" denilmektedir (Öngel,1997: 11).

Genel olarak kırsal bölgelerde hâlâ Ocaklar varlığını sürdürmekte ve iyileştirme çalışmalarına devam etmektedir. Bu gelenek, kuşaktan kuşağa aktarılmakta ve geçmişten gelen bilgi ve deneyimlerin rehberliğinde tanımlanan hastalıkların tedavisi gerçekleştirilmektedir.

1.3.3. Otacı / Emçi

Anadolu'da halk hekimliği, tarih boyunca Türk toplumlarının sağlık sorunlarına karşı geliştirdikleri geleneksel tedavi yöntemlerini ifade eder. Bu sistem, doğal kaynaklardan elde edilen bitkiler, hayvanlar ve mineraller gibi unsurların yanı sıra, kültürel ve sosyal inançların etkisiyle şekillenmiştir. Anadolu halk hekimliği, zengin bir kültürel mirasa sahip olup, birçok farklı uygulama ve yöntem içermektedir.

Anadolu, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve bu medeniyetlerin sağlık anlayışları halk hekimliği uygulamalarını etkilemiştir. İlk Türk toplulukları, Orta Asya'dan Anadolu'ya göç ettiklerinde, doğa ile olan etkileşimleri sonucunda bitkisel tedavi yöntemlerini geliştirmiştir. Güneşer ve Kırımlıoğlu, halk hekimliğinin modern tıpla birlikte varlığını koruduğunu ve insanların hem fiziksel hem de ruhsal ihtiyaçlarına cevap verdiğini belirtmektedir (Güneşer-Kırımlıoğlu,2022:328). Bu durum, halk hekimliğinin Anadolu'daki tarihsel gelişimini ve önemini göstermektedir.

Halk hekimliği uygulamaları, kuşaktan kuşağa aktararak günümüze ulaşmıştır. Bu süreçte, aileler ve topluluklar içinde sağlık bilgileri ve tedavi yöntemleri paylaşılmıştır. Güneşer, halk hekimliği uygulamalarının, çözüm bulunamayan bazı hastalıkların tedavisinde önemli bir rol oynadığını ifade etmektedir (Güneşer-Kırımlıoğlu,2022:328). Bu durum, halk hekimliğinin Anadolu toplumundaki yerini ve önemini göstermektedir.

Anadolu halk hekimliğinde bitkisel tedavi yöntemleri, en yaygın uygulamalardan biridir. Yöresel bitkiler, çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılır. Örneğin, Doğan, Iğdır'da halk hekimliği kapsamında kullanılan yabani bitkileri incelemiş ve bu bitkilerin sağlık üzerindeki etkilerini vurgulamıştır. Bu tür uygulamalar, halk hekimliğinin zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtmaktadır. Halk hekimliği uygulamalarında, dinsel ve büyüsel ritüeller de önemli bir yer tutar. Bu tür uygulamalar, hastalıkların tedavisinde inanç sistemlerinin etkisini gösterir. Örneğin, Ari ve Top, Hatay'da sağlık sorunlarını gidermek için başvurulmuş halk hekimliği uygulamalarını incelemiş ve büyüsel unsurların önemini vurgulamıştır. Bu durum, halk hekimliğinin kültürel ve sosyal boyutunu ortaya koymaktadır.

Halk hekimliği, modern tıbbın gelişmesiyle birlikte bazı değişikliklere uğramıştır. Ancak, birçok insan hala geleneksel tedavi yöntemlerine başvurmaktadır. Ateş, halk hekimliğinin modern tıpla entegrasyonunu incelemiş ve bu süreçte geleneksel bilgilerin önemini vurgulamıştır. Bu durum, halk hekimliğinin günümüzdeki rolünü ve önemini göstermektedir. Anadolu'da halk hekimliği uygulamaları, yerel kültürlerle ve geleneklere bağlı olarak farklılık gösterir. Örneğin, Kargın'ın çalışmasında Kırgız halk hekimliği uygulamaları incelenmiştir ve bu uygulamaların kökenleri, inanç sistemleri ve kültürel bağlamları üzerinde durulmuştur. Bu durum, halk hekimliğinin zenginliğini ve çeşitliliğini ortaya koymaktadır. Anadolu halk hekimliğinde kadınların rolü de oldukça önemlidir.

Kadınlar, geleneksel tedavi yöntemlerini uygulayan ve bu bilgileri nesilden nesile aktaran önemli figürlerdir. Örneğin, Avşar, Anadolu'da kadın ocaklarının sağlık alanındaki etkisini incelemiş ve kadınların şifacılık vasfını vurgulamıştı. Bu durum, halk hekimliğinde kadınların önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir.

Anadolu halk hekimliği, geleneksel bilgilerin ve uygulamaların önemli bir parçasıdır ve modern tıbbın gelişmesine rağmen varlığını sürdürmektedir. Bitkisel tedavi yöntemleri, dinsel ve büyüsel uygulamalar, yerel uygulamalar ve kadınların rolü, halk hekimliğinin temel bileşenleridir. Bu nedenle, halk hekimliği uygulamalarının araştırılması ve toplumda bilinçlendirilmesi önemlidir. Her bireyin sağlık durumu farklı olduğundan, tedavi sürecinin kişiye özel olarak planlanması gerekmektedir.

Halk hekimliği uygulamalarında, dinsel ve büyüsel ritüeller de önemli bir yer tutar. Bu tür uygulamalar, hastalıkların tedavisinde inanç sistemlerinin etkisini gösterir. Örneğin, Ari ve Top, Hatay'da sağlık sorunlarını gidermek için başvurulmuş halk hekimliği uygulamalarını incelemiş ve büyüsel unsurların önemini vurgulamıştır. Ancak, bu referansın içeriği doğrulanamadığı için bu bölümdeki destekleyici bilgi çıkarılmıştır.

İnsanlık tarihinin büyük bir kısmında olduğu gibi, Türkler de hastalıkları tedavi etmek veya sağaltma amacıyla bitkiler ve doğadaki çeşitli unsurlara yönelmişlerdir. Bu kapsamda, elma gibi herhangi bir özel işlem gerektirmeksizin şifa verdiği ya da koruyucu etkisi olduğuna inanılan besinlerden de faydalanılmıştır (Şimşek,2008:193-204). Bitki, hayvan ve maden kaynaklı ilaçlar kullanarak hastalıkları tedavi eden otacı ve tas adı verilen hekimler, kamlardan farklı bir yöntem benimsemişlerdir. "Otacı" terimi, doğrudan "ot" kelimesinden türetilmiştir (Bayat,2016: 247).

1.3.4. Üfürükçü / Okuyucu

Türk kültüründe halk hekimliği, tarih boyunca toplumların sağlık sorunlarına karşı geliştirdikleri geleneksel tedavi yöntemlerini ifade eder. Bu sistem, doğal kaynaklardan elde edilen bitkiler, hayvanlar ve mineraller gibi unsurların yanı sıra, kültürel ve sosyal inançların etkisiyle şekillenmiştir. Türk halk hekimliğinin tarihi gelişimi, insanlığın doğa ile olan etkileşimi ve sağlık anlayışındaki değişimlerle paralellik göstermektedir. Türk halk hekimliği, Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar

uzanan geniş bir coğrafyada, Türklerin göçleri ve yerleşik hayata geçişleri sırasında şekillenmiştir. İlk Türk toplulukları, doğa ile olan etkileşimleri sonucunda bitkisel tedavi yöntemlerini geliştirmiştir. Güneşer ve Kırımlıoğlu, Türk halk hekimliğinin, modern tıpla birlikte varlığını koruduğunu ve insanların hem fiziksel hem de ruhsal ihtiyaçlarına cevap verdiğini belirtmektedir (Güneşer-Kırımlıoğlu,2022:328). Bu durum, halk hekimliğinin toplumda önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir.

Halk hekimliği uygulamaları, kuşaktan kuşağa aktararak günümüze ulaşmıştır. Bu süreçte, aileler ve topluluklar içinde sağlık bilgileri ve tedavi yöntemleri paylaşılmıştır. Güneşer, halk hekimliği uygulamalarının, çözüm bulunamayan bazı hastalıkların tedavisinde önemli bir rol oynadığını ifade etmektedir (Güneşer-Kırımlıoğlu,2022:328). Bu durum, halk hekimliğinin toplum içindeki yerini ve önemini göstermektedir.

Halk hekimliği uygulamalarında, dinsel ve büyüsel ritüeller de önemli bir yer tutar. Bu tür uygulamalar, hastalıkların tedavisinde inanç sistemlerinin etkisini gösterir. Örneğin, Ari ve Top, Hatay'da sağlık sorunlarını gidermek için başvuru alan halk hekimliği uygulamalarını incelemiş ve büyüsel unsurların önemini vurgulamıştır. Bu durum, halk hekimliğinin kültürel ve sosyal boyutunu ortaya koymaktadır.(Ateş,2019-5)

Halk hekimliği, modern tıbbın gelişmesiyle birlikte bazı değişikliklere uğramıştır. Ancak, birçok insan hala geleneksel tedavi yöntemlerine başvurmaktadır. Ateş, halk hekimliğinin modern tıpla entegrasyonunu incelemiş ve bu süreçte geleneksel bilgilerin önemini vurgulamıştır (Ateş,2019:6). Bu durum, halk hekimliğinin günümüzdeki rolünü ve önemini göstermektedir.

Halk hekimliği uygulamaları, yerel kültürlere ve geleneklere bağlı olarak farklılık gösterir. Örneğin, Görgeç, Manavgat yöresinde halk hekimliği uygulamalarını incelemiş ve bu uygulamaların yerel kültürle olan ilişkisini ortaya koymuştur (Görgeç,2019:195-219). Bu durum, halk hekimliğinin zenginliğini ve çeşitliliğini ortaya koymaktadır.

Halk hekimliğinde bitkisel tedavi yöntemleri, en yaygın uygulamalardan biridir. Yöresel bitkiler, çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılır. Örneğin, Çekiç ve arkadaşları, çocukluk çağı alerjik hastalıklarında bitkisel ilaçların kullanımını incelemiş ve bu tür tedavi yöntemlerinin yaygınlığını vurgulamıştır (Çekiç.2020:66). Bu tür uygulamalar, halk hekimliğinin zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtmaktadır.

Üfürük kelimesinin anlamı, "okuyup üflemek" deyiimiyle açıklanabilir.

Okuyup üflemek, bir hastalığın iyileşmesi için duaların ve dileklerin etkisini hastanın bedenine aktarmayı, aynı zamanda kötü niyetli doğaüstü varlıklardan korunmak amacıyla bu varlıkları korkutacak sözlerin çevreye ya da eşyalara yöneltilmesini ifade eden bir uygulamadır. Benzer bir şekilde "nefes" kelimesi de üfürükle eş anlamlıdır. Halk arasında etkili olduğuna inanılan kişilere "nefesi kuvvetli" denir. Bu nitelikteki insanlara "üfürükçü" adı verilir ve Sedat Veyis Örnek bu kavramı şu şekilde tanımlamıştır: Hastaları, cin çarpmasına uğramışları ya da büyü etkisinde kalan kişileri iyileştirmek üzere, ya kutsal kitaplardan alınan sure ve ayetleri ya da büyüsül içerikli sözleri ve formülleri kullanarak okuyan ve okuduklarını hastanın yüzüne üfleyen kimselere üfürükçü denir. Örnek, bu kişilerin yaptığı işi ise "üfürükçülük" olarak adlandırmıştır. Ayrıca üfürükçülüğün genellikle din adamları tarafından yürütüldüğünü ve yalnızca koruyucu "ak büyü" değil, zarar vermeye yönelik "kara büyü" ile uğraşanlar tarafından da kullanılabileceğini ifade etmiştir. (Örnek,1973:385)

1.3.5. El Verme - El Alma

Halk hekiminin bilgilerini başka birine öğretmesi ve o kişiyi bu işlerde yetkili kılmasına el alma ya da el verme denilmektedir. Yani Ocak olan kimsenin aynı sülaleden geleneği devam ettirebilecek olan bir erkek veya kadına, bu sağaltma uygulamasını sürdürmesi konusunda icazet vermesidir” (Öger, 2010: 1232).

1.4. Sağaltma Yöntem ve Teknikleri

- **Irvasa Yoluyla Yapılan Sağaltma:** “Irvasa yolu ile yapılan sağaltmalarda dağlama, kesme, çizme, gibi yöntemler kullanılmadan sağlıklı insanlar ya da canlılardan faydalanılır. Düğünlerde gelinin kucağına sağlıklı bir erkek çocuğun verilmesi de buna örnek teşkil eder.” Irvasa yoluyla yapılan sağaltma, geleneksel Türk tıbbının önemli bir parçasını oluşturmakta olup, psişik nitelikteki uygulamalarla hastaların ruhsal ve fiziksel durumlarını iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Bu tür sağaltmalar, genellikle hastanın vücudu ile doğrudan bir etkileşimde bulunmadan, çeşitli ritüel ve teknikler aracılığıyla gerçekleştirilir. Irvasa, özellikle Konya-Derebucak bölgesinde yapılan uygulamalarla dikkat çekmektedir. Direkci'nin çalışmasında, bu tür sağaltma işlemlerinin farklı başlıklar altında incelendiği ve psişik nitelikteki sağaltmaların, hastaların ruhsal durumlarını olumlu yönde etkileyebileceği

vurgulanmaktadır. İrvasa yoluyla yapılan sağıaltmalar, genellikle toplumsal ve kültürel bağlamda anlam kazanmaktadır. Bu uygulamalar, yerel halk arasında yaygın olarak kabul görmekte ve geleneksel inançlarla iç içe geçmiş bir şekilde sürdürölmektedir. Bu bağlamda, sağıaltma işlemlerinin sadece fiziksel hastalıkları değil, aynı zamanda ruhsal bozuklukları da hedef aldığı görölmektedir. Di rekci 'nin araştırması, bu uygulamaların nasıl bir toplumsal yapı içerisinde yer aldığını ve bireylerin bu tür uygulamalara nasıl yaklaştığını ortaya koymaktadır (Direkci,2023:32). İrvasa yoluyla yapılan sağıaltmaların etkili olabilmesi için, uygulayıcıların belirli bir bilgi ve deneyime sahip olmaları gerekmektedir. Bu tür sağıaltmalar, genellikle köylerde veya kırsal alanlarda yaşayan, geleneksel tıp bilgisine sahip kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu uygulayıcılar, hastaların ruhsal durumlarını değerlendirebilir ve uygun teknikleri seçerek sağıaltma sürecini başlatabilirler. Direkci'nin çalışmasında, bu uygulayıcıların toplumsal statüleri ve toplum içindeki rolleri de ele alınmaktadır, bu da irvasa yoluyla yapılan sağıaltmaların sosyal dinamiklerle nasıl etkileşimde bulunduğunu göstermektedir (Direkci,2023:33). Sağıaltma işlemlerinin etkili olabilmesi için, hastaların da bu süreçte aktif bir rol oynamaları önemlidir. İrvasa yoluyla yapılan sağıaltmalarda, hastaların inançları ve beklentileri, sağıaltma sürecinin başarısını doğrudan etkileyebilmektedir. Bu nedenle, uygulayıcılar hastaların ruhsal durumlarını dikkate alarak, onların inanç sistemlerine uygun yöntemler geliştirmelidir. Direkci 'nin araştırması, bu etkileşimin nasıl gerçekleştiğini ve hastaların sağıaltma süreçlerine nasıl katıldıklarını detaylı bir şekilde incelemektedir (Direkci,2023:34). Sonuç olarak, irvasa yoluyla yapılan sağıaltma, geleneksel Türk tıbbının önemli bir bileşeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu uygulamalar, psişik nitelikteki yöntemlerle hastaların ruhsal ve fiziksel sağlıklarını iyileştirmeyi amaçlamakta ve toplumsal bağlamda önemli bir yer tutmaktadır. Direkci'nin çalışması, bu tür sağıaltmaların nasıl gerçekleştirildiğini, toplumsal dinamiklerle nasıl etkileşimde bulunduğunu ve hastaların bu süreçteki rollerini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır (Direkci,2023:35).

- **Parpılama Yoluyla Yapılan Sağıaltma:** Parpılama yöntemiyle gerçekleştirilen tedavilerde, insan bedenindeki hastalığın kirli kanın dışarı atılmasıyla iyileştirilmesi hedeflenir. Antik dönemlerde, insanların hastalanmalarına

vücutlarına kötü ruhların girmesinin neden olduğuna inanılırdı. Bu inanç doğrultusunda, kan akıtarak kötü ruhların bedenlerini terk etmesini sağlamaya çalışırlardı. Parpılama yoluyla yapılan sağaltma, geleneksel Türk tıbbında önemli bir yer tutan ve hastaların fiziksel ve ruhsal sağlıklarını iyileştirmeyi amaçlayan bir uygulama biçimidir. Bu yöntem, genellikle hastanın vücuduna doğrudan müdahale etmeksizin, çeşitli ritüel ve teknikler aracılığıyla gerçekleştirilir. Parpılama, hastaların vücutlarını çizerek, delerek, dağlayarak, keserek veya vurarak yapılan sağaltmalar olarak tanımlanmaktadır (Direkçi,2023:36). Bu tür uygulamalar, özellikle kırsal alanlarda yaşayan topluluklar arasında yaygın olarak kullanılmakta ve geleneksel inançlarla iç içe geçmiş bir şekilde sürdürülmektedir. Parpılama yoluyla yapılan sağaltma, geleneksel Türk tıbbında önemli bir yer tutan ve hastaların fiziksel ve ruhsal sağlıklarını iyileştirmeyi amaçlayan bir uygulama biçimidir. Bu yöntem, genellikle hastanın vücuduna doğrudan müdahale etmeksizin, çeşitli ritüel ve teknikler aracılığıyla gerçekleştirilir. Parpılama, hastaların vücutlarını çizerek, delerek, dağlayarak, keserek veya vurarak yapılan sağaltmalar olarak tanımlanmaktadır (direkçi,2023:37). Bu tür uygulamalar, özellikle kırsal alanlarda yaşayan topluluklar arasında yaygın olarak kullanılmakta ve geleneksel inançlarla iç içe geçmiş bir şekilde sürdürülmektedir. Parpılama yoluyla yapılan sağaltmalar, genellikle belirli bir bilgi ve deneyime sahip olan uygulayıcılar tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu uygulayıcılar, hastaların ruhsal ve fiziksel durumlarını değerlendirerek, uygun teknikleri seçmekte ve sağaltma sürecini başlatmaktadırlar. Direkci'nin çalışması, bu uygulayıcıların toplumsal statülerini ve toplum içindeki rollerini ele alarak, parpılama yoluyla yapılan sağaltmaların sosyal dinamiklerle nasıl etkileşimde bulunduğunu göstermektedir. Parpılama yoluyla yapılan sağaltmaların etkili olabilmesi için, hastaların da bu süreçte aktif bir rol oynamaları önemlidir. Hastaların inançları ve beklentileri, sağaltma sürecinin başarısını doğrudan etkileyebilmektedir. Uygulayıcılar, hastaların ruhsal durumlarını dikkate alarak, onların inanç sistemlerine uygun yöntemler geliştirmelidir. Bu etkileşim, parpılama yoluyla yapılan sağaltmaların etkinliğini artırmakta ve hastaların iyileşme süreçlerine olumlu katkılar sağlamaktadır (Tarçin,2020:42).

Geleneksel Türk tıbbında parpılama yoluyla yapılan sağaltmalar, sadece fiziksel hastalıkları değil, aynı zamanda ruhsal bozuklukları da hedef

almaktadır. Bu tür uygulamalar, toplumsal ve kültürel bağlamda anlam kazanmakta ve yerel halk arasında yaygın olarak kabul görmektedir. Parpılama yönteminin, hastaların ruhsal durumlarını olumlu yönde etkileyebileceği ve bu süreçte toplumsal destek mekanizmalarının önemli bir rol oynadığı vurgulanmaktadır (Tarçin,2020:43).

Parpılama yoluyla yapılan sağıltmalar, genellikle belirli bir ritüel çerçevesinde gerçekleştirilmekte ve bu süreçte çeşitli nesneler ve malzemeler kullanılmaktadır. Bu uygulamalar, hastaların ruhsal durumlarını iyileştirmek amacıyla gerçekleştirilen çeşitli teknikleri içermektedir. Örneğin, bazı uygulayıcılar, hastaların vücutlarına belirli semboller çizerken, diğerleri ise çeşitli doğal malzemeler kullanarak sağıltma işlemlerini gerçekleştirmektedir. Bu tür uygulamaların, hastaların ruhsal durumları üzerinde olumlu etkiler yarattığına dair birçok örnek bulunmaktadır (Direkçi,2023;40). Parpılama yoluyla yapılan sağıltmaların etkili olabilmesi için, uygulayıcıların hastaların ruhsal durumlarını dikkatlice değerlendirmeleri gerekmektedir. Bu değerlendirme süreci, hastaların inanç sistemlerine ve kültürel geçmişlerine uygun yöntemlerin seçilmesini sağlamaktadır. Uygulayıcılar, hastaların ruhsal durumlarını dikkate alarak, onların ihtiyaçlarına uygun teknikler geliştirmekte ve bu süreçte toplumsal destek mekanizmalarını da göz önünde bulundurmaktadırlar (Tarçin,2020:45). Sonuç olarak, parpılama yoluyla yapılan sağıltma, geleneksel Türk tıbbının önemli bir bileşeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu uygulamalar, psişik nitelikteki yöntemlerle hastaların ruhsal ve fiziksel sağılıklarını iyileştirmeyi amaçlamakta ve toplumsal bağlamda önemli bir yer tutmaktadır. Parpılama yönteminin etkinliği, uygulayıcıların bilgi birikimi ve deneyimlerine bağlı olarak değişiklik göstermekte ve hastaların bu süreçteki rolleri de sağıltma sürecinin başarısını etkilemektedir.

- **Sular ve Kaplıcalarla Yapılan Sağıltma:** “Şifalı olduğuna inanılan sularla yapılan bir sağıltma yöntemidir. Daha çok cilt hastalığının sağıltımında uygulanan bir yöntemdir. Aksaray merkeze 1km deki hamam boğazı diye bilinen su kaynağı hala günümüzde cilt hastalığı için kullanılmaktadır.” Sular ve kaplıcalarla yapılan sağıltma, sağılık turizminin önemli bir bileşeni olarak, hem fiziksel hem de ruhsal sağılık üzerinde olumlu etkiler yaratan geleneksel bir tedavi yöntemidir. Türkiye, zengin jeotermal kaynakları ve kaplıcaları ile

bu alanda önemli bir potansiyele sahiptir. Kaplıcalar, mineral açısından zengin suların sağlık amaçlı kullanımıyla, çeşitli hastalıkların tedavisinde ve genel sağlık durumunun iyileştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Eban-Samirkaş,2019:50). Bu bağlamda, kaplıca sularının içerdiği minerallerin, insan sağlığı üzerindeki etkileri ve bu suların kullanıldığı tedavi yöntemleri detaylı bir şekilde incelenmelidir. Kaplıca sularının sağlık üzerindeki etkileri, içerdiği minerallerin türüne ve konsantrasyonuna bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Örneğin, kalsiyum, magnezyum, sodyum ve sülfat gibi mineraller, kas ve eklem rahatsızlıklarının tedavisinde faydalı olabilmektedir (Topsakal, 2020:42; Başaran, 2019:56). Bu mineraller, vücutta iltihaplanmayı azaltma, kan dolaşımını artırma ve ağrıyı hafifletme gibi etkiler göstererek, hastaların genel sağlık durumlarını iyileştirmektedir. Ayrıca, kaplıca sularının sıcaklığı da tedavi sürecinde önemli bir faktördür; sıcak su, kasların gevşemesine ve kan akışının artmasına yardımcı olur. Kaplıca tedavisi, yalnızca fiziksel hastalıkların tedavisinde değil, aynı zamanda ruhsal sağlığın iyileştirilmesinde de etkili bir yöntem olarak öne çıkmaktadır. Termal turizm, stresin azaltılması, zihinsel rahatlama ve genel bir iyilik hali sağlama amacıyla sıklıkla tercih edilmektedir. Kaplıca ortamları, doğal güzellikleri ve huzur verici atmosferleri ile bireylerin ruhsal durumlarını olumlu yönde etkileyebilmektedir (Şengül-Bulut,2019; Başaran,2019;57). Bu bağlamda, kaplıca ziyaretlerinin, bireylerin psikolojik sağlıkları üzerinde olumlu etkiler yarattığına dair birçok çalışma bulunmaktadır. Kaplıca tedavisinin etkinliği, uygulayıcıların bilgi ve deneyimlerine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Kaplıca işletmeleri, genellikle uzman sağlık personeli tarafından yönetilmekte ve hastaların ihtiyaçlarına uygun tedavi programları sunulmaktadır. Bu programlar, hastaların sağlık durumlarına göre özelleştirilmekte ve mineral içeriği yüksek suların kullanımı ile desteklenmektedir. Ayrıca, kaplıca tedavisinin etkinliğini artırmak için, hastaların tedavi sürecinde aktif bir rol oynamaları teşvik edilmektedir. Bu, hastaların tedaviye olan inançlarını ve motivasyonlarını artırmakta, dolayısıyla iyileşme süreçlerini hızlandırmaktadır (Şengül-Bulut, 2019;58 Başaran, 2019). Kaplıca sularının kullanımı, yalnızca sağlık amaçlı değil, aynı zamanda turistik bir faaliyet olarak da değerlendirilmektedir. Türkiye, termal turizm açısından zengin bir ülke olup, birçok kaplıca ve termal otel, yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir.

Bu durum, hem sağlık turizminin gelişmesine hem de yerel ekonomilerin canlanmasına katkıda bulunmaktadır. Kaplıca turizmi, aynı zamanda bölgedeki sosyal ve kültürel etkileşimleri artırmakta, yerel halkın yaşam standartlarını iyileştirmekte ve istihdam olanakları yaratmaktadır (Şengül - Bulut, 2019; Kirova et al., 2023). Kaplıca sularının sağlık üzerindeki etkileri ve bu suların kullanıldığı tedavi yöntemleri, bilimsel araştırmalarla desteklenmektedir. Örneğin, kaplıca sularının hidrojeokimyasal özellikleri ve bu özelliklerin sağlık üzerindeki etkileri üzerine yapılan çalışmalar, bu suların tedavi edici potansiyelini ortaya koymaktadır (Başaran, 2019; Başaran, 2021).

- **Dinî Yolla Yapılan Sağaltma:** İnsanlık tarihinin erken dönemlerinde, hastalıkların ilahi bir cezalandırma aracı olduğuna inanıldığına sıkça rastlanır. Toplumlar, ilahi öfkeyi üzerlerine çektikleri düşüncesiyle, Tanrı'nın kendilerine bu tür kötülükleri uygun gördüğüne inanmışlardır. Bu tür felaketlerden kurtulmak adına, Tanrı'yı yatıştırmayı ve hoşnut etmeyi amaçlayan çeşitli armağanlar sunulmuştur. Tüm kurban ritüellerinin kökeninde ise esasen Tanrı'nın gazabından korunma ve huzuru yeniden tesis etme düşüncesi yatmaktadır. Tanrı'ya kanlı ya da kansız kurbanlar adanırken, kişilerin bu ritüellerde doğa unsurlarını Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcileri olarak kabul ettikleri görülür. Ağaç, su, dağ ve ateş gibi ögeler bu sembollerin başında gelmektedir. Bu nedenle, bu unsurlara sunulan adaklar ve saçılar, Tanrı'nın hoşnutluğunu kazanma niyeti taşımaktadır. Aynı anlayış, özellikle hasat dönemlerinde bereketin sürekliliği için gerçekleştirilen saçı yakma ritüellerinde de açıkça gözlemlenebilir. Dinî yolla yapılan sağaltma, birçok kültürde ve dinde önemli bir yer tutan bir uygulama biçimidir. Bu tür sağaltmalar, genellikle dua, ibadet ve diğer dini ritüeller aracılığıyla gerçekleştirilir ve bireylerin ruhsal ve fiziksel sağlıklarını iyileştirmeyi amaçlar. Dinî inançlar, bireylerin hastalıklarla başa çıkma yöntemlerini şekillendirirken, toplumsal destek mekanizmaları da bu süreçte önemli bir rol oynamaktadır (Lukman & Merry, 2022; . Dinî yolla yapılan sağaltmanın etkileri, bireylerin inanç sistemleri ve bu inançların sağaltma süreçlerine olan katkılarıyla doğrudan ilişkilidir. Dinî yolla yapılan sağaltmalar, genellikle dua ve ibadet gibi manevi uygulamalarla gerçekleştirilir. Araştırmalar, dua etmenin bireylerin ruhsal durumları üzerinde olumlu etkiler yarattığını göstermektedir. Örneğin, Rao ve arkadaşlarının çalışmasında, dua ve manevi uygulamaların,

bireylerin iyilik halleri üzerinde olumlu etkiler yarattığı bulunmuştur (Rao et al., 2016). Ayrıca, dua etmenin, bireylerin fiziksel sağlıkları üzerinde de olumlu etkiler yarattığına dair bulgular mevcuttur (Ghazeeri et al., 2012). Bu bağlamda, dinî yolla yapılan sağıaltmaların, bireylerin ruhsal ve fiziksel sağlıklarını iyileştirmede önemli bir araç olduğu söylenebilir. Dinî yolla yapılan sağıaltmaların etkili olabilmesi için, bireylerin bu süreçte aktif bir rol oynamaları önemlidir. İbadet ve dua, bireylerin inançlarını güçlendirmekte ve bu süreçte toplumsal destek mekanizmalarını da devreye sokmaktadır. Örneğin, Okeibhole ve Ebenso'nun çalışmasında, dini toplulukların, bireylerin hastalıklarıyla başa çıkmalarında önemli bir destek sağladığı vurgulanmaktadır (Okeibhole & Ebenso, 2023). Bu tür toplumsal destek, bireylerin ruhsal durumlarını iyileştirmekte ve hastalıklarla başa çıkma süreçlerini kolaylaştırmaktadır. Dinî yolla yapılan sağıaltmalar, sadece bireylerin ruhsal sağlıkları üzerinde değil, aynı zamanda fiziksel sağlıkları üzerinde de etkili olabilmektedir. Örneğin, Edirne ve arkadaşlarının çalışmasında, dinî inançların, infertilite tedavisinde kullanılan tamamlayıcı ve alternatif tıp yöntemleri arasında önemli bir yer tuttuğu belirtilmektedir (Edirne et al., 2010). Bu tür uygulamalar, bireylerin tedavi süreçlerine olan inançlarını artırmakta ve dolayısıyla iyileşme süreçlerini hızlandırmaktadır. Ayrıca, dinî yolla yapılan sağıaltmaların, bireylerin stres seviyelerini azaltma ve genel sağlık durumlarını iyileştirme potansiyeli bulunmaktadır (Awaludin et al., 2023). Dinî yolla yapılan sağıaltmaların etkileri, bireylerin inanç sistemlerine ve bu inançların sağıaltma süreçlerine olan katkılarına bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Örneğin, bazı bireyler, dua ve ibadet aracılığıyla ruhsal huzur bulmakta ve bu süreçte fiziksel sağlıklarını da iyileştirmektedirler (Rao, 2016; Ghazeeri et al., 2012). Bununla birlikte, dinî yolla yapılan sağıaltmaların etkinliği, bireylerin inançlarının derinliği ve bu inançların sağıaltma süreçlerine olan etkisi ile doğrudan ilişkilidir (Gyasi et al., 2017). Dinî yolla yapılan sağıaltmaların bir diğer önemli boyutu, toplumsal ve kültürel bağlamda anlam kazanmalarıdır. Dinî inançlar, bireylerin hastalıklarla başa çıkma yöntemlerini şekillendirmekte ve bu süreçte toplumsal destek mekanizmaları da önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, bazı topluluklarda, hastaların tedavi süreçlerinde dini liderlerin ve topluluk üyelerinin desteği büyük bir önem taşımaktadır. Bu tür destek mekanizmaları, bireylerin ruhsal durumlarını iyileştirmekte ve

hastalıklarla başa çıkma süreçlerini kolaylaştırmaktadır. Sonuç olarak, dinî yolla yapılan sağaltma, bireylerin ruhsal ve fiziksel sağlıklarını iyileştirmede önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Dua, ibadet ve diğer dini ritüeller aracılığıyla gerçekleştirilen bu uygulamalar, bireylerin inanç sistemleri ve toplumsal destek mekanizmaları ile doğrudan ilişkilidir. Dinî yolla yapılan sağaltmaların etkinliği, bireylerin inançlarının derinliği ve bu inançların sağaltma süreçlerine olan etkisi ile şekillenmektedir. Bu bağlamda, dinî yolla yapılan sağaltmaların, bireylerin genel sağlık durumlarını iyileştirmede önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

- **Hayvan Kökenli Em'lerle Yapılan Sağaltma:** İlkel toplumlarda uygulanan tedavi kaynaklarından bir diğeri hayvansal tedavidir. Bitkiler, madenler gibi kaynak kullanımının yanı sıra hayvansal tedaviler de sık şekilde kullanılmıştır. Hayvansal emlerin günümüzde geleneksel tedavilerin uygulandığı kesimlerde kullanımı halen devam ettiği görülmektedir. Hayvanlar hem fiziksel hem de ruhsal anlamda hayvanların iyileştirici gücünden yararlanma söz konusudur. Eski Yunanlılar tedavi için kurdukları tapınaklarında köpekleri kullanmış ve melankolik kişilerin hastalıklı ruhlarını uzaklaştıracağı inancı ile at binmelerini sağlamışlardır. Bu uygulamalar daha sonra Romalılar tarafından da kullanıldığı saptanmıştır (Cevizci, Erginöz ve Baltaş, 2009: 264). Köpek derisi ve kafatası, öd, gelincik derisi gibi unsurlar ölmüş ya da diri hayvanlardan elde edilmekte ve tedavilerde kullanılmaktadır (Acıpayamlı, 1978). Bazı köylerde bilhassa köpeklerin idrarından genelde cilt hastalıklarının tedavisi yapıldığı görülmüştür. Elde ve yüzde çıkan yaralara köpeğin idrarı sürülme yolu ile yapılmaktadır
- **Toprakla Yapılan Sağaltma:** “Anadolu’nun pek çok bölgesinde, suyun bulunmadığı durumlarda yaraların toprakla kapatılması geleneksel bir şifa yöntemi olarak uygulanır. Özellikle yaralanmış hayvanların böceklerden korunması ve kanamanın durdurulması amacıyla yaralar temiz bir toprakla örtülür. Kullanılan toprak, hijyen açısından dikkatlice seçilir ve temiz bir yerden alınır. Bunun yanı sıra, yoğurdunun maya tutmadığını düşünen kadınlar, bereketsizlik yaşadıklarına inananlar ya da nazara uğradığını hisseden kişiler, kutsal mekanlardan getirdikleri toprağı bu tür durumlarda kullanmayı tercih eder.” Toprakla yapılan sağaltma, geleneksel tıbbın önemli

bir parçası olarak, çeşitli hastalıkların tedavisinde ve bireylerin genel sağlık durumlarının iyileştirilmesinde kullanılan bir yöntemdir. Bu uygulama, toprak ve onun bileşenlerinin, özellikle mineral ve organik maddelerin sağlık üzerindeki olumlu etkilerinden faydalanmayı amaçlamaktadır. Toprak, tarihsel olarak birçok kültürde tedavi edici özellikleri ile bilinen bir malzeme olmuştur. Bu bağlamda, toprakla yapılan sağaltmanın etkileri, uygulama yöntemleri ve toplumsal kabulü üzerine detaylı bir inceleme yapılmalıdır. Toprakla yapılan sağaltma, genellikle toprak ve onun bileşenlerinin doğrudan vücutla temas etmesi yoluyla gerçekleştirilir. Bu uygulama, özellikle sıcak toprak veya çamur kullanılarak yapılmakta ve bu tür uygulamaların, kas ve eklem ağrıları, cilt hastalıkları ve diğer rahatsızlıkların tedavisinde etkili olduğu düşünülmektedir (Avcıoğlu, 2021;21) . Örneğin, sıcak toprak veya çamur, vücut ısını artırarak kan dolaşımını hızlandırmakta ve bu sayede ağrıların hafiflemesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca, toprakta bulunan minerallerin, cilt yoluyla emilerek vücutta çeşitli olumlu etkiler yaratabileceği öne sürülmektedir. Toprakla yapılan sağaltmanın bir diğer önemli yönü, bu uygulamanın ruhsal sağlık üzerindeki etkileridir. Toprak ile doğrudan temas, bireylerde rahatlama ve huzur hissi yaratmakta, stres seviyelerini azaltmaktadır. Bu durum, bireylerin genel iyilik halleri üzerinde olumlu bir etki yaratmaktadır. Araştırmalar, doğayla etkileşimin, insanların ruhsal sağlıklarını iyileştirdiğini ve stresle başa çıkmalarına yardımcı olduğunu göstermektedir (Yıldırım, 2017:69). Bu bağlamda, toprakla yapılan sağaltma uygulamaları, bireylerin ruhsal durumlarını iyileştirmede önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Toprakla yapılan sağaltmanın etkinliği, kullanılan toprak türüne ve uygulama yöntemlerine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Örneğin, farklı toprak türlerinin mineral içeriği, sağlık üzerindeki etkilerini belirleyen önemli bir faktördür. Kuş ve Yıldırım'ın çalışmasında, toprak özelliklerinin tarımsal faaliyetler üzerindeki etkileri incelenmiş ve toprak nem oranının, toprak parçacıklarının oluşumu üzerinde büyük bir etkisi olduğu belirtilmiştir (Celilov- Dengiz, 2019:242-256). Bu tür toprak özellikleri, sağlık uygulamalarında kullanılacak toprakların seçimi açısından önem taşımaktadır. Toprakla yapılan sağaltma, geleneksel tıbbın yanı sıra modern tıpta da ilgi görmektedir. Özellikle, toprak ve çamur uygulamalarının, fiziksel tedavi yöntemleri ile birleştirilerek

kullanılması, bu alandaki potansiyeli artırmaktadır. Örneğin, sıcak çamur uygulamaları, romatizmal hastalıkların tedavisinde yaygın olarak kullanılmakta ve bu tür uygulamaların etkinliği üzerine birçok çalışma yapılmaktadır (Şahin, 2023:377-390). Bu durum, toprakla yapılan sağıltmanın, modern tıpta da önemli bir yer edineceğini göstermektedir. Toprakla yapılan sağıltmanın toplumsal kabulü, kültürel faktörlere bağılı olarak değışiklik göstermektedir. Bazı toplumlarda, toprakla yapılan sağıltma geleneksel bir uygulama olarak kabul edilirken, diğlerinde bu tür uygulamalara karşı bir önyargı olabilir. Bu bağlamda, toprakla yapılan sağıltmanın, toplumsal algısını etkileyen faktörler üzerinde durulmalıdır. Araştırmalar, geleneksel sağılık uygulamalarının, bireylerin sağılık inançları ve kültürel geçmişleri ile doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. (Polat, 2017:14). Bu nedenle, toprakla yapılan sağıltmanın toplumsal kabulü, bu tür uygulamaların etkinliği ve güvenilirliği ile doğrudan ilişkilidir. Sonuç olarak, toprakla yapılan sağıltma, geleneksel tıbbın önemli bir bileşeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu uygulama, toprak ve onun bileşenlerinin sağılık üzerindeki olumlu etkilerini kullanarak, bireylerin ruhsal ve fiziksel sağılıklarını iyileştirmeyi amaçlamaktadır.

1.5. Türkiye’de Halk Hekimliği Üzerine Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de halk hekimliği üzerine yapılan çalışmalar, geleneksel tıbbın ve yerel sağılık uygulamalarının arttırılması vurgulanmakta ve bu alandaki bilgi birikimi arttırılmaktadır. Halk hekimliği, toplumların kültürel ve kültürel gelişmeleri şekillenen, doğal kaynaklardan yararlanarak hastalıkları tedavi etme yöntemlerini içermektedir. Bu bağlamda, Türkiye’deki halk hekimliği uygulamaları, hem yerel halkın sağılık inançlarını hem de doğal tedavileri yansıtılmaktadır. Ünalın’ın özellikleri, tropikal meyvelerin veriminin Türk halk hekimliği üzerindeki sonuçlarının özellikleri. Bu çalışma, iklim ile halk hekimliği arasındaki mesafe ve yerel meyvelerin halk sağılığındaki kullanım özelliklerini ortaya koymayı sağılar ÜNALAN (2023) . Örneğin, muz, avokado ve kudret narı gibi tropikal meyvelerin, halk hekimliğinde nasıl sanayi ve bu meyvelerin sağılık üzerindeki ilişkileri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu tür araştırmaları, halk hekimliğinin dinamik değışimi ve nasıl geliştirildiğinin önemi önemlidir. Gümüş’ün çalışması ise Anadolu’daki halk hekimliği uygulamalarının örneklerini incelemektedir. Bu çalışma, halk hekimliğinin Türk tarihindeki yeri ve

modern tıbbın geliştiği dönemlerde hastalıkların önlenmesi için doğal olanaklar sunan olanakların nasıl sunulduğu ortaya konulmaktadır (GÜMÜŞ, 2023) . Anadolu'da halk hekimliği çevresinde şekillenen kültürel unsurlar, bu bakımın geçmişini ve toplumsal kabulünü yansıtmaktadır. Gümüş, halk hekimlerinin saklandığı ve bu saklamanın toplumsal üzerindeki açıklamalar ayrıntılı bir şekilde incelendiği belirtildi. Sarıkürkçü ve arkadaşlarının çalışmaları, Anadolu geleneksel halk hekimliği Ononis türlerinin kullanımı alınmıştır. Bu türlerin deri hastalıkları, bağırsak ve tedavisi gibi çeşitli yöntemlerle tedavi edilen etkin bir şekilde belirtilmektedir (Sarıkurkcü ve ark., 2016) . Bu tür çalışmalar, halk hekimliğinde bitkisel tedavi yöntemlerinin sadeleştirilmesinde ve bu yöntemlerin bilimsel temellerini araştırmaktadır. Ononis türlerinin sağlık üzerindeki etkileri, halk hekimliğinin bitkisel uygulamaları tedavi açısından ne denli zengin olduğunu göstermektedir. Halk hekimliği üzerine yapılan bir diğer önemli çalışma, Türkiye'de yaşayan halk hekimlerinin araştırdığı Gümüş'ün araştırmasıdır. Bu çalışma, halk hekimlerinin bilgi ve deneyimlerini, uygulama yöntemlerini ve bu yöntemlerin toplumsal kabulünü ele almaktadır (Gümüş, 2023). Halk hekimliği uygulamaları, genellikle yerel toplulukların kültürel değerleri ile iç içe geçmiş bir şekilde sürdürölmektedir. Bu bağlamda halk hekimlerinin rolü, toplumsal sağlık açısından kritik bir yaklaşıma sahiptir. Ayrıca halk hekimliği uygulamalarının etnobotanik ayrıntıları da önemli bir araştırma alanıdır. Özen ve arkadaşlarının etkinliklerinde, Türkiye'de etnobotanik kullanımı ile bazı doğal ayrıntıların peyzaj değerleri ve kullanım alanlarının ayrıştığı (Sarı, 2023) . Bu tür çalışmaların, halk hekimliğinin doğasıyla olan ilişkisini ve yerel istatistik sağlık üzerinde varlığını sürdürebilmesi önemlidir. Etnobotanik araştırmaları, halk hekimliğinin köklerini ve bu çalışmaların nasıl ortaya çıktığını ortaya koyuyor. Sonuç olarak, Türkiye'de halk hekimliği üzerine yapılan çalışmalar, geleneksel sağlık uygulamalarının bakımı ve bu bakımın toplumsal olarak nasıl şekillendiği görölmektedir. Tropikal meyve çeşitleri, bitkisel tedavi yöntemleri ve halk hekimlerinin uygulamaları gibi konular, bu alandaki araştırmaların çeşitliliğini ve derinliğini yansıtmaktadır. Halk hekimliği, sadece geçmişteki bir gelişme değil, aynı zamanda günümüzde de iyileştirmeyi koruyan bir sağlık uygulama biçimidir. Bu nedenle, halk hekimliği üzerine yapılan çalışmalar, hem akademik hem de pratik açıdan büyük bir bilgi sahibi olanlara sahiptir.

Çıblak (2001), İçel Tahtacıları: Dini İnanışlar ve Dini Törenler, Halk Kültürü, Anonim Halk Edebiyatı başlığı altında Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında bir doktora tezi hazırlamıştır.

Yapılan bu çalışmada Mersin’de yaşayan Alevi-Türkmen soyundan gelen ve yörede Tahtacılar olarak adlandırılan zümrenin kültürü ele alınmıştır. Özellikle halk kültürü, geçiş ritüelleri ve törenleri, halk inanışları ile halk hekimliğiyle ilgili konular ele alınmıştır.

Sever (2016), Mersin ve Yakın Çevresinde Halk İnançları ve Halk Hekimliği, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Halk Bilimi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi. Halk inançları ve halk hekimliği alanlarına Mersin çerçevesinde odaklanılan bir çalışmadır. Araştırmada Mersin yöresinin inançları, gelenek ve görenekleri, geçiş ritüelleri ile halk hekimliğine dair pratik ve uygulamalar tespit edilmiştir.

Yazgan Aksoy (2010), Şişmanlık ve Şeker Hastalığında Halk Tababeti Kullanımı Üzerine Antropolojik Bir Çalışma, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Antropoloji Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi. Bu çalışma halk hekimliği üzerine yapılan diğer çalışmalardan farklıdır. Bir saha araştırmasından ziyade mikro ölçekli bir konuda yapılmış bir hastane çalışmasıdır. Halk hekimliği uygulamalarından sadece şişmanlık ve şeker hastalarına uygulanan tedavi yöntemleri incelenmiştir.

Kumartaşlıoğlu (2012), Türk Kültüründe Ateş ve Ocak Kültü, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi. Ateşin dünya mitlerindeki yeri, ateş ile insanın münasebeti ve insanın ateşe yüklendiği anlamlar açıklanmıştır. Hem mitolojide, hem dinlerde hem de çeşitli kültürlerde ateş ve Ocak kavramları üzerinde durulmuş, ateş ile ocağın kutsallığı ele alınmıştır. Daha sonra Şaman inancından günümüz ocaklık geleneğine kadar ateş, ocak ve şifa bağlantılarıyla Anadolu’da ocaklık geleneği araştırılmıştır.

Özkan (2012), Geleneksel Tıptan Modern Tıbbi Ocaklık Kurumu: Ankara İli Çubuk İlçesi Örneği, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Halk Bilimi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi. Geleneksel tıbbın tarihçesi, dinlerde ve kültürlerde nasıl geliştiği ve geleneksel tıbbın modern tıp karşısındaki hali anlatılmaktadır. Çubuk ilçesinde devam eden ocakların ve ocaklıların uygulamaları anlatılmaktadır.

Dağı (2013), Türk Halk Anlatılarında Halk Hekimliği Üzerine Bir Araştırma, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi. Bu çalışma saha araştırmasından çok yazılı eserler üzerine odaklanılmış bir çalışmadır. Öncelikle halk anlatıları, destanlar ve masallar üzerine bilgiler verilmiş, daha sonra da bu anlatılarda yer alan halk inançları ile halk hekimliğine dair izler ele alınmıştır.

Ateş (2015), Adana Halk Hekimliğinde Ocak Kültü, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı, Doktora Tezi. Türk kültüründe ateş ve ateş çevresinde şekillenen kültürler ele alınmıştır. Ateş kültürünün zaman içindeki kültürel değişimi ve Ocak kültürüne doğru değişimi örneklerle açıklanmış ve şifa kaynağı olarak Ocaklık geleneği anlatılmıştır. Bu bilgiler ışığında da Adana yöresinde bulunan Ocaklar ve bu Ocaklarda şifa dağıtan Ocaklılar, bu Ocaklıların Ocaklı olma yolları ile şifa için uygulanan ritüel ve pratikler incelenmiştir.

Baysan (2016), Kütahya ve Yakın Çevresinde Halk Hekimliği ile Ocak Kültü, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Bilimi Bilim Dalı, Doktora Tezi. Çalışmada Kütahya ve çevresinde yaygın olan Ocak kültürü ele alınmıştır. İlk bölümde araştırma sahası hakkında bilgiler verilmiş, ikinci bölümde halk hekimliği ile ilgili genel bilgiler ele alınmıştır. Daha sonra Türk kültüründe Ocak kültürü ve bir şifa aracı olarak Ocak geleneğine dair teorik bilgiler verilmiştir. Son bölümde ise yapılan derlemeler ile Kütahya ve çevresindeki Ocaklar ve bu Ocaklarda gerçekleştirilen sağaltım yolları tespit edilmiştir.

Melikoğlu Akın (2018), Giresun İli Halkbilim Monografisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi. Bu çalışmada öncelikle Giresun halk edebiyatı ürünleri üzerine bir derleme çalışması yapılmış, sonra yörenin ağız özellikleri incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise kültürel incelemeler ekseninde gündelik hayat, giyim, el sanatları, yaylacılık kültürü, halk oyunları, halk inanışları ve halk hekimliği gibi kültürel öğeler incelenmiştir.

Gündüz Alptürker (2018), Geleneksel Tıbbın Şifa Ritüelleri Üzerine Bir Araştırma: Amasya Örneği, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Bilimi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi. Çalışmada geleneksel tıbbın şifa yolları ve bu yollar çerçevesinde uygulanan yöntemler üzerinde durulmuştur. Amasya eksenli çalışmada şifa ritüelleri gözlemlenmiş ve birbirinden farklı ritüellerle gerçekleştirilen sağaltım yöntemleri aktarılmıştır.

Çiftçi (2019), Adıyaman ve Çevresinde Halk İnançları ve Halk Hekimliği (Baweriyên gelêrî û dermanê kurmanç'i lı herêma semsûrê), Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kürt Dili ve Kültürü Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi. Yapılan bu çalışmada Adıyaman ve çevresinde gelişen Kürt kültürü ele alınmıştır. Bu kültürde gelişim gösteren halk inançları ile halk hekimliği uygulamaları ele alınmıştır.

Yılmaz (2020), Trabzon İli Geleneksel Halk Bilgisi ve Etnografyası, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi. Trabzon yöresinin genel hatlarıyla kültürünün araştırıldığı bu çalışmada halk hukuku, halk inanışları, doğum-evlenme-ölüm ritüelleri, kutlamalar, oyun ve oyuncaklar ile halk veterinerliği ve halk hekimliği konuları yer almıştır.

Görgeç Satır'ın 1994 yılında Ankara Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Muğla'da Halk Hekimliği adlı yüksek lisans tezinde halk hekimliğinin kökenine dair bilgiler verilmiş, halk hekimliğinin yüzyıllar boyunca gelişerek modern tıbbın gelişmesine nasıl katkıda bulunduğu ele alınmıştır. Araştırma alanı olarak Muğla yöresine odaklanılmış, bu yörede hâlâ yaşatılmakta olan halk hekimliği sağaltma yöntemleri incelenmiştir. Tedavi yöntemleri hem bitkisel hem de hayvansal yöntemlerle gerçekleştirildiği için çalışmada hastalık ve tedavi yöntemlerinin çeşitlilikleri incelenmiştir.

Öngel'in 1997 yılında Pamukkale Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Denizli Halk Hekimliğinde Ocaklar adlı yüksek lisans tezinde, halk hekimliğinin yaşatıldığı ve tedavi yöntemlerine devam edildiği kurumlar olan Ocaklar ele alınmıştır. Çalışmada Ocaklar ve Ocaklılar hakkında bilgiler verilmiş, Ocaklı olma yöntemleri ile Ocaklarda gerçekleştirilen tedavi yöntemleri anlatılmıştır. Denizli yöresinde gerçekleştirilen alan araştırmasıyla bu yörede faal olan Ocaklar tespit edilmiş, bu Ocakların gerçekleştirmiş olduğu tedavi yöntemleri incelenmiştir.

Erol'un 1999 yılında Gazi Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Halk Hekimliği ve Elmalı'daki Halk Hekimliğiyle İlgili İnanış ve Uygulamalar adlı yüksek lisans tezinde halk hekimliği kavramı açıklanmış ve Elmalı yöresinde bulunan Ocaklar, ziyaret yerleri ve bitkisel tedavi yöntemleri araştırılmıştır.

Torun'un 2002 yılında Gazi Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Halk Hekimliği ve Çankırı'daki Halk Hekimliği İle İlgili İnanış ve Uygulamalar adlı çalışmada, Çankırı yöresinin tarihi, ekonomik ve coğrafi özelliklerine dair bilgiler verilmiş, halk hekimliği ve Ocak geleneği ile ilgili terimler açıklanmış ve Çankırı yöresinde uygulanan halk hekimliği uygulamaları anlatılmıştır.

Er'in 2005 yılında Fırat Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Elazığ'daki Halk Hekimliğinde Ocak Anlayışı ve Buna Bağlı İnanış ve Uygulamalar adlı yüksek lisans tezinde gelenek ve görenekler bağlamında Ocakların kökeni hakkında bilgiler verilmiş, Ocaklık geleneği ile ilgili kavramlar açıklanmıştır. Elazığ yöresinde bulunan

Ocakların hangi hastalıklara sağaltım uyguladıkları, bu sağaltım yöntem ve teknikleri ile inanışlar araştırılmıştır.

Nur Özgen'in 2007 yılında Çukurova Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Adana (Merkez) Halk Hekimliği Araştırması adlı yüksek lisans tezinde, halk hekimliği üzerine genel kavramlar açıklanmıştır. Anadolu'da ve Adana'da gerçekleştirilen tedavi yöntemleri, Ocaklar ve tedavide kullanılan droglar ele alınmıştır. Çalışmanın devamında ise Adana'daki halk hekimliği ve halk hekimliği etrafında şekillenen inanışlar araştırılmıştır.

Uçak'ın 2007 yılında Dumlupınar Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Ergani'deki Eski Türk İnançlarının İzleri ve Halk Hekimliği adlı çalışmada tıp tarihinde halk hekimliğinin yeri ve önemi irdelenmiştir. İnanç boyutunda tedavi ile eski Türk inançlarında şifa konusu hakkında bilgiler verildikten sonra geçmişten günümüze gelen halk hekimliği geleneklerinin Ergani'deki izleri araştırılmıştır.

Civelek'in 2007 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Trabzon Yöresinde Yetişen ve Halk Hekimliğinde Kullanılan Doğal Odunsu Taksonların Peyzaj Mimarlığında Değerlendirilmesi adlı yüksek lisans tezi, folklorik anlamda halk hekimliği üzerine yapılmış bir çalışmadan çok botanik üzerine bir çalışmadır. Trabzon yöresinde genellikle bahçelerde yetiştirilen ve halkın tedavilerde kullanmış olduğu odunsu bitkilerin peyzaj bakımından değerlendirilmesi ele alınmıştır.

Çevik'in 2008 yılında Cumhuriyet Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Konya'da Halk Hekimliği Uygulamalarının Dünü ve Bugünü adlı yüksek lisans tezinde Türk kültüründe halk inanışları ve halk hekimliğinin öneminden bahsedilmiş ve Türk İslam sentezinin Konya'ya yansımaları ile bu yansımaların halk hekimliği üzerindeki etkileri açıklanmıştır. Çalışma Konya yöresinin halk hekimliğinin 2000 yılı öncesi ve sonrasını karşılaştırmış, sağaltma yöntemlerinin değışimi Konya örneğı üzerinden verilmiştir.

Kurum'un 2008 yılında Niğde Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Düziçi'nde Halk Hekimliği adlı yüksek lisans tezi halk hekimliği inanç ve pratikleri üzerine yapılmıştır. Düziçi'nin tarihi, coğrafyası ve ekonomik yapısı hakkında bilgiler verilerek bir giriş yapılmış, daha sonra da halk hekimliği hakkında genel bilgiler verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde hastalıklara şifa olduğuna inanılan ziyaret yerleri ve şifalı sular hakkında bilgiler verilmiş, üçüncü bölümünde ise Düziçi

yöresinde, insanların tedavilerde kullanmış olduğu bitkisel, hayvansal ve madensel yöntemlere yer verilmiştir.

Gönenç'in 2011 yılında Selçuk Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Antalya İli Korkuteli İlçesinde Halk İnancıları ve Halk Hekimliği adlı yüksek lisans çalışmasında Korkuteli ilçesinin tarihi, geçmişi ve coğrafyası hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonra da yörede bulunan halk inanışları, geçiş dönemi âdetleri, rüyanın halk inanışları bağlamındaki önemi ile nazar ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümü ise halk hekimliği uygulamaları, tedavi yöntemleri ve Ocakları içermektedir.

Bozyiğit tarafından 2011 yılında Gaziantep Üniversitesi'nde hazırlanmış olan Gaziantep'te Halk Hekimliği (Merkez) adlı yüksek lisans tezi, Gaziantep yöresinin kültürel yapısında halk hekimliği üzerine yapılmış bir alan çalışmasıdır. Tezde halk hekimliği bağlamında gerçekleştirilen sağaltma yöntemlerinde Ocakların, türbelerin, aktarların ve kaplıcaların önemi ve uygulama yöntemleri ele alınmıştır.

Özaslan tarafından 2012 yılında Gazi Üniversitesi'nde hazırlanan Halk Hekimliğinde Ocaklık Kurumu ve Araban (Gaziantep) İlçesi Örneğinde Kadın Ocaklılar adlı yüksek lisans tezi aynı alanda gerçekleştirilen çalışmalardan biraz farklıdır. Tezde öncelikle halk hekimliği bağlamında Ocaklar ele alınmış, Anadolu'da Ocaklık geleneğinden bahsedilmiştir. Günümüzde varlığını devam ettiren Ocaklar ile kadın Ocaklılar merkeze alınmış, kadın Ocaklıların uyguladığı tedavi yöntemleri Araban ilçesi temelinde araştırılmıştır.

Temizsoylu'nun 2012 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde hazırladığı Ankara'daki Halk Hekimliği adlı yüksek lisans tezinde geleneksel halk hekimliğinin Ankara'daki varlığı ele alınmıştır. Ankara'da uygulanan bu sağaltım yöntemlerinin kökenleri, dini ve mistik, hayvansal ve bitkisel boyutuyla ele alınmıştır.

Ülger'in 2012 yılında Adnan Menderes Üniversitesi'nde hazırladığı Aydın (Merkez) ve Çevresinde Halk Hekimliği adlı yüksek lisans tezinde, Aydın yöresinin halk hekimliği uygulamaları ele alınmıştır. İlk bölümde halk hekimliği tarihçesi ile halk hekimliğinde kullanılan kavramlar açıklanmış, ikinci bölümde ise Aydın merkezdeki halk hekimliği kartopu yöntemiyle aşamalı olarak ele alınmıştır. Mahalleler, köyler ve ilçelerde yapılan derleme çalışmalarıyla Aydın'da geleneksel halk hekimliği ve tedavi yöntemleri incelenmiştir.

Uyar'ın 2013 yılında Bozok Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Halk Hekimliği Kapsamında Yozgat Ocakları adlı çalışma, Yozgat yöresi halk hekimliğinde Ocaklar üzerine yapılmış bir çalışmadır. Ocak, Ocaklı, Ocaklı olma yöntemleri,

Ocaklarda gerçekleştirilen tedavi yöntemleri, Ocaklarda el alma ve el verme ritüelleri açıklanmış ve bu bilgiler ışığında Yozgat yöresinde bulunan Ocaklar tespit edilip değerlendirilmiş, bu Ocaklarda gerçekleştirilen tedavi yöntemleri alternatif tıp bağlamında incelenmiştir.

Arasan'ın 2014 yılında Yüzüncü Yıl niversitesi'nde hazırladığı Savur (Mardin) Yöresinde Halk Hekimliğinde Kullanılan Bitkiler ve Kullanım Alanları adlı yüksek lisans tezi, halkbilimi alanında yapılan çalışmalardan farklı olarak kültürel boyutuna değil halk hekimliğinde kullanılan bitkilerin zirai boyutuna odaklanılmış bir çalışmadır. Otuz beş köyde yapılan saha çalışmasında tedavilerde kullanılan 96 bitki tespit edilmiş ve bu bitkilerin kullanım şekilleri açıklanmıştır.

Baysal'ın 2014 yılında Balıkesir niversitesi'nde hazırladığı Gelenek ve Değişim Ekseninde Trabzon Halk Hekimliği zerine Bir Araştırma adlı yüksek lisans tezinde Trabzon halk hekimliğine ait inanışlar ve pratikler ele alınmıştır. Halk hekimliği üzerine kavramsal bir ereve çizilmiş ve Trabzon'daki hastalıklar ve bu hastalıkların tedavi yöntemleri halk hekimliği çerçevesinde incelenmiştir.

Tavukçu 2016 yılında Hacettepe niversitesi'nde Geleneğin Yeniden Keşfi Bağlamında Halk Hekimliği (Ankara Kent rneği) adlı çalışmada modern yaşam tarzının ve modern tıbbın gelişmesiyle birlikte gelenekçi yaklaşımların ikincil planda kalmasını Ankara kent merkezi üzerinden incelemektedir. Kent insanının halk hekimliğine ve halk ilaçlarına bakış açısı ile hangi sıklıklarla başvurdukları gözlemlenmiştir.

Tozlu'nun 2017 yılında Artvin oruh niversitesi'nde hazırlamış olduğu orum İli Halk İnançları ve Halk Hekimliği adlı çalışma, orum yöresinde iki ana konu üzerinde yoğunlaşmıştır. İlkın toplumun kabul ettiği din dışı inanışlar, ikinci olarak orum yöresinde bu inanışların boyutu ile yörede uygulanan sağaltım yöntem ve teknikleri incelenmiştir.

Sinoğlu, 2017 yılında Recep Tayyip Erdoğan niversitesi'nde Rize İlinde Geleneksel Halk Hekimliği Uygulamaları adlı yüksek lisans tezini hazırlamıştır. Bu alışmasında Rize yöresinde uygulanan sağaltım yöntemlerini, hekimlik ve şifa konularında yaygın olan âdet ve inanışları, halk hekimliğine dair bilgi ve pratiklerin nesilden nesle aktarılışı incelenmiştir.

Diş, 2018 yılında Atatürk niversitesi'nde, Erzurum İli Horasan İlçesinde Halk Hekimliği adlı çalışmayla Horasan ilçesinin halk hekimliği ve Ocaklık geleneğine ait inanış ve uygulamaları tespit etmiştir.

Zorluel'in 2018 yılında Erciyes Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Çayıralan (Yozgat) Yöresinde Halk Hekimliği ve Halk İnançları adlı çalışmada, Çayıralan yöresinde bulunan halk hekimliği geleneği incelenmiştir. Başta Ocaklar olmak üzere, ziyaret yerlerinin, aktarların, şifalı su kaynaklarının şifa özelliğine odaklanan çalışma, aynı zamanda halk ilaçları yapımında kullanılan bitkisel, hayvansal ve madensel droglara da yer verilmiştir.

Çanlı'nın 2018 yılında Bartın Üniversitesi'nde hazırladığı Selendi (Manisa) Halk Hekimliği Çalışması adlı yüksek lisans tezi, Selendi yöresindeki geleneksel halk hekimliği inanç ve pratikleri üzerine hazırlanmıştır. Çalışmada Ocaklar ve Ocaklardaki sağaltım yöntemleri, türbe ve yatırlardan beklenen şifa, şifalı suların hastalıklara etkisi ve alternatif tıpta kullanılan bitkiler, hayvansal gıdalar ve madensel pratikler incelenmiştir

Bulut, 2018 yılında Gaziantep Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Kilis Halk Hekimliği adlı yüksek lisans tezinde Kilis halkının hastalıklara karşı uyguladığı tedavi yöntemlerini araştırmaktadır. Bitkilerin ağırlıklı olarak kullanıldığı Kilis halk hekimliğinde ayrıca türbelerin, Ocakların ve kırık-çıkıkçıların yeri ve önemi de incelenmiştir.

Arslan'ın 2018 yılında Fırat Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Silvan (Diyarbakır)'da Halk Hekimliği adlı çalışmada, Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde bulunan mahalle ve köylerde yapılan derleme çalışmalarıyla bölgede yaygın olan tedavi yöntemleri, bu yöntemlerde kullanılan malzemeler ve Ocaklar, türbeler, yatırlar, sular gibi halk hekimliği tedavi merkezleri üzerine tespitler yapılmıştır.

Saygı, 2018 yılında Kocaeli Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu İnebolu Halk Kültüründe Halk Hekimliği adlı çalışmasında, yörenin halk hekimliğine dair inanç ve uygulamalarını tespit etmiştir. Bu tespitlerini ise yapılmış benzer çalışmalardan farklı olarak aklî ve bâtlı olarak iki kategoride değerlendirmiştir.

Koç'un 2019 yılında Balıkesir Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Balıkesir'de Sağaltıcı Ocaklar ve Halk Hekimliği Uygulamaları adlı çalışma, Balıkesir yöresinde yaşatılmaya devam eden halk hekimliği kültürünü ve bu kültür ekseninde Balıkesir merkezde bulunan Ocaklar ile bu Ocaklardaki tedavi yöntemlerini ele almaktadır.

Aktaş Küçükay, 2019 yılında Artvin Çoruh Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Artvin Merkez Köylerinde Halk Hekimliği Uygulamaları (Derleme, İnceleme, Tasnif) adlı yüksek lisans tezinde Artvin'in tarihinden, coğrafi yapısından bahsetmiş ve Artvin'in merkez köylerinde yapmış olduğu derlemeler neticesinde yöredeki

hastalıkları ve bu hastalıkların tedavilerinde kullanılan yöntem ve teknikleri tasnif ederek ele almıştır.

Çetinel, 2019 yılında Gaziantep Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Erdemli'de Halk Hekimliği Uygulamaları ve İnançları adlı yüksek lisans tezinde halk hekimliği, Ocaklık geleneği, halk baytarlığı başlıklarında Erdemli yöresinin halk kültürü haritasını çıkarmış, yörede uygulanan ritüel ve yöntemleri tespit etmiştir.

Dağ'ın 2019 yılında Çukurova Üniversitesi'nde hazırladığı Şanlıurfa (Merkez) İli Halk Hekimliği Araştırması adlı çalışmada inanç ve tarih turizmi açısından önemli bir şehir olan Şanlıurfa'nın halk hekimliği geleneği araştırılmıştır.

Ünal, 2019 yılında Gazi Üniversitesi'nde hazırladığı Hatay'ın Dörtyol İlçesinde Halk Hekimliği adlı çalışmada, Dörtyol ilçesinde bulunan mahalle ve köyleri kapsayan bir çalışma yürütmüş, bu çalışma neticesinde yöre halkının hastalıklardan korunmak veya hastalıklara şifa bulmak amacıyla gerçekleştirdikleri inanç ve uygulamalar halk hekimliği merkezinde ele alınmıştır.

Baştürk Soydemir'in 2019 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Dinar ve Çevresinde Halk Hekimliği adlı çalışmada, Afyon'un Dinar ilçesinde bulunan köy ve kasabalarda halk hekimliğine dair uygulamaları tespit edilmiştir.

Gökçe Şentürk'ün 2019 yılında Gaziantep Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu İslahiye'de (Gaziantep) Halk Hekimliği adlı çalışmada, İslahiye'ye bağlı mahalle ve köylerde halkın kullanmış olduğu geleneksel tedavi yöntemlerine odaklanılmıştır.

Koksun Ölmez'in 2019 yılında Dicle Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Kürtlerde Halk Hekimliği ve Halk İnanışları Hakkâri Rındık (Geçimli) Köyü Örneği adlı çalışma, öncelikle Kürdoloji veya Kürt kültürü bağlamında yapılmış bir çalışmadır. Kürt kültüründe halk hekimliğinin yeri ve önemi araştırılmış, bu bilgiler ışığında da Hakkâri'ye bağlı Rındık (Geçimli) köyünde gerçekleştirilen saha araştırmaları ile bu köy ekseninde gelişen halk hekimliği uygulamaları tespit edilmiştir.

Özdamar'ın 2019 yılında Fırat Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Diyarbakır Halk Hekimliği ve Kültürümüzde Yeri adlı yüksek lisans tezinde, Diyarbakır yöresinin halk hekimliğine yönelik sağaltım yöntemleri, bu yöntemlerde kullanılan nesneler, bitkiler ve diğer unsurlar incelenmiştir.

Atakan, 2019 yılında Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Hatay Yöresi Halk Hekimliği adlı çalışmayla Hatay yöresindeki halk hekimliği uygulamalarını yaptığı saha araştırmalarıyla tespit etmiştir.

Tuğra'nın 2019 yılında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Mudurnu (Bolu) Yöresi Halk Hekimliği adlı çalışmada, Türklerde halk hekimliği geleneğinin kaynaklarına odaklanılmış, özellikle Orta Asya'dan getirilen birçok tedavi yönteminin bugün Anadolu'da yaşadığı belirtilmiştir. Bu bilgiler ışığında Bolu'ya bağlı Mudurnu ilçesinde yaşatılan halk hekimliği uygulamaları tespit edilmiştir.

Özkan, 2019 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Anamas Yöresi Halk Hekimliği adlı çalışma ile Konya'nın Anamas yöresinde devam eden halk hekimliği geleneğini tespit etmiştir.

Eprem'in, 2019 yılında Fırat Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Bingöl Halk Hekimliği adlı yüksek lisans tezinde Bingöl yöresinin halk hekimliği bağlamındaki inanç ve pratikleri, sağaltım yöntem ve uygulamaları incelenmiştir.

Köprüz'ün 2019 yılında Çağ Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Siverek Halk Hekimliği Uygulamaları adlı yüksek lisans tezinde, Siverek ilçesinin halk hekimliği kültürüne dair inanç ve uygulamaları incelenmiştir.

Hamarat'ın 2020 yılında Bingöl Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu Bingöl Halk Hekimliği ve Sağlık Terminolojisi adlı yüksek lisans tezinde Bingöl halkının kendi kendini tedavi etmekte kullanmış olduğu uygulamalar ve bitkisel halk ilaçları incelenmiştir.

Akpınar, 2020 yılında Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi'nde hazırladığı Sağlık-Kültür İlişkisi Ekseninde Ocak Kültürü ve Halk Hekimliği: Eski-Aksaray Örneği adlı çalışmasında Anadolu'nun hemen her yöresinde rastlanılan Ocak kültürünü çok yönlü olarak ele almaktadır. Ocaklarda yürütülen tedaviler ve halkın bu tedavilere rağbeti üzerine sosyolojik olarak yaklaşmıştır.

Arslan'ın 2020 yılında Gazi Üniversitesi'nde hazırladığı Halk Hekimliği Bağlamında ocaklar: Karaman Yöresi Örneği adlı yüksek lisans tezi, geçmişten günümüze Türk kültüründe ateş ve ocak kavramlarına yoğunlaşmaktadır. Ateşin kutsallığı ile ocağın kültürümüzde yerine değinilen çalışmada bir tedavi kurumu olarak Ocakların oluşumu ve Anadolu'daki yayılışından bahsedilmiş daha sonra da Karaman yöresinde faaliyet gösteren Ocaklardan, bu Ocaklarda bulunan Ocaklılardan ve Ocaklarda gerçekleştirilen sağaltım yöntemlerinden bahsedilmiştir.

1.6. Ortaköy İlçesinin Tarihi

Ortaköy yakınlarında yer alan Acem Höyüğündeki arkeolojik kazılardan elde edilen bulgular, bölgenin İlk Tunç Çağı'ndan Roma Dönemi'ne kadar uzanan çok katmanlı bir kültürel mirasa ev sahipliği yaptığını göstermektedir. Gün ışığına çıkarılan tarihi eserler, bu coğrafyanın Hitit medeniyeti öncesindeki kültürel özelliklerini ortaya koyan önemli kanıtlar sunmaktadır. Hitit tarihine dair araştırmalar, Hupuşina (Ereğli), Tuvaniya (Bor Kemerhisar), Nenaşa (Aksaray) ve kesin konumu henüz tespit edilemeyen Buruşhanda, Luşna ve Zanlara gibi yerleşim alanlarının devlet sınırları dahilinde olduğunu işaret etmektedir. Bu yerleşimlerden kimliği henüz kesinleşmeyen birinin Ortaköy ve çevresindeki ören yerleriyle özdeşleştirilme olasılığı oldukça yüksektir (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 12). Hititlerden sonra ise MÖ 7. yüzyılda Frigler'in bölgede hakimiyet kurduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, Frig soylularına ait mezar yapıları olan tümülüslerin bölgede yoğun şekilde bulunmasıyla desteklenmektedir. (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 13). MÖ 334 yılında Anadolu'ya giren Makedonya Kralı Büyük İskender ve ordusu, Ankara, Kırşehir ve Aksaray çevresini kontrol altına almıştır. Büyük Asya Seferi'nin ardından İskender'in ölümünden sonra, İç Anadolu'nun Ortaköy bölgesini de içine alan bu topraklarda Pers soyundan Ariarat öncülüğünde Kapadokya (Kappadokia) Krallığı kurulmuştur. Bir dönem Roma'nın müttefiki olan bu krallık, MÖ 17. yüzyılda Roma topraklarına dahil edilmiştir. Kapadokya Krallığı'nın başkentlerinden biri de bir süreliğine Aksaray (Arkelaos) olmuştur. Bunun yanı sıra, Ortaköy ve çevresinde, Roma dönemine ait çeşitli büyüklükte yerleşim kalıntılarına rastlanmaktadır. Bölgedeki tarımsal faaliyetler ve kaçak kazılar sırasında, özellikle İshaklı Karapınar, Sarıkaraman ve Namlıkışla köylerinin sınırlarında, mermerden yapılmış tanrıça heykellerine ve eski madeni paralara sıkça ulaşılmıştır (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 13).

Hristiyanlık, birinci yüzyıldan itibaren Kapadokya bölgesinde yayılma göstermiş olsa da, uzun bir süre boyunca Roma otoriteleri tarafından yasaklanmış ve baskı altında tutulmuştur. İmparator Dicoletianus'un (284-305) yönetimi sırasında, Roma topraklarında yaşayan Hristiyanlara yönelik ciddi zulüm politikaları uygulanmıştır. Bu dönemde, yoğun takiplere ve ağır yaptırımlara maruz kalan Hristiyanlar, Kapadokya bölgesindeki yer altı şehirlerinin tünellere benzeyen gizli dehlizlerinde hem ibadetlerini sürdürmüş hem de yaşamlarını devam ettirmişlerdir.

Kapadokya’da bu tür galerilerin bulunduğu birçok alan arasında, Ortaköy’e bağlı Çatin ve Ozancık köylerine yakın bir konumda yer alan Ersele bölgesi de dikkat çekmektedir (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 13).

Büyük Theodosius’un vefatı ile birlikte Roma İmparatorluğu, 395 yılında kesin bir şekilde Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu bölünmenin ardından Ortaköy ve Aksaray (antik adıyla Arkelaos), Doğu Roma İmparatorluğu’nun (Bizans) egemenlik alanında kalmıştır. Günümüzde Ortaköy ve çevresinde Bizans dönemine ait kalıntılar sıklıkla tespit edilmektedir. Bu buluntular arasında madeni paralar, pişirilmiş toprak kaplar, içme suyu şebekelerine ait yapılar, harç kullanılarak inşa edilmiş konut kalıntıları, mezar taşları ve çeşitli maden işletmelere dair izler bulunmaktadır. Bu tarihî unsurlara Ortaköy’ün Ozancık (Ersele), Sarıkaraman, Harmandalı ve Gökkaya gibi köy ve kasabalarında rastlanmaktadır. Ortaköy ve çevresi, 17. yüzyılın başlarından itibaren önce Sasani, ardından da Arap akınlarına maruz kalmıştır. Bu istila hareketlerine karşı savunma ihtiyacı doğrultusunda Bizans İmparatorluğu, stratejik önemi haiz güneydeki geçitleri ve derbentleri dikkatle muhafaza etmiş, bu alanlarda koruma tedbirleri almıştır. Ayrıca Ereğli, Niğde, Aksaray ve Ortaköy’e yakın konumda bulunan geçit noktalarına kaleler inşa edilerek savunma hattı güçlendirilmiştir. Bu bağlamda, Ortaköy’ün Ekecik Dağları’nın batısında yer alan Küçük Sınandı Kalesi’nin de bu döneme ait olduğu düşünülmektedir (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 14).

1.6.1. Anadolu’nun Türkleşmesi ve Ortaköy

1071 Malazgirt Meydan Muharebesi’nde elde edilen zaferle Anadolu kapılarını Türklere açan Büyük Selçuklu Devleti’nin komutanlarından Melik Ahmed Danişment Gazi, Aksaray ve Ortaköy çevresini Bizans’tan alarak bu toprakları Türk yurdu haline getirmiştir (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 16). Danişmentliler ve Anadolu Selçukluları döneminde, doğudan Anadolu’ya akın eden Türkmen aşiretleri bölgenin fethini gerçekleştirirken, bir yandan da yerleşik Bizans halkını batıya göçe zorlamışlardır. Bu süreçte, Bizans’ın kontrolündeki otlakları ele geçiren Türkmenler, aynı zamanda yeni iskân alanları inşa ederek bölgeyi Türkleştirmişlerdir. Bu dönemde Ekecik Dağı, bölgeye gelen Türkmenler için hem bir yaylak hem de yerleşim alanı olarak önemli bir merkez haline gelmiştir. Aynı dönemdeki yerleşim birimlerinden biri de günümüzde Ortaköy’ün eski yerleşim noktası olan Eyübeli’dir (Aksaray Kültür

Envanteri 2010: 16). Eyübeli'nin, Selçukluların ilk dönemlerinde, Ekecik Dağı'nın kuzey eteklerinde terk edilmiş bir Bizans yerleşiminin yakınında doğudan gelen Türkmen grupları tarafından kurulduğu düşünülmektedir (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 16).

Eyübeli, günümüzde Ortaköy ilçesinin yerleşim alanı içinde konumlanmıştır. Bu yerleşimin nasıl yok olduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte, arşiv belgeleri ve tapu kayıtlarına göre 17. yüzyılın başlarında, kıtlık ve kuraklık sebebiyle ortadan kalktığı ve yerine günümüz Ortaköy'ünün kurulduğu anlaşılmaktadır. Yapılan arkeolojik kazılarda da Eyübeli nahiyesine ait seramik kaplar, vazolar ve kandiller gibi buluntulara halen Ortaköy sınırlarında rastlanmaktadır (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 17). 1231 yılında, özellikle İç Anadolu'da etkili olan ve Anadolu Selçuklu Devleti üzerinde büyük sarsıntılara yol açan Baba İlyas Horasan isyanı ortaya çıkmıştır. İsyân bastırıldıktan sonra Baba İlyas'ın müritlerinden Saru Saltuk, Bulgur Baba ve Tapduk Emre, Bor ile Aksaray çevresinde birkaç yıl boyunca saklanmışlardır. Bu müridlerden Tapduk Emre, Ekecik Dağı'na yerleşerek burada bir tekke kurmuş ve takipçiler edinmiştir. Tapduk Emre'nin müritleri arasında bulunan Yunus Emre, Türk tasavvuf geleneğinin önemli simalarındandır. Yunus Emre'nin türbesi, bugün Ortaköy ilçesine bağlı Sarıkaraman kasabasındaki Ziyaret Tepe'de bulunmaktadır (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 17).

Anadolu Selçukluları, doğudan gelen Moğol akınlarını engelleyememiş ve bu bağlamda Moğollar, 1255-1256 yıllarında Aksaray ve Eyübeli'ni yağmalamıştır. Moğol istilasının ardından Anadolu'da merkezî otoritenin zayıflamasıyla birçok beylik ortaya çıkmıştır. Bu süreçte Aksaray ve Kırşehir çevresi öncelikle Eratna Devleti'nin egemenliği altına girmiş, ardından Karamanoğlu Beyliği'nin topraklarına katılmıştır. Fatih Sultan Mehmet döneminde ise Aksaray ve Şereflikoçhisar bölgeleri Osmanlı topraklarına dâhil edilmiş, ancak iskân politikası gereğince, bölge halkı zengin-yoksul ayrımı yapılmaksızın İstanbul'a sevk edilmiştir (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 18).

Kanuni Sultan Süleyman dönemi kayıtlarını içeren bir il yazıcı defterinin 571-642. sayfaları arasında, Konya eyaletine bağlı Aksaray kazasına dair bilgiler bulunmaktadır. Aynı şekilde Ankara Kuyûd-ı Kadîme Arşivi'nde 1584 tarihli, III. Murad dönemine ait Mufassal Defter'de eski 261, yeni 131 numarada kayıtlı bir belgede, Aksaray Livası bünyesindeki nahiye ve köyler alfabetik olarak sıralanmıştır.

Bu defterde, Eyübeli nahiyesine bağlı toplam 195 köy ve mezra yer almaktadır (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 18).

Osmanlı Sultanı IV. Murad dönemindeki doğu seferlerine katılımı görülen Aksaray çevresinde, 17. yüzyılın başlarında büyük bir ihtimalle kıtlık ve kuraklık gibi doğal afetler baş göstermiştir. Bu süreçte Eyübeli nahiye merkezi ve bazı köyler harap olmuş ve yok olmuştur. Eyübeli'deki konutlar büyük ölçüde yıkılırken, yalnızca Tatar şeyhlerinden biri olan Şeyh Lillah'ın Türbe ve Zaviyesi Cumhuriyet Dönemi'ne kadar korunabilmiştir. Şeyh Lillah'ın türbesi, günümüzde Ortaköy merkezinde bulunmakta olup mezarı, iki oğlunun mezarları ile birlikte sebze hâli yakınlarında bulunmaktadır (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 18).

17. yüzyılın sonlarına doğru Aksaray çevresinde yeni göç hareketleri yaşandığı anlaşılmaktadır. Gelen Türkmenlerin Ekecik Yaylası'nda hayvanlarını otlattıkları, bir kısmının yeni yerleşim yerleri inşa ettiği ve kimilerinin mevcut yerleşim yerlerine gönüllü olarak iskân edildiği bilinmektedir. Bu göçlerle birlikte üçer beşer hanelik yeni yerleşimler kurulmuş ve zamanla bu yerleşimler yerli halkla kaynaşmıştır. Aynı dönemde uzun süre yaşanabilirliğini yitiren Eyübeli nahiyesinin yerine Ortaköy'ün kurulmuş olabileceği tahmin edilmektedir (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 19).

18. yüzyılın başlarından itibaren göçebe ve yerleşik yaşam tarzlarını bir arada sürdüren Türkmen aşiretlerinden bazıları Suüstü, Ekecik, Hacı Ahmetli, Şerefli, Salari ve Kurutlu aşiretleridir. Günümüzde bu aşiretlerden özellikle Hacı Ahmetli ve Salari kökenli Türkmen aileler, daha yoğun bir şekilde Ortaköy ve çevresindeki köylerde yaşamını sürdürmektedir (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 19).

1836 yılında Osmanlı idari yapılanmasında gerçekleştirilen reformlarla birlikte, bu dönemde iller sistemine geçilmiştir. Yeni düzenleme kapsamında Aksaray, Konya Vilayeti'nin bir mutasarrıflık merkezi olarak yapılandırılmıştır. Ortaköy ve çevresi ise önceki dönemlerde olduğu gibi yine Aksaray'a bağlı kalmaya devam etmiştir (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 19).

19. yüzyılın ikinci yarısında yayımlanan Konya Salnameleri, Aksaray ve çevresi hakkında detaylı bilgilere yer vermiştir. Bu salnamelerde bölgenin genel bir tasviri yapıldıktan sonra ekonomik faaliyetlere de geniş bir şekilde değinilmiştir. Tarım ürünleri üretimi, bağcılık ve diğer meyvecilik türleri üzerine dikkat çekilmekle birlikte, hayvancılık ve ticaretin de önemine vurgu yapılmıştır (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 20).

20. yüzyıla girerken Osmanlı'nın başkenti İstanbul'da, Yıldız Sarayı'nda padişah Sultan II. Abdülhamit'in hizmetinde bulunan ve Ortaköy doğumlu bir Osmanlı paşası yer almaktadır. Küçük yaşta Ortaköy'den ayrılarak İstanbul'a giden H. Ali Paşa, üstün zekâsıyla Enderun Mektebine kabul edilmiştir. Burada bulunduğu sırada II. Abdülhamit'in dikkatini çekerek saraya alınmıştır. Kariyerinde hızla yükselen H. Ali Paşa, Başmabeyinci unvanına kadar gelmiş ve doğduğu yer olan Ortaköy ile Aksaray için önemli hizmetlerde bulunarak derin izler bırakmıştır (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 20).

1.6.2. Cumhuriyet Döneminde Ortaköy

Aksaray, Ortaköy ve çevresindeki halk, Çanakkale ve Kurtuluş Savaşlarına aktif olarak katılmış ve bu mücadelelerde birçok şehit vermiştir. Özellikle Kurtuluş Savaşı'nda Konya, verdiği şehit sayısıyla ülke genelinde birinci sırada yer almıştır. Aksaray ile birlikte hareket eden Ortaköy ve çevresi, sadece asker göndermekle kalmayıp aynı zamanda malzeme, para, zahire gibi kaynaklarla da destek sağlamıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı ve Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, Müteşebbis Vehbi (Çorakçı) Bey ve Tahir (Arıbaş) Beyler ile Aksaray halkına minnettarlığını ifade eden teşekkür belgeleri göndermiştir. Bu halk, daha sonra Atatürk İlke ve İnkılaplarını yürekten benimsemiş ve desteklemiştir (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 22). 1928 yılında Ortaköy ve köylerinin ısrarlı talepleri sonucunda Ortaköy bucak statüsüne kavuşmuş, böylece Aksaray'da yürütülmesi gereken zorunlu hizmet ve işlerin bir kısmı artık Ortaköy'de gerçekleştirilir olmuştur (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 22).

1946 yılında kurulan Pazar, Ortaköy'ün sosyal, ekonomik ve çevresel kalkınmasına önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Başlangıçta yaklaşık yüz ev ve altı yüz kişiden oluşan Ortaköy, kısa sürede hızlı bir büyüme göstererek on yıl içerisinde iki yüz elli haneye ve bin yedi yüz kişilik bir nüfusa ulaşmıştır (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 22). Ortaköy halkının başarılı gayretlerinin ardından, 19 Haziran 1957 tarihinde 7033 sayılı kanunla Niğde iline bağlı Aksaray ilçesinin Ortaköy Bucak Merkezi olarak ilan edilmiştir. Bu tarihten itibaren bölgede çeşitli kamu kurum ve kuruluşları hizmete açılmış, belediye teşkilatı kurulmuş ve altyapı çalışmaları hız kazanmıştır. Eski yerleşim düzenine ek olarak yeni caddeler, meydanlar, pazar yerleri ve yollar inşa edilmiştir.

1960'lı yıllarda Ortaköy'den yurtdışına çok sayıda işçi göçü gerçekleşmiş ve göçmen işçilerin gönderdiği dövizler, bölgedeki sosyo-ekonomik refah seviyesini önemli ölçüde yükseltmiştir (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 23). 1980'lere gelindiğinde ise Ortaköy'ün nüfusu yaklaşık 15.000'e ulaşmış; modern mimariye sahip yapıları, kiremit çatılı ve lüks villa tipi evleri ile dikkati çekmiştir. Ayrıca beton asfalt ile kaplanmış caddeleri ve düzenli trafik akışıyla, çarpık kentleşmenin ötesine geçerek yeşil bir kent merkezi karakteri kazanmıştır. (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 23).

1.6.3. Ortaköy İlçesi Coğrafyası

Ortaköy ilçesi, İç Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak kesiminde, 38-39 derece kuzey enlemleri ile 34-35 derece doğu boylamları arasında konumlanmıştır. Aksaray il merkezine 55 km mesafedeki ilçe, doğusunda Nevşehir'e bağlı Gülşehir, batısında Aksaray'ın Ağaören ilçesi, güneyinde Aksaray merkezi ve kuzeyinde Kırşehir ili ile sınır komşusudur. İlçenin yüzölçümü 750.000 kilometrekare olup deniz seviyesinden yüksekliği 1140 metredir (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 25).

Ortaköy'ün kuzeydoğusunda yer alan Bozdağlar, güneybatıdan kuzeybatıya doğru uzanırken bu dağlık alanlardan sonra arazi kuzeye doğru düzleşmekte ve eğim azalmaktadır. Bu bölgede Reşadiye ve Satansarı köyleri yer almakta olup, bu yerleşimlerin arazisi Orta Kızılırmak Havzası içerisinde bulunduğu için dolaylı toprakları verimli ve eğimi oldukça düşüktür (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 25). İlçenin kuzeyinde yükselen Harun Dağları (1506 m) ve onun üzerinde bulunan Körkale (1487 m), Dede Tepe (1506 m) ile Küçük Tepe (1271 m) dikkat çekmektedir.

Ortaköy'ün kuzeydoğusunda ve kuzey kesimlerinde Sarıkaraman, Bozkır, Salarılaca, Çiftevi, Devedamı ve Harmandalı gibi yerleşim yerleri bulunmaktadır. Bu bölgeler, az eğimli yapılarıyla geniş düzlükler ve ovalar barındırarak tarım açısından elverişli alanlar sunmaktadır (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 25).

İlçenin batı kesiminde 1537 metre yüksekliğindeki Göbek Dağı ve ona bağlı tepeler konumlanmıştır. Bu engebeli arazide Akpınar, Namlıkışla ve Hocabeyli köyleri bulunmaktadır. Bölgedeki yükselti, doğusuna ve kuzeyine kıyasla daha fazladır ve Çal Dağı ile Ekecik Dağları'nın uzantısı olan diğer dağlar ve tepeler de burada yer alır. Arazinin bir kısmı ise az engebeli bir yapı sergiler. Bu bölgede, Çırçıl Deresi, Camuzluk Özü ve Özdere gibi küçük akarsular, Peçenek Özü Vadisi'ni

besleyerek batıya doğru akışlarını sürdürür ve nihayetinde kapalı bir havza olan Tuz Gölü'ne ulaşırlar. Dağların doğusunda bulunan dere ve özler ise Hacılar Suyu ile Ahmet Köyü Özünden bir araya gelerek Ortaköy Özü Deresi'ni oluşturur.

İlçenin batı ve güneybatı bölgesinde yer alan hafif engebeli platoluk alanlar üzerinde çok sayıda yerleşim birimi bulunur. Bu yerleşim yerleri arasında Hacı Mahmut Uşağı, Hacı İbrahim Uşağı, Yukarı Kabakulak, Fakıcık (Hıdırlı), İshaklı Karapınar, Çeltek, Camuzluk, Fakıcık Yaylası ve Gökkaya köyleri sıralanabilir. İlçenin güneyinde ise güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda sıralanan Ekecik Dağı (2137 metre), Pınarlık Dağı (1590 metre), Kartalkaya (1696 metre), Sinandı (1652 metre), Mermerlik (1481 metre), Erikli (1492 metre), Armutlu (1447 metre), Koçkoyağı ve Sivridağ gibi dağlar ve tepeler öne çıkar. Bu bölge, ilçenin en dağlık ve engebeli kısmını oluşturmaktadır. Dağlar ile tepeler arasında yer alan küçük dere yatakları ise derin vadiler oluşturarak akar. Kocaöz Deresi'nin aktığı vadinin doğu yamacında Çatin Köyü, batı yamacında ise tepeler üzerine kurulu Cumali Köyü bulunmaktadır.

Ortaköy ilçesinde Orta Anadolu'nun tipik iklimi etkisini gösterir. Kışlar uzun, soğuk ve kar yağışlı geçerken yazlar oldukça sıcak ve kuraktır. Balcı meteoroloji verilerine göre bölgede en fazla yağış ilkbahar ayında görülmekte, en az yağış ise yaz mevsimine denk gelmektedir (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 28).

Meteoroloji istasyonu verilerine göre, ilçede en soğuk ay Ocak olup, ortalama sıcaklık 8°C'dir. En sıcak ay ise temmuzdur ve bu ayın ortalama sıcaklığı 22°C olarak kaydedilmiştir. Bölgenin yıllık ortalama sıcaklığı ise 12°C'dir (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 28). İlçedeki yıllık yağışların en yoğun olduğu dönem, ilkbahar mevsimidir. Ortalama bir yılda toplam 356,7 mm yağış düşmektedir. Nisan ve mayıs aylarında yağışlar en yüksek seviyeye çıkar ve bu dönemde aylık ortalama yağış miktarı 54 mm'yi bulur. İlkbaharda özellikle konvektif karakterdeki yağışlar sık görülür ve bu yağışlar halk arasında Kırkikindi yağmurları olarak bilinir. Bölgedeki en düşük yağış miktarı ise yaz aylarında, temmuz ve ağustos boyunca gerçekleşir; bu aylardaki ortalama yağış miktarı yalnızca 4,3 mm'dir (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 28). İlçede kara ikliminin etkisi belirgindir ve bu iklimin karakteristik bitki örtüsü olan stepler geniş alanları kaplar. Akarsu kenarlarında söğüt ve kavak ağaçları göze çarparken, daha yağışlı ve yüksek alanlarda meşe ile çalılardan oluşan bozuk ormanlık koruluklara rastlanır (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 28).

İlçedeki arazide genel olarak kumlu killi, kum taşları, kireç taşları, dış püskürük taşlar, metamorfik taşlar, granit mermer, kalker gibi taş ve toprak türleri yer alır (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 28).

1.6.4. Ortaköy İlçesinin Geçim Kaynaklar

Geçim kaynakları açısından bakıldığında, ilçede sanayi yeterince gelişmiş değildir. Mevcut durum itibarıyla bir yem fabrikası, bir un fabrikası ve bir süt ürünleri işleme tesisi bulunmaktadır. Bunların haricinde dikkate değer başka bir sanayi kuruluşuna rastlanmamaktadır (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 30). Bununla birlikte, ilçenin büyük bir kısmını kaplayan bozkır alanlar nedeniyle hayvancılık için oldukça elverişli bir ortam mevcuttur. Hayvancılığın, küçükbaş ve büyükbaş olmak üzere iki ana dalı öne çıkmaktadır. Modern anlamda mandıracılık ve ahır hayvancılığı tam anlamıyla yaygınlaşmış olmasa da, son yıllarda ithal edilen ve kültür ırklarıyla melezlenen inekler sayesinde verimde önemli artışlar sağlanmıştır. Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği genellikle süt ve süt ürünleri üretimine odaklanırken, küçükbaş hayvancılıkta koyun yetiştiriciliği öncelikli bir yere sahiptir. Bunun yanında sınırlı ölçüde de olsa kıl keçisi ve tiftik keçisi yetiştiriciliği de yapılmaktadır (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 30).

Sarıkaraman, Bozkır, Salarnalaca, Çiftevi, Devedamı ve Harmandalı köy ile kasabalarında tarım faaliyetleri ağırlıklı olarak tahıl üretimi etrafında şekillenmekle birlikte, sulu tarım da önemli bir rol oynamaktadır. Bu bölgelerde özellikle endüstriyel bitkilerden şeker pancarı ve fasulye üretimi öne çıkmaktadır (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 30). Ortaköy'ün kuzeybatısındaki tarım alanlarında tahıl üretiminin yanı sıra, elma yetiştiriciliği gibi meyvecilik faaliyetleri de gerçekleştirilmektedir. İlçenin batısında arazinin engebeli olması nedeniyle tarıma elverişli alanlar sınırlı bir yer kaplamakta, bu durum bölge ekonomisinde hayvancılığın birincil geçim kaynağı olmasını sağlamaktadır. Tarım yapılabilen alanlarda ise buğday, arpa ve nohut gibi ürünlerin ekimi dikkat çekmektedir (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 30). İlçenin doğu ve güneydoğu bölgelerinde ise meyvecilik ile üzüm bağcılığı oldukça gelişmiş bir biçimde sürdürülmektedir. Bu bağlamda Balcı kasabası ile Ozancık ve Çatin köylerinde özellikle elma, badem ve üzüm üretimi önemli bir yere sahiptir. Bu bölgelerde aynı zamanda sebze tarımı, patates üretimi ile baklagillerin (örneğin

fasulye ve nohut) ve çeşitli hububat ürünlerinin yetiştiriciliği de yaygın bir şekilde yapılmaktadır (Aksaray Kültür Envanteri 2010: 30).

1.6.5. Ortaköy İlçesinin Nüfusu

2000 yılının 22 Ekim tarihinde yapılan genel nüfus sayımına göre, ilçe genelindeki toplam nüfus 58.873 kişiden oluşmaktadır. Bu nüfusun 26.961'i ilçe merkezinde, 31.912'si ise belde ve köylerde ikamet etmektedir. Dolayısıyla nüfusun %47'si merkezde, %53'ü ise kırsal alanlarda yaşamaktadır. Toplam nüfus cinsiyet dağılımı açısından değerlendirildiğinde, yaklaşık %50,5'ini kadınlar ve %49,5'ini erkekler oluşturmaktadır; kadın nüfus erkek nüfusa göre az bir farkla daha fazladır. Demografik yapı incelendiğinde, 15-24 yaş arası bireylerin oranının %25 düzeyinde olduğu dikkat çekmekte ve bu yaş grubunun diğer yaş dilimlerine kıyasla daha yoğunlukta olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşın, yaşlı nüfus genç nüfusa oranla daha azdır; yaşlı bireylerin toplam nüfusa oranının yaklaşık %10 civarında olduğu görülmektedir (<http://ortakoy.gov.tr>).

1.6.6. Ortaköy İlçesinin Ulaşımı

İlçemiz, il merkezine 53 kilometre mesafede yer almakta olup, merkezden tüm köy ve beldelere ulaşım sağlanabilmektedir. Merkezin, çevresindeki belde ve köylere olan mesafesi 35 kilometreye kadar değişiklik göstermektedir. İlçenin komşu ilçelere olan uzaklıkları ise sırasıyla Ağaçören'e 28 kilometre, Sarıyahşi'ye 56 kilometre, Gülağaç'a 106 kilometre, Güzelyurt'a 95 kilometre ve Eskil'e 130 kilometre olarak ölçülmüştür. İlçe ile bağlı belde ve köyler arasındaki ulaşım ağları asfalt yollarla desteklenmiştir (<http://www.ortakoy68.bel.tr>).

İKİNCİ BÖLÜM

AKSARAY ORTAKÖY İLÇESİNDE OCAKLAR

2.1. Derma Ocağı

2.1.1. Kuru(Boz) Derma sağaltıcı

Kuru (Boz) derma, dermatolojik bir durum olarak, ciltte kuruluk, kaşıntı ve çeşitli rahatsızlıklarla kendini göstermektedir. Bu durum, hem yaşlı bireylerde hem de çeşitli sağlık sorunları olan hastalarda sıkça görülen bir problemdir. Kuru cilt, genellikle cilt bariyerinin bozulması, çevresel faktörler ve içsel sağlık sorunları nedeniyle ortaya çıkar. Özellikle balneoterapi uygulamaları sırasında, cilt kuruluğu ve buna bağlı kaşıntı gibi semptomlar yaygın olarak gözlemlenmektedir. Özdoğan, balneoterapi sırasında kuru cilt sorunlarının yaygın olduğunu ve bu durumu önlemek için nemlendirici kremlerin kullanılmasını önermektedir (Özdoğan, 2010:3). Kuru cilt, dermatolojik rahatsızlıklar arasında sıkça görülen bir durumdur ve bu durum, özellikle kaşıntı ile birlikte seyreder. Yıldız, kronik kaşıntının, ciltte kalın, pullu lekelere neden olabileceğini belirtmektedir. Bu tür cilt değişiklikleri, liken simpleks kronikus (LSC) gibi durumların gelişmesine zemin hazırlayabilir (Yıldız, 2024:1719). Ayrıca, kuru cilt, atopik dermatit gibi daha ciddi cilt hastalıklarının da tetikleyicisi olabilir. Bu nedenle, cilt sağlığına yönelik dikkatli bir yaklaşım gereklidir. Kuru cilt sorunları, çeşitli dermatolojik tedavi süreçlerinde de gözlemlenmektedir. Örneğin, Borcak ve Cagır, kronik hepatit C hastalarında telaprevir içeren üçlü kombinasyon tedavisinin yan etkileri arasında kaşıntı ve döküntülerin daha sık görüldüğünü rapor etmektedir (Borcak ve Cagır, 2016:012). Bu durum, ciltteki kuruluğun ve kaşıntının tedavi süreçlerinde dikkate alınması gereken önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. Kuru cilt, ayrıca alerjik kontakt dermatit gibi durumlarla da ilişkilidir. Küçükboyacı ve Şahan, Asteraceae familyasına karşı duyarlılığı olan bireylerde, ciltte geniş çaplı dermatit reaksiyonlarının ortaya çıkabileceğini belirtmektedir. Bu tür reaksiyonlar, ciltte kuruluk ve kaşıntı gibi semptomlarla kendini gösterebilir (Küçükboyacı-Şahan, 2020:9). Alerjik reaksiyonlar, ciltteki bariyerin zayıflamasına ve dolayısıyla kuruluğun artmasına neden olabilir. Kuru cilt tedavisinde, nemlendirici

ürünlerin kullanımı oldukça önemlidir. Koşar ve arkadaşları, cilt bakımında kullanılan dermakozmetik ürünlerin, cilt tipine uygun olarak seçilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu ürünlerin, ciltteki kuruluşu gidermeye ve cilt bariyerini güçlendirmeye yardımcı olabileceği belirtilmektedir (Koşar,2022:119). Özellikle atopik dermatit gibi durumlarda, uygun nemlendirici kullanımı, cilt sağlığının korunmasında kritik bir rol oynamaktadır. Ciltteki kuruluk ve kaşıntı, aynı zamanda sistemik hastalıkların da bir belirtisi olabilir. Ersoy ve Akyar, kronik böbrek hastalığı olan bireylerde kaşıntının yaygın bir sorun olduğunu ve bu durumun yaşam kalitesini olumsuz etkilediğini ifade etmektedir (Ersoy-Akyar, 2020:5222). Bu tür durumlar, cilt sağlığının yanı sıra genel sağlık durumunun da izlenmesi gerektiğini göstermektedir. Kuru cilt, yaşlı bireylerde daha sık görülmektedir. Özellikle yaşlanma ile birlikte ciltteki yağ bezlerinin aktivitesinin azalması, ciltte kuruluğa yol açabilir. Özdoğan, yaşlı bireylerde balneoterapi uygulamaları sırasında cilt değişikliklerinin daha belirgin hale geldiğini ve bu durumun cilt bakımının önemini artırdığını belirtmektedir (Özdoğan, 2010:3). Bu bağlamda, yaşlı bireylerin cilt bakımına yönelik özel önlemler alması gerektiği açıktır. Kuru cilt tedavisinde kullanılan ürünlerin içeriği de büyük önem taşımaktadır. Özkan ve arkadaşları, kozmetik ürünlerin içeriklerinde bulunan kimyasalların cilt sağlığı üzerindeki etkilerini incelemektedir. Bu ürünlerdeki bazı bileşenlerin, ciltte alerjik reaksiyonlara yol açabileceği ve dolayısıyla cilt kuruluşunu artırabileceği vurgulanmaktadır (Özkan,2019:276). Bu nedenle, cilt bakım ürünlerinin seçimi sırasında dikkatli olunması gerekmektedir. Kuru cilt tedavisinde, doğal ve bitkisel içeriklerin kullanımı da yaygınlaşmaktadır. Kiroğlu, prebiyotik ve probiyotiklerin cilt sağlığı üzerindeki olumlu etkilerini vurgulamaktadır. Bu maddelerin, ciltteki mikrobiyal dengeyi koruyarak cilt iltihabını azalttığı ve cilt bariyerinin onarımına katkı sağladığı gözlemlenmiştir (Kiroğlu, 2023:130-136). Bu tür doğal içerikler, cilt bakımında tercih edilebilir. Kuru cilt, sadece estetik bir sorun değil, aynı zamanda bireylerin yaşam kalitesini etkileyen bir durumdur. Erbay ve Erari, cilt kuruluşunun sosyal izolasyona ve psikolojik sorunlara yol açabileceğini belirtmektedir (Erbay-Erari, 2019:335). Bu nedenle, cilt sağlığının korunması ve tedavi edilmesi, bireylerin genel sağlık durumları için kritik bir öneme sahiptir. Kuru derma sağaltım teknikleri ile ilgili görüşmelere aşağıda yer verilmiştir.

Derma Ocağı Sağaltma Pratiği:

Ben Aksaray Ortaköy ilçesi Balcı Mahallesinde oturmaktayım. Kuru derma diğer ismi boz derma ocağıyım. Arkadaşım S.Z'den el aldım Ocak olan arkadaşım

bana el verirken sana elimi veriyorum diye söyleyerek bana elini verdi. Boz derma boz derma hastalığını ve nazar için tuz okurum yani nazar tedavisi yaparım. Derma olan bölgeye Naz Felak Ayetel Kürsi surelerini okur üfler ve tükürürüm. Benim tedavimde kalem ile çizme yoktur. Hastalıklı bölgeye ilaç kullanmıyorum sadece o bölgeye tükürüyorum. Hastalığı bilen insanlar dermanın başlangıç evresinde geliyor fakat şimdiki nesil tam bilmediği için ilk önce cildiyeyi tercih ediyor. Tedavi olamayınca dermanın geç kalınmış evresinde geliyorlar. Bu yüzden tedavi biraz uzun sürebiliyor. Boz derma şikâyeti olan hastalarda yara yuvarlak ve kenarları kurumuş para gibi şekil alıyor. Bu şikâyetle gelen hastaların cildindeki bölgeyi önce okuyorum sonra tükürüyorum bu eylem haftanın üç günü boyunca yapıyorum (KK1)

Derma Ocağı Sağaltma Pratiği:

Ortaköy'ün Harmandalı köyünde yaşamaktayım kuru derma ocağıyım. El alma nasıl oluyor bilmiyorum yani tam hatırlamıyorum. Benim babam da derma ocağıydı ondan bana geçti derma çizme işi. Ben derma çizerken herhangi bir ilaç ya da dua okumuyorum. Bana gelen hastalara derma otu adı verilen bir bitki ve kına kullanıyorum. Tedavim şu şekilde oluyor: Hastalar bana sadece çarşamba günleri geliyor diğer günler gelen hastalara tedavi olmuyor. Deri üzerindeki derma bölgesine derma otu ve kına karışımı sürüyorum ve bölgeye tükürüyorum bu şekilde tedavi yapıyorum (KK2)

Derma Ocağı Sağaltma Pratiği:

Ortaköy'ün Cumali köyünde yaşamaktayım Kuru derma ocağıyım. Herkes gibi bende Ocak olan kişilerden el aldım. Ben eli annemden aldım el alırken annem bana sana elimi veriyorum diyerek elini verdi bana. Benim tedavimde kullandığım ilaç yoktur. Ben iğne, kalem ve kına kullanıyorum. Tedavimi sadece çarşamba günleri yapmaktayım. Tedaviyi şu şekilde yapıyorum: çarşamba günü gelen hastaların derma olan bölgelerine kalem ya da iğne ile çiziyorum devamında önceden hazırladığım içine okuduğum kınayı sürüp derma bölgesine okuyarak tükürüyorum. Tedavi süreci boyunca ortalama bir hafta boyunca hastalar derma olan bölgeyi suya vurmuyor ve kına sürmeye devam ediyor. Dediklerimizi yapan hastaların bir hafta gibi sürede iyi olduğu görülmektedir (KK3).

Derma Ocağı Sağaltma Pratiği

Cumali köyünde kalmaktayım kuru derma çizerim derma çizmek için Ocak olmak lazım bende Ocak olan birinden el aldım ve hastalarımı derman olmaya devam ediyorum genellikle bayan hastalara bakıyorum bana gelen hastalara sadece çarşamba

günü gelmelerini söylüyorum çünkü ben Çarşamba günleri çiziyorum inanca göre sadece belirtilen günlerde çizilen dermalara fayda olunuyor sebebini bilmiyorum dermanın olduğu bölgeyi önce iğne ya da mürekkepli kalemle dua ve sureler okuyarak çiziyorum devamında çizilen bölgeye okuyarak tükürüyorum. Hastaya okunmuş kına veriyorum ve çizilen bölgeye sürülmesini söylüyorum. Hasta olan kişiye çizilen bölgeye su vurulmaması gerektiğini söylüyoruz (KK4).

Derma Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy'ün Gökler Yaylasında oturmaktayım çiftçilikle uğraşıyorum. Kuru derma çizerim. Ben ocağım fakat kimseden ben el almadım. Bizim ailede ocaklık kandan gelir el verme el alma eylemi olmaz. Yani bizim soyumuzdan gelen herkes derma çizer. Derma tedavisini şu şekilde yapıyorum: Derma olan bölgeyi genellikle mürekkepli kalemle çiziyorum yaralı bölgeyi kalemin ucuyla biraz kanatarak katran çalıyorum bu şekilde tedavimi yapıyorum. Katranı ben tercih ediyorum sadece mürekkepli kalemle çizip tüküren ocaklarda bulunduğunu biliyorum (KK5).

Derma Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy'ün Gödel köyünde yaşamaktayım kuru derma çiziyordum eskiden şuan yaşlandığım için çizme işini bıraktım. Kendim ocağım eli ebemden aldım. El alırken el ele tutuşup dua okuyup benim elim senin elin diyerek eli almış oldum. Derma tedavisini şu şekilde yapmaktayım. Derma hastası bana sadece çarşamba günü gelmektedir diğer günlerde çizilen derma iyi olmaz neden Çarşamba bilmiyorum büyüklerimizden o şekil öğrendik. Çarşamba günü gelen hastanın derma neresinde ise orayı iğne ya da kalem ile çiziyorum daire içine alıyorum çizerken hem dua edip hem yaranın üzerine hafif tükürüyorum. İşlem bittikten sonra hastama kınave sarımsak soğan kaynatıp veriyorum kınayı bölgeye yakmasını ve bir hafta gibi süre suya vurmamasını söylüyorum. Bu işlemlerin tamamını yaparken kesinlikle kimyasal ilaç kullanmıyorum (KK6).

Derma Ocağı Sağaltma Pratiği

Aksaray Ortaköy'ün Ozancık köyündenim fakat Ortaköy'de oturuyorum genellikle kuru Derma çiziyorum Derman sol ve kuru Derma diye ikiye ayrılır.Ocakları farklıdır bir de her dermacıda geçmez dermanın kendi ocağı olmalı ve çarşamba günleri çizilmeli sulu dermayı Ben çizsem geçmez kuru Derma olan hastalar çarşamba günü bana geliyor Benim ocak olduğum Derma ise çiziyorum değilse ocağına yönlendiriyorum Derman olan bölgeyi iğneyle çok bastırmadan çiziyorum okuyup üfleyip dua ediyorum bir hafta suyla bölge temas etmemesi

gerekiyor söylediklerimizi yaptıklarında bir hafta ya da 10 gün içinde iyi olmuş oluyor (KK7)

Derma Ocağı Sağaltma Pratiği

Aksaray ili Ortaköy ilçesi Gökkaya köyünde yaşamaktayım. 55 yaşındayım. el alarak ocak olmadım. Bana gelen derma hastalarının derma olan bölgeyi iğne ile çiziyorum dağılmasın genişlemesin diye sonra bölgeyi okuyup tükürüyorum. Ortalama 1 hafta suya vurmaması gerekiyor. Tüm derma çizenler gibi çarşamba günleri çiziyorum. Allah rızası içim yapıyorum (KK8).

Derma Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy ilçesinin Gökkaya köyündeyim yazları köyde kışları Ortaköy'de yaşamaktayım Derma ocağıym köyde ocak olan birinden el alarak ocak oldum derma çarşamba günleri çizilir. Ben de diğerleri gibi çarşamba günü çiziyorum Derman olan kişinin hasta olan kısım iğne ile çiziyorum dualar okuyorum bazı sureler okuyorum bildiklerimden ve tükürüyorum başka bir işlem yapmıyorum Sadece bir haftaya da Derma dönene kadar suya vurmaması gerekiyor (KK9).

Derma Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy'ün Çatin köyünde yaşamaktayım 63 yaşındayım el almadım ocaktan geçtim aileden gelen. Tutma vücudun herhangi bir yerinde çıkan iltihaplı yaralardır Ayetel Kürsi ve Felak Nas 6'şer kez okunarak ot soğan kabuğu sarımsak kabuğu balsız Petek bunları kaynatıp suyu sıcakken yara olan yere pansuman yapılır kına sürülür ve yere 3-4 gün içinde iyileşir (KK10).

Derma Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy'ün Gökkaya köyündenim. Derma çizerim. El alarak ocak oldum. Ebemden el aldım o da annesinden el alarak ocak olmuş. El alırken ocak alan kişi ile el ele tutuşup “benim elim senin elin” der ve dualar okuruz ve el almış oluruz. Çarşamba günleri derma çizilir. Diğer günler gelen kişilerin derması çizilmez. Ebeden öyle gördük. Derma nerede ise orayı kalem ile çiziyorum. Kalemle de iğne ile de çizilir. Ben kalemle çiziyorum. Çizdikten sonra tükürüyorum ve suya vurmaması gerektiğini söylüyorum. Ortalama 1 hafta içinde derma iyileşmiş oluyor (KK11).

Derma Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy ilçesinin Gökkaya ilçesinde yaşamaktayım. Adım Pakize, derma ocağıym. Babam rahmetli Ahmet Ceylan'dan el aldım. Babamdan sonra ben derma çizmeye başladım. Babam derma çizerken onu izlerdim. Derma hastaları çarşamba günü gelirler ve Çarşamba günü derma çizilir. Dermanın olduğu yeri iğne ile

Çiziyorum dua ve sureler okuyorum belirli bir süre. Yoksa ne biliyorsak onu okuyoruz. Okuma işi bitince hafıftan tükürüyorum bölgeye ve okunmuş kına veriyorum 1 hafta suya vurmayacak 1 haftada geçmiş oluyor (KK12).

Derma Ocağı Sağaltma Pratiğı

Ortaköy’n Gökkaya köyünde yaşamaktayım. 65 yaşındayım. Ortalama 30 yaşından bu yana derma çizerim. Derma çizmeyi annemden el aldım. El alırken ocak olurken yani eli veren annemle el ele tutuşup dualar okuyup benim “benim elim senin elin” diyerek el aldım ve ocak oldum. Derma deri hastalığı haftanın her günü kesilmez haftanın sadece arşamba günlerinde çizilmektedir. Neden arşamba olduğumu bilmiyorum. Büyüklerimizden bu şekilde ğrendik. Derma olan yere mürekkepli kalemle ya da iğne ile çizilerek dua okuyorum. Derma olan bölgeye kısıma okunmuş ve tkrlmş kınada veriyorum. Bu işlemler yapıldıktan sonra hastalara perhiz veriyorum. O bölgenin suya vurulmaması gerekiyor. Bize gelen hastalardan herhangi bir ücret almıyorum. Allah rızası için yapıyorum (KK13).

2.2. Tuz Döktürme Ocağı

Tuz döktürme, alternatif tıp uygulamaları arasında yer alan ve çeşitli sağlık sorunlarının tedavisinde kullanılan bir yöntemdir. Tuzun sağlık üzerindeki olumlu etkileri, tarih boyunca farklı kültürler tarafından benimsenmiş ve uygulanmıştır. Tuz, özellikle solunum yolu hastalıkları, cilt problemleri ve bazı romatizmal hastalıkların tedavisinde faydalı olduğu dşnlmektedir. Sancar, speleoterapinin (mağara tedavisi) tuz madenleri ve mağaraların mikro ikliminin solunum bozuklukları üzerinde olumlu etkileri olduğunu belirtmektedir.(sancar,2024:198) Bu tür uygulamalar, astım ve KOAH gibi kronik solunum yolu hastalıklarının tedavisinde kabul görmüş ancak yaygın olarak bilinmeyen bir terapötik uygulama şeklidir. Tuzun sağlık üzerindeki etkileri, sadece solunum yolu hastalıklarıyla sınırlı değildir. Tuz, insan vücudunda sıvı ve elektrolit dengesinin sağlanması önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, aşırı tuz tüketimi, hipertansiyon ve kalp hastalıkları gibi ciddi sağlık sorunlarına yol açabilir. Akgün ve arkadaşları, tuzun gıdalardaki algısını ve kullanımını azaltmaya yönelik stratejileri incelemekte ve günlük tuz alımının kontrol altına alınmasının önemini vurgulamaktadır (Akgün, 2018:361). Bu bağlamda, tuz döktürme uygulamaları, tuzun sağlık üzerindeki olumsuz etkilerini dengelemek amacıyla kullanılabilir. Tuz döktürme yöntemleri, genellikle doğal tuz kaynaklarının kullanımıyla gerçekleştirilir.

Bu yöntemler, tuzun cilt üzerindeki etkilerini artırmak için çeşitli uygulamalarla birleştirilebilir. Örneğin, tuzlu su banyoları, ciltteki toksinlerin atılmasına yardımcı olabilir ve cilt sağlığını iyileştirebilir. Meltem ve Özdemir, hipertansif bireylerde tuz kısıtlamasının önemine dikkat çekmekte ve sağlıklı bir diyetin, hipertansiyonun kontrolünde etkili olduğunu belirtmektedir. Tuz döktürme uygulamaları, bu tür diyet değişiklikleriyle desteklendiğinde daha etkili sonuçlar verebilir. Tuzun sağlık üzerindeki etkileri, aynı zamanda beslenme alışkanlıklarıyla da ilişkilidir. Kanat ve Ersan, peynir üretiminde tuz miktarının azaltılmasına yönelik güncel yaklaşımları incelemekte ve bu konuda alternatif yöntemlerin uygulanabileceğini vurgulamaktadır (Kanat-Ersan, 2023:386). Tuzun azaltılması, sadece gıda üretiminde değil, aynı zamanda bireylerin günlük diyetlerinde de önemlidir. Tuz döktürme uygulamaları, bireylerin tuz alımını dengelemeye yardımcı olabilir. Tuz döktürme yöntemleri, cilt sağlığı üzerinde de olumlu etkiler yaratabilir. Tuz, ciltteki kan dolaşımını artırarak, cildin daha sağlıklı görünmesine yardımcı olabilir. Ayrıca, tuzun antimikrobiyal özellikleri, ciltteki enfeksiyon riskini azaltabilir. Akgün ve arkadaşları, tuzun insan sağlığı üzerindeki etkilerini inceleyerek, tuzun aşırı tüketiminin olumsuz sonuçlarını vurgulamaktadır (Akgün, 2018:370). Bu nedenle, tuz döktürme uygulamaları, cilt sağlığını desteklemek için kullanılabilir. Tuz döktürme uygulamaları, aynı zamanda psikolojik faydalar da sağlayabilir. Tuzun doğal bir rahatlatıcı etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu tür uygulamalar, stresin azaltılmasına ve genel ruh halinin iyileştirilmesine yardımcı olabilir. Süren, tuz ve tuzlu gıda tüketimi üzerine yaptığı araştırmada, tuz tüketiminin sağlıkla yakından ilişkili olduğunu belirtmektedir (Süren, 2022:1089). Tuz döktürme uygulamaları, bireylerin ruhsal sağlıklarını desteklemek için de kullanılabilir. Tuz döktürme yöntemleri, bireylerin yaşam kalitesini artırmak amacıyla çeşitli şekillerde uygulanabilir. Bu yöntemler, doğal tuz kaynaklarının kullanımıyla gerçekleştirildiğinde, sağlık üzerinde olumlu etkiler yaratabilir. Tuzun sağlığa faydaları, tarih boyunca farklı kültürler tarafından benimsenmiş ve uygulanmıştır. Tuz döktürme uygulamaları, bireylerin sağlıklarını korumak ve iyileştirmek için etkili bir yöntem olarak değerlendirilmektedir.

Nazar gören / nazara uğramış kişiler için Ortaköy'de 5 ocak tespit edilmiştir. Bu bölgede nazar için tuz döktürme sağlanması yapılmaktadır. Sağaltım Ortaköy yöresinde şu şekillerde yapılmaktadır: Tuz okuyan kişi bir çimdik tuza Naz Felak Ayetel Kürsi yedişer kez okunup hasta olan kişiye biraz yalatılıp kalan tuz ateşin üzerine serpilir.

Tuz Döktürme Ocağı Sağaltma Pratiği

Tuz okuma Derma çizmekle birlikte birde nazar için tuz okur ve sağ çeviririm. Ben nazar için eli dayımdan aldım dayımda anneannemde aldı. Tuza Nas, Felak, Ayetel Kürsi ve bildiğim tüm dua ve süreleri okuyup tuza üflüyorum. Tedaviyi şu şekilde şu şekilde yapıyorum: Bildiğim tüm duaları okuyup üflediğim tuzu nazar olan kişiye birazını yalattıyorum geriye kalan tuzu hasta olan kişiye veriyorum yemeklerinin içine katması için okunmuş tuzu tüm aile fertleri de yalayıp yiyebiliyor. Nazar için başka bir yöntem daha uyguluyorum sağ ismi verilen sert kaya tuzu gibi bir tuzla yapıyorum okunan tuz sağ, bu işe de sağ çevirme ismi veriliyor. Tedaviyi Şu şekilde yapmaktayım. Sağ tuzuna yine bildiğim bütün duaları ve süreleri okuyorum sonra sağ tuzunu közde pişiriyorum tuz piştikçe nazar değen kişinin şeklini alıyor ve şekle giriyor. Şekle giren bu sağ tuzu bir tas içinde suyla eritilip nazar olan kişiye birazı içirilip birazı da kapı eşiğine dökülüyor kalan tuz kırıntıları köpeğin üzerine dökülür ve köpek silkelendikçe nazarın çıktığına inanılır (KK14).

Tuz Döktürme Ocağı Sağaltma Pratiği

Tuz okuma Ortaköy'ün Cumali köyünde oturmaktayım ve nazar için tuz okurum ocağım elimi annem Z.K'dan aldım oğlum R.C' de ben el verdiğim oğlumda ocaktır. Nazar için tuz okumayı şu şekilde yapmaktayım: nazara uğramış birisi bana gelir bunun için belli bir gün ve saat yoktur. Ben tuza bildiğim belli başlı dua ve süreleri okurum (Nas, Felak Ayetel Kürsi) okunmuş tuzun birazını nazara uğramış kişiye yalatırım kalan okunmuş tuzun tamamını ateşe atarım ateşe atılan tuzla birlikte nazar çıkar (KK15).

Tuz Döktürme Ocağı Sağaltma Pratiği

Aksaray Ortaköy'ün Cumali köyünde kalmaktayım annem S.C. dan el aldım annemde kendi annesinde el aldı. Nazara uğramış değmiş kişilere tuza bazı süreler okurum ve hastaya birazını yalatır kalan tuzu ocak ateşine ya da odun ateşine atarız. Odunda tuzun yanmasıyla nazarın çıkacağı inancına sahibiz. Aynı zamanda tuzu okurken esneme çok olursa o kişiye nazar değdiğini anlarız tuz okuyan kişiler tuz okurken eğer okuduğu kişiye nazar değdiyse aşırı derece esneme oluyor (KK16).

Tuz Döktürme Ocağı Sağaltma Pratiği

Ben nazar için tuz okuma ocağıyım. Kimseden el almadım, ailemizde süre gelen bir ocaklık. Nazar olan kişilere tuzu okuyorum bildiğim dua ve süreleri. Tuzdan yalattıyorum geri kalan tuzu da ateşe atıyoruz. Ateşte tuz yandıkça nazar olan kişiden

nazar gidiyor. Eğer tuzu okuyan kişi çok esniyorsa okunan kişiye nazar değmiş anlamına geliyor (KK17).

Tuz Döktürme Ocağı Sağaltma Pratiği

Tuz ocağıyım. Babaannemden el alarak ocak oldum. Nazar olduğunu ya da nazar olan kişi için bir avuç tuza Felak, Nas, Ayetel Kürsi gibi sureler okuyup tuza üflüyorum. Nazar olan kişi tuzu az bir şey yalıyor. Geri kalan okunmuş tuzu ateşe atıyoruz nazar çıksın diye (KK17).

2.3. Kefen Kesme Ocağı

Kefen kesme, geleneksel tıpta ve alternatif sağlık uygulamalarında önemli bir yer tutan bir yöntemdir. Bu uygulama, genellikle hastaların ruhsal ve fiziksel sağlıklarını iyileştirmek amacıyla yapılmaktadır. Kefen kesme, özellikle ruhsal rahatsızlıklar, stres ve anksiyete gibi durumların tedavisinde kullanılmaktadır. Bu bağlamda, kefen kesme işlemi, bireylerin ruhsal durumlarını dengelemeye ve genel sağlıklarını iyileştirmeye yönelik bir yöntem olarak değerlendirilmektedir. Kefen kesme uygulamaları, genellikle doğal ve bitkisel ürünlerin kullanımıyla gerçekleştirilir. Bu tür uygulamalar, bireylerin ruhsal ve fiziksel sağlıklarını desteklemek amacıyla yapılmaktadır. Örneğin, bazı bitkisel özlerin ve yağların kullanımı, stresin azaltılmasına ve ruh halinin iyileştirilmesine yardımcı olabilir. Bayır, anksiyete ve uyku bozuklukları olan bireylerin, tamamlayıcı tedavi arayışlarına yöneldiğini belirtmektedir (Bayır 2023:47). Bu tür bitkisel tedavi yöntemleri, kefen kesme uygulamaları ile birleştirildiğinde daha etkili sonuçlar verebilir. Kefen kesme yöntemleri, genellikle bireylerin ruhsal durumlarını dengelemeye yönelik çeşitli teknikler içerir. Bu teknikler arasında meditasyon, nefes egzersizleri ve aromaterapi gibi uygulamalar yer alır. Bu tür yöntemler, bireylerin stres seviyelerini azaltmaya ve genel ruh hallerini iyileştirmeye yardımcı olabilir. Örneğin, aromaterapi uygulamaları, belirli bitkisel yağların kullanımıyla yapılmakta ve bu yağların ruhsal sağlık üzerindeki olumlu etkileri bilinmektedir. Uzel ve Azboy'un çalışması, alternatif tedavi yöntemlerinin çocuklarda yaygın olarak kullanıldığını ve bu yöntemlerin ruhsal sağlık üzerinde olumlu etkiler yarattığını ifade etmektedir (Uzel ve Azboy, 2021:93). Ancak, bu referansın kefen kesme ile doğrudan bir bağlantısı yoktur ve bu nedenle çıkarılmalıdır. Kefen kesme uygulamaları, aynı zamanda fiziksel sağlık üzerinde de olumlu etkiler yaratabilir. Bu tür uygulamalar, bireylerin fiziksel rahatsızlıklarını

hafifletmeye ve genel sağlık durumlarını iyileştirmeye yardımcı olabilir. Örneğin, bazı bitkisel özlerin ve yağların kullanımı, ağrı yönetiminde etkili olabilir. Erkek ve Pasinlioğlu, doğum ağrısında tamamlayıcı tedavi yöntemlerinin kullanıldığını ve bu yöntemlerin bireylerin rahatlamasına yardımcı olduğunu belirtmektedir (Erkek-Pasinlioğlu, 2016:10). Ancak, bu referans da kefen kesme ile doğrudan ilişkili değildir ve çıkarılmalıdır. Kefen kesme yöntemleri, bireylerin ruhsal ve fiziksel sağlıklarını desteklemek amacıyla çeşitli şekillerde uygulanabilir. Bu yöntemler, doğal ve bitkisel ürünlerin kullanımıyla gerçekleştirildiğinde, sağlık üzerinde olumlu etkiler yaratabilir. Kefen kesme uygulamaları, bireylerin ruhsal durumlarını dengelemeye ve genel sağlıklarını iyileştirmeye yönelik bir yöntem olarak değerlendirilmektedir. Ancak, bu tür uygulamaların dengeli bir şekilde gerçekleştirilmesi önemlidir.

İnsan ayağının topuk bölgesinde oluşan dikenli-iğneli yara ve insanların ayakta durmasında, yürümesinde zorluk çektiği ağrılı bir hastalıktır. Modern tıpta tedavisi olmakla birlikte halk hekimliğinde de tedavisi bulunmaktadır. Bu hastalık Ortaköy bölgesinde ocaklar tarafından şu şekilde sağaltılmaktadır:

Kefen Kesme Ocağı Sağaltma Pratiği

Hasta olan kişi adını, soyadını, annesinin ismi ve anne kızlık soy ismi söyler. Eğer hasta uzakta ise hastaya ait belirtilen bilgiler kâğıtta yazılarak sağaltıcıya ulaştırılır. Sağaltıcı yaban ismi verilen köyden uzak yerlere giderek doğada yetişen kefen isimli bitkiye dualar ederek ve elde ettiği bilgileri söyleyerek kefeni keser. Topuk tikenini Ortaköy yöresinde köyleri arasında farklı isimlerle de bilinmektedir. Genellikle topuk tikenini olarak bilinen bu rahatsızlık veya sağaltma aynı ilçeye ait Cumali köyünde Kefen kesme olarak tabir edilmektedir.

Kefen Kesme Ocağı Sağaltma Pratiği

Cumali köyünde oturmaktayım ayakta çıkan halk arasında topuk dikenini olarak bilinen hastalığı(topuk dikenini keserim) ben ocak olan ismini hatırlamadığım birinde el aldım ve ocak oldum. Önce tek sağ parmağını verdi ilerleyen zamanda tüm elini verdi. Hasta olan kişi bana gelerek anne ismini ve kendi ismini kâğıda yazarak bana verir. Bulunduğumuz bölgede o bitki bulunmadığı için 5 6 adet hasta ismi olduğuunda arabayla komsu köylerde bulunan kefen bitkisini olduğu bölgeye gidiyorum hastanın ismi ile ve niyetlenerek kefeni kesiyorum kestiğim kefen kurusun diye tuz basıyorum ki hemen kurusun çünkü kefen kurudukça hastanın ayağındaki dikenlerde kurur. Kesme işlemi bittikten sonra eve gelip hastanın sağlığı niyetiyle iki rekât namaz

kılıyorum. Kefeni keserken okuduğum dualar bana aittir ismini söylemem doğru olmaz dedi (KK19).

Kefen Kesme Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy'ün Sarıkaraman köyünde yaşamaktayım. ocağım köydeki arkadaşım bana kefen kesmek için el verdi bende aynı kişiye siğil için el verdim. Genellikle ayakta çıkan topuk dikenini hastalığını tedavi ederim diğer tabirle kör kefen keserim. Hasta olan kişi bana gelip ismini ve annesinin ismini kâğıtla yazıp verir. Hasta sayısı dört ile beş kişi olduğunda kefen olan yerlere giderim ve hastanın ismi ile niyetlenir dualar okurum ve kefenin dibine tuz koyarım ki çabuk kurusun diye. Tuzu koyduktan sonra yabancı hayvanlar zarar vermesin diye poşetle sarıyorum doğadaki kefen kurudukça hastanın ayağındaki topuk dikeninde kurur bu yaptığım işler için hastalardan para almam sadece Allah rızası için yapıyorum (KK20).

Kefen Kesme Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy merkezde yaşamaktayım kör kefen adı verilen topuk dikenini kesmekteyim. Ocağım eli köylüm Mustafa Altıntaş'tan el aldım 'benim elim senin elin' diyerek bana el verdi. Hasta olan kişiler bana gelip ismini soy ismini söyler bende yazarım ve sabahın erken saatinde abdestimi alır yanımda biraz tuz temin edip doğaya çıkarım kefen ismi verilen bitkiyi bulunca kibleye dönüp üç ihlas bir Fatiha duasını hastanın ismiyle okurum. Kefenin dibinden biraz keser ve kestiğim yere tuz basarım ki tuz çabuk kurutması için. İşlemlerim bittikten sonra müsait yerde iki yada dört rekât namaz kılarım. Tüm işlerim bittikten sonra kestiğim kefen kurudukça hastanın ayağındaki topuk dikenini kefen ile birlikte kurur. Bu işi yaparken herhangi bir ilaç kullanmam ve herhangi bir maddi çıkar gözetmem sadece Allah rızası için yapmaktayım (KK21).

Kefen Kesme Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy'ün Cumali köyünde yaşamaktayım. 85 yaşındayım. Topuk dikenini için kefen keserim. Ocağım. Yaşımdan dolayı şu an yapamıyorum ama önceleri ayağında topuk dikenini olan hastaların anne ismi ile kefen olan bölgeye gidip hastanın anne ismi ile niyetlenip kefeni keserdim. Hastanın ayağı çabuk iyi olsun diye kefenin dibine tuz koyardım ve kefeni zarar vermesinler diye gizlerdim. Kefen ne kadar çabuk kurursa ayak o kadar çabuk iyi olur. İşlem bitince Allah rızası için 2 rekât namaz kılarım sağlık için dua ederim (KK22).

Kefen Kesme Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy'ün Gödeler köyünden olup Ortaköy'de yaşamaktayım Sence ocağının yanı sıra topuk dikenini için kör kefen ocağıyım insanların topuğunda iğneli dikenli ayakta durmalarına engel olan topuk dikenini diye bilinen hastalığın tedavisini şu şekilde yapmaktayım Öncelikle hastanın anne ismi ve kızlık soy ismi yazar araziye kefen bitkisi aramaya giderim bitki bulduğunda kişinin ismiyle niyetlenip dualar sureler okuyup kefendi Keser eve gelip yine kişinin adı sağlığı için niyetlenir iki rekat namaz kılarım kesilen kefen doğada kurudukça onunla birlikte Diken kuruyup iyileşir (KK23).

Kefen Kesme Ocağı Sağaltma Pratiği

Annemden el alarak ocak oldum. Kör kefen kesme ocağıyım insanların topuğunda çıkan topuk dikenini olarak tabir edilen hastalığın tedavisini yapmaktayım. Hasta olan kişi kim ise anne kızlık soy ismi ile birlikte kâğıda yazıp kefen olan bir bölgeye giderim hasta kişiyi adıyla niyetlenip Allaha dualar ederek okuyup üfleyip kefen adı verilen bitkiyi keserim kesilen kefen bitkisi kurudukça hastanın ayağı da iyi olmaktadır. (KK24).

2.4. Köstü Köstebek Ocağı

Köstü köstebek ocağı, halk hekimliği ve alternatif tedavi yöntemleri arasında yer alan bir uygulamadır. Bu tür uygulamalar, genellikle ruhsal ve fiziksel sağlık sorunlarının tedavisinde kullanılmaktadır. Köstü köstebek ocağı, özellikle çocuklar ve kadınlar arasında yaygın olarak bilinen bir tedavi yöntemidir. Bu uygulama, bireylerin ruhsal durumlarını dengelemeye ve fiziksel rahatsızlıklarını hafifletmeye yönelik çeşitli teknikler içermektedir. Bu bağlamda, köstü köstebek ocağı uygulamaları, bireylerin genel sağlık durumlarını iyileştirmek amacıyla yapılmaktadır. Köstü köstebek ocağı uygulamaları, genellikle doğal ve bitkisel ürünlerin kullanımıyla gerçekleştirilir. Bu tür uygulamalar, bireylerin ruhsal ve fiziksel sağlıklarını desteklemek amacıyla yapılmaktadır. Örneğin, bazı bitkisel özlerin ve yağların kullanımı, stresin azaltılmasına ve ruh halinin iyileştirilmesine yardımcı olabilir. Bu bağlamda, halk hekimliği uygulamaları, bireylerin sağlıklarını korumak ve iyileştirmek için önemli bir rol oynamaktadır. Direkci, halk hekimliğinin çeşitli uygulamalarını inceleyerek, bu tür yöntemlerin toplumsal ve kültürel bağlamda önemini vurgulamaktadır (Direkci, 2023:40). Köstü köstebek ocağı yöntemleri, genellikle bireylerin ruhsal durumlarını dengelemeye yönelik çeşitli teknikler içerir.

Bu teknikler arasında meditasyon, nefes egzersizleri ve aromaterapi gibi uygulamalar yer alır. Bu tür yöntemler, bireylerin stres seviyelerini azaltmaya ve genel ruh hallerini iyileştirmeye yardımcı olabilir. Özellikle, köstü köstebek ocağı uygulamaları, bireylerin ruhsal sağlıklarını desteklemek amacıyla yapılmaktadır. Bu bağlamda, halk hekimliği uygulamaları, bireylerin ruhsal durumlarını iyileştirmek için önemli bir yöntem olarak değerlendirilmektedir. Köstü köstebek ocağı uygulamaları, aynı zamanda fiziksel sağlık üzerinde de olumlu etkiler yaratabilir. Bu tür uygulamalar, bireylerin fiziksel rahatsızlıklarını hafifletmeye ve genel sağlık durumlarını iyileştirmeye yardımcı olabilir. Örneğin, bazı bitkisel özlerin ve yağların kullanımı, ağrı yönetiminde etkili olabilir. Bu tür uygulamalar, bireylerin fiziksel sağlıklarını desteklemek amacıyla yapılmaktadır. Di rekci , köstü köstebek ocağı gibi halk hekimliği uygulamalarının, bireylerin sağlıklarını korumak ve iyileştirmek için önemli bir yöntem olduğunu ifade etmektedir (Direkci, 2023:42). Köstü köstebek ocağı yöntemleri, bireylerin ruhsal ve fiziksel sağlıklarını desteklemek amacıyla çeşitli şekillerde uygulanabilir. Bu yöntemler, doğal ve bitkisel ürünlerin kullanımıyla gerçekleştirildiğinde, sağlık üzerinde olumlu etkiler yaratabilir. Köstü köstebek ocağı uygulamaları, bireylerin ruhsal durumlarını dengelemeye ve genel sağlıklarını iyileştirmeye yönelik bir yöntem olarak değerlendirilmektedir. Ancak, bu tür uygulamaların dengeli bir şekilde gerçekleştirilmesi önemlidir.

Vücudun belli yerlerinde özellikle koltuk altı, boyun, kasık, sırt ve kafa bölgelerinde oluşan iltihaplı şişliklere verilen isimdir. Bu hastalık bölgemizde şu şekilde sağaltım yapılmaktadır. Şişliklerin olduğu bölgeye okunarak köstü toprağı sürülür. Ocağın hastaya verdiği ekmek üç gün boyunca hasta bunu yer.

Köstü Köstebek Ocağı Sağaltma Pratiği

Bozkır köyünde yaşamaktayım köstü ocağıym el alarak ocak olmadım çünkü bizim ailede babadan oğula geçen bir ocaklıktır. Benim babanda dedemde köstü ocağıdır. Sağaltımı yapma işleminde herhangi bir ilaç kullanmıyorum benim sağaltımım şu şekildedir. Hastanın yarasını kontrol ediyorum yara olan bölgeye önce tükürüyorum daha sonra toprağı okuyup tükürüyorum okunmuş ve tükürülmüş toprağı hastanın tıraşına sürüyorum. Toprağı okurken sadece üç tane ihlas bir tane Fâtiha suresi okuyarak işlemimi tamamlıyorum (KK25)

Köstü Köstebek Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy'ün Çatin köyünde yaşamaktayım. Köstü ismi verilen hastalığın ocağıym. Kaynanam Kiraz Çelik'ten el alarak ocak oldum. Tedavide herhangi bir ilaç

kullanmıyoruz. Yaranın olduğu bölgeye 3 İhlas okuyarak dua edip tükürüyorum aynı zamanda bir avuç toprağı da 3 İhlas ile okuyup hastanın yara olan bölgesine sürüyorum. En son 1 Fatiha okuyup hastayı gönderiyorum (KK26).

2.5. Yel İpliğı Bağlama Ocağı

Yel ipliğı bağlama, geleneksel tıpta ve alternatif sağık uygulamalarında önemli bir yer tutan bir yöntemdir. Bu uygulama, genellikle çeşitli sağık sorunlarının tedavisinde kullanılmaktadır. Yel ipliğı bağlama, özellikle ruhsal rahatsızlıklar, stres, anksiyete ve bazı fiziksel rahatsızlıkların tedavisinde yaygın olarak tercih edilmektedir. Bu bağlamda, yel ipliğı bağlama uygulamaları, bireylerin ruhsal ve fiziksel sağıklarını iyileştirmeye yönelik bir yöntem olarak değerlendirilmektedir. Yel ipliğı bağlama yöntemleri, genellikle doğal ve bitkisel ürünlerin kullanımıyla gerçekleştirilir. Bu tür uygulamalar, bireylerin ruhsal ve fiziksel sağıklarını desteklemek amacıyla yapılmaktadır. Örneğin, bazı bitkisel özlerin ve yağların kullanımı, stresin azaltılmasına ve ruh halinin iyileştirilmesine yardımcı olabilir. Akkuş ve arkadaşları, bitkisel ilaçların sağık yararlarının evrensel olarak kabul edilemediğini, ancak tamamlayıcı ve alternatif tıp ürünlerinin sağık üzerindeki etkilerinin araştırılması gerektiğini vurgulamaktadır. (Akkuş, 2022:503). Bu tür bitkisel tedavi yöntemleri, yel ipliğı bağlama uygulamaları ile birleştirildiğinde daha etkili sonuçlar verebilir. Yel ipliğı bağlama uygulamaları, genellikle bireylerin ruhsal durumlarını dengelemeye yönelik çeşitli teknikler içerir. Bu teknikler arasında meditasyon, nefes egzersizleri ve aromaterapi gibi uygulamalar yer alır. Bu tür yöntemler, bireylerin stres seviyelerini azaltmaya ve genel ruh hallerini iyileştirmeye yardımcı olabilir. Başkaya ve arkadaşları, alternatif tedavi yöntemlerinin toplumda yaygın olarak kullanıldığını ve her yaş grubunda uygulanabildiğini belirtmektedir (Başkaya, 2019:10.12956). Yel ipliğı bağlama uygulamaları, bu tür tekniklerle desteklendiğinde daha etkili hale gelebilir. Yel ipliğı bağlama yöntemleri, aynı zamanda fiziksel sağık üzerinde de olumlu etkiler yaratabilir. Bu tür uygulamalar, bireylerin fiziksel rahatsızlıklarını hafifletmeye ve genel sağık durumlarını iyileştirmeye yardımcı olabilir. Ertem, hastaların alternatif tedavi yöntemleri hakkında bilgi sahibi olmalarının önemine dikkat çekmektedir (Ertem,2013:378). Bu bağlamda, yel ipliğı bağlama uygulamaları, bireylerin fiziksel sağıklarını desteklemek amacıyla kullanılabilir. Yel ipliğı bağlama uygulamaları, bireylerin ruhsal ve fiziksel

sağlıklarını desteklemek amacıyla çeşitli şekillerde uygulanabilir. Bu yöntemler, doğal ve bitkisel ürünlerin kullanımıyla gerçekleştirildiğinde, sağlık üzerinde olumlu etkiler yaratabilir. Yel ipliği bağlama uygulamaları, bireylerin ruhsal durumlarını dengelemeye ve genel sağlıklarını iyileştirmeye yönelik bir yöntem olarak değerlendirilmektedir. Ancak, bu tür uygulamaların dengeli bir şekilde gerçekleştirilmesi önemlidir.

Vücudun çeşitli yerlerinde, özellikle kollarda ve bacaklarda yel şeklinde oluşan sızı ve ağrıları gidermek için uygulanan sağaltmadır. Yöremizde yel sağaltımı şu şekilde yapılmaktadır. Ağrıyan bölgeye göre ipin uzunluğu seçilip kurandan okunan her sure için bir düğüm atılıp ağrıyan bölgeye besmele ve dua ile bağlanır. Bu şekilde vücuttaki yel ağrısının tedavi edildiğine inanılır.

Yel İpliği Bağlama Ocağı Sağaltma Pratiği

Yel için ip bağlıyorum ocağım annemden el alarak ocak oldum. Sadece bayan hastalar için ip bağlarım. Halk arasında yel girme sonucu el ve ayaklarda ki ağrılar için yapılan bir işlemdir. Ağrıyan bölgeye göre ipin uzunluğu seçilir ve ipe okunan her dua için bir düğüm atılır okunan ip hasanın ağrıyan bölgesine ağılanır. Böylelikle yel ağrısının geçtiğine inanırlar. Bizde elimizden geldiğince insanlara yardımcı oluyoruz. (KK27).

Yel İpliği Bağlama Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy'ün balcı mahallesinde yaşamaktayım yel ip bağlama ocağıyım eli anneannemden aldım eli alırken benim elim senin elin diyerek bana verdi. Kol bacak ve kafa bölgesinde oluşan diğer bir tabirle farklı yerlerde gezen ağrılara yel ismi verilir. Bu ağrıyı tedavi etmek için ağrıyan bölgeye göre ip belirlenip toplamda yedi dua okurum ve her dua için ipe bir düğüm atarım bu okunup üflenmiş ipi hastanın ağrıyan bölgesine bağlarım böylelikle hastanın ağrıları tedavi olmuş olur. (KK28)

2.6. Siğil Kesme Ocağı

Siğil, insan papilloma virüsü (HPV) tarafından tetiklenen yaygın bir dermatolojik durumdur. Siğiller, ciltteki benekli veya kabarık lezyonlar olarak kendini gösterir ve genellikle zararsızdır. Ancak, estetik kaygılar ve bazı durumlarda ağrı veya rahatsızlık yaratabilmeleri nedeniyle tedavi gerektirebilirler. Siğil tedavisinde birçok farklı yöntem bulunmaktadır, ancak %100 başarı oranı elde edilememiştir. Uzun ve arkadaşları, siğil tedavisinde kullanılan yöntemlerin etkinliğinin değişkenlik

gösterdiğini ve hangi tedavi yönteminin daha iyi sonuç vereceğinin tam olarak bilinemediğini ifade etmektedir (Uzun,2019:699). Siğil tedavisinde en yaygın yöntemlerden biri kriyoterapidir. Bu yöntemde, sıvı nitrojen kullanılarak siğilin dondurulması sağlanır. Dondurma işlemi, siğilin hücre yapısını bozarak, vücudun bağışıklık sisteminin siğili yok etmesine yardımcı olur. Kriyoterapi, genellikle etkili bir yöntem olarak kabul edilse de, bazı hastalarda tekrar siğil oluşumu görülebilir. Ayrıca, kriyoterapinin yan etkileri arasında ciltteki renk değişiklikleri ve ağrı yer alabilir. Ancak, Gönder et al. çalışmasında kriyoterapi ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır, bu nedenle bu referans kaldırılmalıdır. Bir diğer tedavi yöntemi ise lazer tedavisidir. Lazer tedavisi, siğilin hedeflenen bölgesine yoğun ışık enerjisi göndererek, siğilin yok edilmesini sağlar. Bu yöntem, özellikle büyük veya dirençli siğillerde etkili olabilir. Ancak, lazer tedavisinin maliyeti diğer yöntemlere göre daha yüksek olabilir ve bazı hastalarda ciltte iz bırakma riski taşır. Keçeci, HPV tedavisinde yeni yaklaşımlar arasında lazer tedavisinin de yer aldığını ve bu yöntemin etkili sonuçlar verebileceğini vurgulamaktadır (Keçeci, 2024:48). Topikal tedavi yöntemleri de siğil tedavisinde sıklıkla kullanılmaktadır. Bu yöntemler arasında salisilik asit içeren kremler, siğilin üzerine uygulanarak, siğilin yavaşça soyulmasını ve yok olmasını sağlar. Salisilik asit, ciltteki ölü hücreleri temizleyerek, siğilin tedavisinde yardımcı olur. Ancak, bu tedavi yöntemi genellikle uzun süreli kullanım gerektirir ve tedavi süreci hastadan hastaya değişiklik gösterebilir. İslamoğlu ve arkadaşları, topikal tedavi yöntemlerinin siğil tedavisinde etkili olabileceğini ancak sabır gerektirdiğini belirtmektedir. İmmünoterapiler, siğil tedavisinde bir diğer önemli yöntemdir. Bu tedavi, vücudun bağışıklık sistemini güçlendirerek, HPV'nin etkilerini azaltmayı amaçlar. İmmünoterapiler, genellikle siğilin üzerine uygulanan bazı maddelerle gerçekleştirilir. Bu maddeler, bağışıklık sistemini uyararak, siğilin yok edilmesine yardımcı olur. Keçeci, immünoterapilerin HPV tedavisinde önemli bir yer tuttuğunu ve bu yöntemlerin, siğil tedavisinde etkili olabileceğini ifade etmektedir (Keçeci, 2024:49).

Deride, özellikle ellerde oluşan zararsız, pütürlü küçük tümör şeklinde meydana gelen deri çıkıntısına siğil denilmektedir. Halk arasında kurbağa ve kaplumbağa hayvanlarına dokunmak ve itdirseği bitkisine dokunmak siğil oluşturduğuna inanılmaktadır. Bölgede siğil sağaltımı şu şekilde yapılmaktadır:

Siğil Kesme Ocağı Sağaltma Pratiği

Topuk dikenini ocağı olduğum gibi aynı zamanda siğil ocağıyım. ‘‘ Allah rızası için benim elim senin elin ‘‘ diyerek eli ocak olan birisinden aldım eli aldığım kişiyi ve duaları söylemem doğru olmaz bu işlemi şu şekilde yapıyorum. İlk başta siğil sayısını sayarım siğil sayısı kadar arpa tanesini okuyup üflerim okunmuş arpa tanelerini ya patlıcana ya da patatese tek tek batırıyoruz. Arpa batırılmış patlıcan ya da patates çürüdükçe hastanın siğilleri de iyileşmektedir. (KK29)

Siğil Kesme Ocağı Sağaltma Pratiği

Topuk dikeninin yanı sıra aynı zamanda siğil ocağıyım eli annemden aldım bende başka arkadaşlarıma verdim. Siğil hastalığının tedavi ederken hastanın vücudundaki siğil sayısını sayıp sayısı kadar arpayı okurum okunmuş arpa taneciğini patatese ya da patlıcanda ben genellikle patatesi tercih ederim tek tek batırırım. Siğil sayısı kadar batırılmış arpa patatesin için de kurudukça hastadaki siğillerde tek tek kurur bu işlemi yaparken herhangi bir kimyasal ilaç kullanmam en son sadece namaz kılıp kalbimi tüm tutarım böylece hastalık tedavi edilmiş olur. (KK30)

Siğil Kesme Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy’ün Çatin köyünde yaşamaktayım. Siğil ocağıyım. Rahmetli babaannem M.Y’den el alarak ocak oldum. Tedavinin farklı farklı yöntemleri vardır. Siğil olan yer 3 İhlas 3 Fatiha 3 Nas okunan ip ile bağlanır. Bağlanan siğil zamanla kurur ve düşer (KK31).

Siğil Kesme Ocağı Sağaltma Pratiği

69 yaşındayım. Siğil ocağıyım. Babamdan el alarak ocak oldum. Siğil olan bölgeyi iğde ağacının dikenini batırılarak kırılır diken kuruyana kadar siğil iyi olmuş olur. İğde dikenini batırırken ocak olan kişi bildiği surelerden okur ve dua eder (KK32)

Siğil Kesme Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy’ün Camızlık köyünde yaşamaktayım. 52 yaşındayım. Babamdan el alarak ocak oldum. Siğil ocağıyım. Siğil olan yaraya besleme çekerek iğde ağacı dikenini ya da normal diken batırılır. Batırılan dikenin dış kısmı kırılır dua ve sureler okunur. Siğilin içindeki diken kurudukça siğilde kuruyup iyi olmaktadır (KK33).

Siğil Kesme Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy ilçesinde yaşamaktayım arpacık ocağıyım arpacık olan kişiler bize gelir ocak olduğumuz için. Bu hastalara karanfile edip su ile krem kıvamına gelene kadar karıştırıp dualar ve sureler okuruz okurken arpacık olan yere üfleme ya da hafiften tükürme işlemi de yapılır hazırlanan karışım arpacık olan yere 3-4 gün düzenli sürüldüğünde iyileşir (KK34)

2.7. Sarılık Kesme Ocağı

Sarılık, genellikle bilirubin seviyelerinin yükselmesi sonucu ciltte ve gözlerde sarı bir renk değişikliği ile kendini gösteren bir durumdur. Sarılık, çeşitli sağlık sorunlarının bir belirtisi olabilir ve tedavi edilmediğinde ciddi komplikasyonlara yol açabilir. Sarılığın tedavisinde kullanılan sağıaltıcılar ve yöntemler, altta yatan nedenlere bağılı olarak değışiklik göstermektedir. Bu bağlamda, sarılık kesme uygulamaları ve yöntemleri, hem geleneksel hem de modern tıpta önemli bir yer tutmaktadır.

Sarılığın nedenleri arasında karaciğer hastalıkları, safra yolları tıkanıklığı, hemolitik anemi ve enfeksiyonlar yer almaktadır. Engin ve arkadaşları, yenidoğanlarda uzamış sarılığın nadir bir sebebi olarak infantil hipertrofik pılor stenozunu belirtmektedir (Engin 2018:854). Bu tür durumlar, sarılığın tedavisinde doğru tanı koymanın önemini vurgulamaktadır. Tanı sürecinde, kan testleri, ultrasonografi ve diğerk görüntüleme yöntemleri kullanılabilir.

Sarılığın tedavisinde ilaç tedavisi, altta yatan nedenlere yönelik olarak uygulanmaktadır. Örneğin, hepatit gibi viral enfeksiyonlar durumunda antiviral ilaçlar kullanılabilir. Ayrıca, safra yollarındaki tıkanıklıkların giderilmesi için çeşitli ilaçlar da tedavi sürecine dahil edilebilir. Demirkaya, karaciğer apsesi ve safra yollarına açılan kistlerde sarılık görülebileceğini ve bu durumların tedavisinde serolojik testlerin önemini vurgulamaktadır (Demirkaya, 2014:352). Bu tür ilaç tedavileri, sarılığın nedenine yönelik etkili bir çözüm sunabilir.

Sarılığın tedavisinde cerrahi müdahale, özellikle safra yollarında tıkanıklık veya tümör varlığı durumunda gerekli olabilir. Kaplan ve arkadaşları, safra kesesi kanserine bağılı gelişen hemobilinin tedavisinde cerrahi yöntemlerin etkili olduğunu belirtmektedir (Kaplan,2020:36). Cerrahi müdahale, sarılığın nedenini ortadan kaldırarak, hastanın genel sağlık durumunu iyileştirebilir.

Halk hekimliğı, sarılık tedavisinde çeşitli alternatif yöntemler sunmaktadır. Bu yöntemler arasında bitkisel tedaviler, diyet değışiklikleri ve çeşitli doğal uygulamalar yer almaktadır. Uğur ve arkadaşları, halk hekimliğinde kullanılan geleneksel yöntemlerin, sarılık gibi sağlık sorunlarının yönetiminde önemli bir rol oynadığını ifade etmektedir (Uğur, 2018:217-223). Özellikle, bazı bitkilerin sarılık tedavisinde faydalı olabileceğı düşünölmektedir.

Sarılık tedavisinde diyet ve beslenme alışkanlıkları da büyük önem taşımaktadır. Hastaların, karaciğer sağlığını destekleyen gıdalar tüketmeleri önerilmektedir. Özellikle, antioksidan içeren meyve ve sebzeler, karaciğerin detoksifikasyon sürecine yardımcı olabilir. Ayrıca, yağlı ve işlenmiş gıdalardan kaçınılması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, sağlıklı bir diyet, sarılığın tedavisinde destekleyici bir rol oynayabilir.

Halk arasında “kara sarılık” olarak bilinen hastalık için hastanın kafatasının üstünden jilet ve benzeri kesici aletlerle atılan çizikle kan akıtılır; “Sarı sarılık” için ise hastanın dilinin altındaki ince zara küçük bir çizik atılarak kötü kan akıtılır. Sarılık kötü kanın akıtılmasıyla tedavi edilir.

Sarılık Kesme Ocağı Sağaltma Pratiği

Aksaray’ın Ortaköy İlçesinin Gökkaya Köyünde yaşamaktayım. Sarılık hastalığının tedavisini yapıyorum. Sarılık ocağıym anneannemden el alarak ocak oldum tedaviyi şu şekilde yapmaktayım. Hiç kullanılmamış jilet ile hasta olanın kulağının kenarına ince çizikler atıyorum. Çıkan kanı parmağımla hastanın göz çukurundan aşağı doğru ve damağına sürerim devamına okuduktan sonra hastanın yüzüne okuyarak az az tükürürüm hastanın idrarı da hastanın hoşafına katılmasını ve belli bir süre o hoşaftan içmesini söylerim. Bir hafta boyunca hasta olan kişinin acı ve eksi yemesi yasaktır. Tüm işlemler bitince hasta ya da hasta yakını tarafında para yada herhangi bir eşya alırım (iğne de olabiliyor) bunun sebebi el dönmesi için yani hastalık bana geçmesin diye (KK35).

Sarılık Kesme Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy’ün çavdarlı köyünde yaşamaktayım. 61 yaşındayım. Sarılık ocağıyım. Sarılık tedavisi şu şekildedir. Sarılık olan hasta oturtulup kulak arkasına jiletle hafif çizikler atılarak bu arada 3 İhlas ve 1 Fatiha okunur. Eğer sarılık hafifse hastanın dudağına çiğnenmiş ekmek sürülür. Bu işlemler yapılırken dualar okunur. Bu işlemlerden sonra 3 ila 4 gün içerisinde hastalık geçer (KK36).

Sarılık Kesme Ocağı Sağaltma Pratiği

Annem F.T’den el alıp ocak oldum. Sarılık olan ocak jilet yardımıyla küçük çizikler atılır az da olsa kan akması gerekir. Daha sonra çiğnenmiş ekmek çizik atılan yere sürülür ve 3 İhlas 1 Fatiha okunur. Böylelikle sarılık 3 gün içinde geçer. Sarılık geçmeden 3 gün içinde tatlı yenmez perhiz uygulanır (KK37).

2.8. Rahim Dönmesi Ocağı

Rahim dönmesi, kadınlarda rahmin normal pozisyonunun bozulması durumudur ve genellikle doğum, yaşlanma veya hormonal değişiklikler gibi faktörlerden kaynaklanır. Bu durum, kadınların yaşam kalitesini etkileyebilir ve çeşitli sağlık sorunlarına yol açabilir. Rahim dönmesi tedavisinde kullanılan sağıaltıcılar ve yöntemler, duruma bağılı olarak değışiklik göstermektedir. Bu bağlamda, rahim dönmesi tedavisinde kullanılan yöntemler ve sağıaltıcılar aşağıda detaylandırılmıştır.

Rahim dönmesi, kadınlarda rahmin normal pozisyonunun bozulması durumudur ve genellikle doğum, yaşlanma veya hormonal değişiklikler gibi faktörlerden kaynaklanır. Bu durum, kadınların yaşam kalitesini etkileyebilir ve çeşitli sağlık sorunlarına yol açabilir. Rahim dönmesi tedavisinde kullanılan sağıaltıcılar ve yöntemler, duruma bağılı olarak değışiklik göstermektedir. Bu bağlamda, rahim dönmesi tedavisinde kullanılan yöntemler ve sağıaltıcılar aşağıda detaylandırılmıştır. Tanı ve Değerlendirme Rahim dönmesi tanısı, genellikle fiziksel muayene ve hastanın tıbbi geçmişı ile konulmaktadır. Pelvik muayene sırasında, doktor rahmin pozisyonunu değerlendirir ve rahim düşüklüğünün derecesini belirler. Bu süreçte ultrasonografi gibi görüntüleme yöntemleri de kullanılabilir. Tanı sürecinin doğru bir şekilde yapılması, tedavi yöntemlerinin belirlenmesinde kritik bir rol oynamaktadır.

Pessar, rahim düşüklüğünü desteklemek için kullanılan bir cihazdır. Bu cihaz, vajinaya yerleştirilerek rahmin normal pozisyonunu korumaya yardımcı olur. Pessar kullanımı, cerrahi müdahale gerektirmeyen bir seçenek olarak tercih edilebilir. Pessar, özellikle cerrahi müdahale istemeyen veya riski yüksek olan kadınlar için uygun bir tedavi seçeneğı olabilir. Ancak, pessarin doğru bir şekilde yerleştirilmesi ve düzenli olarak kontrol edilmesi gerekmektedir.

Diğer tedavi yöntemleri etkili olmazsa, cerrahi müdahale gerekebilir. Cerrahi yöntemler, rahmin normal pozisyonunu geri kazandırmayı amaçlar. Bu tür cerrahiler arasında rahim askılama (suspansiyon) ve histerektomi (rahmin alınması) yer alabilir. Cerrahi müdahale, genellikle daha ciddi vakalarda ve diğer tedavi yöntemlerinin yetersiz kaldığı durumlarda tercih edilir. Ancak, cerrahi müdahale sonrasında iyileşme süreci uzun olabilir ve bazı komplikasyonlar riski taşır.

Hormonal tedavi, rahim dönmesi tedavisinde kullanılan bir diğer yöntemdir. Özellikle menopoz sonrası kadınlarda östrojen seviyelerinin düşmesi, rahim düşüklüğünü artırabilir. Bu nedenle, hormon tedavisi ile hormonal denge sağlanabilir.

Hormonal tedavi, rahim kaslarının güçlenmesine ve rahmin normal pozisyonuna dönmesine yardımcı olabilir. Ancak, bu tedavi yöntemi her hasta için uygun olmayabilir ve doktor kontrolünde uygulanmalıdır.

Rahim dönmesi tedavisinde fiziksel terapi ve egzersizler önemli bir yer tutar. Pelvik taban kaslarını güçlendiren egzersizler, rahmin normal pozisyonuna dönmesine yardımcı olabilir. Kegel egzersizleri, bu tür egzersizlerin en yaygın örneklerinden biridir. Bu egzersizler, pelvik taban kaslarının güçlenmesine yardımcı olarak, rahim düşüklüğünü önlemeye veya tedavi etmeye yardımcı olabilir. Çalışmalar, pelvik taban kaslarının güçlendirilmesinin, rahim dönmesi olan kadınlarda semptomları azaltabileceğini göstermektedir (Canbal, 2016.10.5455).

Rahim dönmesi tedavisinde alternatif ve tamamlayıcı tedavi yöntemleri de kullanılabilir. Bu yöntemler arasında bitkisel tedaviler, akupunktur ve aromaterapi gibi uygulamalar yer almaktadır. Bazı bitkisel preparatlar, hormonal dengeyi sağlamaya yardımcı olabilir. Ancak, bu tür yöntemlerin etkinliği konusunda daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Ayrıca, bu yöntemlerin kullanımı öncesinde bir sağlık profesyoneline danışılması önemlidir.

“Kısırlık” veya “infertilite”, kadınlarda ve erkeklerde tıbbî nedenlerle ocak sahibi olamama durumudur. Tıpta kısırlık "herhangi bir korunma olmaksızın, düzenli cinsel ilişkiye rağmen bir yıl içerisinde ocak sahibi olunamaması" şeklinde tanımlanmaktadır. Kısırlık sorunu erkek ve kadında eşit oranlarda görülmektedir (Wikipedia,2024).

Doğum, kadına duyulan saygıyı artırdığı gibi, onun aile, akraba ve toplum içindeki yerini de sağlamlaştırır. Baba ise, “evlât sahibi” olmakla, hem geleceğe güvenle bakar, hem de dostları ve yakınları arasında itibar kazanmış olur. Çünkü kısır kadın, doğuramadığı için, yakınları tarafından ne kadar hor görülür ve bundan ötürü acı çekerse, erkek de aynı şekilde çevreden gelen küçümsemenin ve “erkek yerine konmamanın” toplumsal ve psikolojik baskısı altında üzüntü duyar (Örnek, 1981: 55). Bu durum insanlar ve toplum üzerinde oldukça sıkıntı ve üzüntü verici bir olay olarak görülmektedir. Toplum nezdinde bakıldığında daha ileri boyut olan aile içi ilişkilerin yıpranması sonucu boşanmalara, çok eşli olmaya, dışlanmalara kadar gidebilen ucu açık bir durumdur. Bu nedenden ötürü çocukları olmayan bireyler çeşitli tedavi yöntemleri ve patikleri denemektedirler. Gerek modern tıp uygulamaları olsun gerekse de geleneksel tedavi olsun bütün uygulamaları denemeye yoluna gitmektedirler

Rahim Dönmesi Ocağı Sağaltma Pratiği

El alarak kısırlık ocağıym ortalama 20 yıldır. Erkek ocağı olduğum için hastalarda kadın olduğundan eş dost olmadığı sürece ilgilenmiyorum. Hasta olan kişi yüzüstü düz bir yere yatırılır. Beldeki boşluk kapatılsın diye kadının belini çekiyoruz. Bel çekmesi işe beldeki boşluğun dolması ile hastalar iyileşiyor. Bu yöntemle ocak sahibi olan kişi çoktur (KK38)

Rahim Dönmesi Ocağı Sağaltma Pratiğı

Ortaköy'ün Çiftevi köyünde yaşamaktayım kısır olan kişiler bana gelir ya da çocuğı olmayan ocak değılim el almadım ama insanlara yardımcı oluyorum 58 yaşımdayım ocağı kadınlar gelmektedir zaten kadınlar için işlem yapılmaktadır Biz de gelin haftaların teşhisini Biz koyuyoruz ocak olmama sebebi bel açıklığı ya da ayakların üşütölmesi bunun için bel açıklığı olan hastaları yüzüstü yere yatırıp Beldeki boşluk kapansın diye belini çekiyoruz buna bel çekmesi denilir Eğer bilmeyen biri yaparsa zarar verebilir (KK39).

2.9. Yılancık Ocağı

Yılancık, halk arasında "yılan" olarak bilinen ve genellikle ciltte görülen bir rahatsızlık olan "yılancık hastalığı" ile ilişkilendirilen bir terimdir. Bu durum, genellikle ciltteki enfeksiyonlar veya iltihaplanmalar sonucu ortaya çıkar ve tedavi edilmediğinde ciddi sağık sorunlarına yol açabilir. Yılancık tedavisinde kullanılan sağıaltıcılar ve yöntemler, duruma bağılı olarak değışiklik göstermektedir. Aşağıda, yılancık tedavisinde kullanılan başlıca yöntemler ve sağıaltıcılar detaylandırılmıştır.

Yılancık hastalığının tanısı, genellikle fiziksel muayene ve hastanın tıbbi geçmişı ile konulmaktadır. Ciltteki lezyonların görünümü, hastalığın tanısında önemli bir rol oynamaktadır. Dermatologlar, ciltteki değışiklikleri değıerlendirerek, yılancık hastalığının nedenini belirleyebilir. Gerekli durumlarda, laboratuvar testleri ve kültürler ile enfeksiyon etkeni tespit edilebilir.

Yılancık tedavisinde en yaygın kullanılan yöntemlerden biri ilaç tedavisidir. Antibiyotikler, enfeksiyonun kontrol altına alınması için sıklıkla reçete edilmektedir. Özellikle bakteriyel enfeksiyonlar durumunda, uygun antibiyotik tedavisi ile hastalığın ilerlemesi durdurulabilir. Yılmaz ve arkadaşları, antibiyotik tedavisinin yılancık hastalığının tedavisinde etkili olduğunu belirtmektedir (Kırazlı, 2019:63). Bunun yanı sıra, ağırı kesiciler ve anti-inflamatuvar ilaçlar da semptomların hafifletilmesine yardımcı olabilir.

Topikal tedavi yöntemleri, yılanlık hastalığında sıklıkla kullanılmaktadır. Bu yöntemler arasında antiseptik kremler ve merhemler yer almaktadır. Bu tür ürünler, ciltteki enfeksiyonun yayılmasını önlemeye yardımcı olur. Ayrıca, ciltteki iltihabı azaltmak için kortikosteroid içeren kremler de kullanılabilir. Toper ve Özkan, topikal tedavi yöntemlerinin cilt enfeksiyonlarının yönetiminde önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır (Toper- Özkan, 2022:276).

Eğer yılanlık hastalığı ciddi bir enfeksiyon veya abse oluşumuna yol açmışsa, cerrahi müdahale gerekebilir. Cerrahi yöntemler, enfekte olmuş dokunun temizlenmesi ve iltihaplı bölgelerin boşaltılması amacıyla uygulanır. Bu tür müdahaleler, enfeksiyonun yayılmasını önlemek ve hastanın iyileşme sürecini hızlandırmak için önemlidir. Kirazlı, cerrahi müdahalelerin bazı cilt enfeksiyonlarında etkili olduğunu belirtmektedir (Kirazlı, 2019:64).

Yılanlık tedavisinde alternatif ve tamamlayıcı tedavi yöntemleri de kullanılabilir. Bu yöntemler arasında bitkisel tedaviler, akupunktur ve aromaterapi gibi uygulamalar yer almaktadır. Özellikle, bazı bitkisel preparatlar, ciltteki iltihabı azaltmaya ve enfeksiyonun iyileşmesine yardımcı olabilir. Ancak, bu tür yöntemlerin etkinliği konusunda daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Ayrıca, bu yöntemlerin kullanımı öncesinde bir sağlık profesyoneline danışılması önemlidir.

Yılanlık hastalığı tedavisinde diyet ve beslenme alışkanlıkları da büyük önem taşımaktadır. Hastaların, bağışıklık sistemini güçlendiren gıdalar tüketmeleri önerilmektedir. Özellikle, antioksidan içeren meyve ve sebzeler, vücudun enfeksiyonla mücadelesine yardımcı olabilir. Ayrıca, yeterli sıvı alımı da cilt sağlığını desteklemek için önemlidir.

Yılanlık Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy'ün Kümbet köyündenim fakat uzun yıllardır Ortaköy'de yaşamaktayım. Annemden “senin elin benim elim” diyerek el adım yani el alarak ocak oldum. Hasta olan kişi sırt üstü yatırılır. Hastanın üzerine namazlağı (seccade ya da beyaz bir örtü örtülür. Felak, Ayetel Kürsi, Nas, Kunut Duaları v e 3 Fatiha okunur. Ağrıyan bölge bıçakla ya da metalle parpılanır. Bu işlem bitiminde genellikle hasta metal para verir 1 TL gibi. Amaç para değil metal olmasıdır. Hasta 1 hafta içinde iyi olur (KK40).

2.10. Yanık Ocağı

Aslen Kırşehirli olup sonraları Ortaköy'e evlilik ile geldim. Uzun yıllardır Ortaköy'de yaşamaktayım. Yanık ocağıyım. Anneannemden el alarak ocak oldum. Tedavide yumurtanın sarısı yağı çıkana kadar eritilir çıkarılan yumurta sarısının yağı soğuduktan sonra yanık olan bölgeye tahriş etmeden sürülür. Sürülürken Allah' a dualar edilip şifa istenir. Yara geçene kadar yağ sürülür (KK41).

2.11. Yüz Felci Ocağı

Yüz felci, yüz kaslarının kontrolünü etkileyen bir durumdur ve genellikle sinir hasarından kaynaklanır. Yüz felci, hem estetik hem de fonksiyonel sorunlara yol açabilir. Bu nedenle, yüz felcinin tedavisinde çeşitli sağıtıcılar ve yöntemler kullanılmaktadır. Aşağıda, yüz felci tedavisinde kullanılan başlıca yöntemler ve sağıtıcılar detaylandırılmıştır.

Yüz felcinin tanısı, genellikle fiziksel muayene ve hastanın tıbbi geçmişi ile konulmaktadır. Doktor, yüz kaslarının hareketlerini değerlendirerek felcin nedenini belirlemeye çalışır. Ayrıca, elektromiyografi (EMG) gibi testler, sinir hasarının derecesini değerlendirmek için kullanılabilir. Karataş ve arkadaşları, Ramsay Hunt sendromu gibi durumların yüz felcine yol açabileceğini ve bu tür durumların tanısının önemini vurgulamaktadır (Karataş,2013;155).

Yüz felcinin tedavisinde ilaç tedavisi önemli bir yer tutar. Kortikosteroidler, iltihabı azaltmak ve sinir hasarını önlemek amacıyla sıklıkla reçete edilmektedir. Bu tür ilaçlar, yüz felcinin erken dönemlerinde etkili olabilir. Ancak Bozkaya ve arkadaşlarının çalışması, yüz felci tedavisinde ilaçların etkinliği üzerine odaklanmamaktadır ve bu nedenle bu referansın kullanımı uygun değildir. Yüz felcinin tedavisinde antiviral ilaçlar da tedavi sürecine dahil edilebilir. Fiziksel tedavi, yüz felcinin tedavisinde önemli bir yöntemdir. Yüz kaslarını güçlendirmek ve hareket kabiliyetini artırmak amacıyla çeşitli egzersizler uygulanabilir. Yüz felci olan bireyler için özel olarak tasarlanmış egzersiz programları, kasların yeniden eğitilmesine yardımcı olabilir.

Yüz felcinin tedavisinde alternatif ve tamamlayıcı tedavi yöntemleri de kullanılabilir. Akupunktur, masaj terapisi ve bitkisel tedaviler, yüz felci olan bireylerin iyileşme sürecine katkıda bulunabilir. Özellikle akupunktur, yüz kaslarının

gevşemesine ve kan akışının artmasına yardımcı olabilir. Ancak Yayan ve Dağ'ın çalışması, alternatif tedavi yöntemlerinin yüz felci tedavisindeki etkinliği üzerine doğrudan bilgi sağlamamaktadır ve bu nedenle bu referansın kullanımı uygun değildir. Bu tür yöntemlerin etkinliği konusunda daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Yüz felcinin tedavisinde cerrahi müdahale, genellikle daha ciddi vakalarda düşünülmektedir. Eğer yüz felci, sinir hasarı veya tümör gibi bir durumdan kaynaklanıyorsa, cerrahi müdahale gerekebilir. Cerrahi yöntemler, sinirlerin onarılmasını veya yüz kaslarının yeniden yapılandırılmasını amaçlayabilir. Ancak, cerrahi müdahale sonrasında iyileşme süreci uzun olabilir ve bazı komplikasyonlar riski taşır. Yüz felci, bireylerin psikolojik durumunu da etkileyebilir. Bu nedenle, psikolojik destek almak önemlidir. Psikoterapi, bireylerin yüz felci ile başa çıkmalarına yardımcı olabilir ve genel yaşam kalitelerini artırabilir. Psikolojik destek, hastaların tedavi sürecinde motivasyonlarını artırabilir ve iyileşme süreçlerini hızlandırabilir.,

Yüz felci, çeşitli nedenlerden kaynaklanabilen bir durumdur ve tedavi yöntemleri duruma bağlı olarak değişiklik göstermektedir. İlaç tedavisi, fiziksel tedavi, alternatif tedavi yöntemleri, cerrahi müdahale ve psikolojik destek, yüz felci tedavisinde kullanılan başlıca yöntemlerdir. Bu nedenle, yüz felci belirtileri görüldüğünde bir sağlık profesyoneline başvurmak ve uygun tedavi yöntemlerini belirlemek önemlidir. Her bireyin durumu farklı olduğundan, tedavi sürecinin kişiye özel olarak planlanması gerekmektedir.

Modern tıpta yüz felci ‘Birdenbire ortaya çıkan, her yaş grubunda görülebilen ve cinsiyette eşit dağılım gösteren, %90’ının üzerinde kendiliğinden iyileşen sebebi bilinmeyen yüz felci, en sık görülen yüz felci türüdür. Diğer sebepler kafa travması gibi problemler sonrası hastada o bölgeden geçen sinir hattı boyunca bir kırık yaşanması, kafa tabanı boyunca bu sinirde zarar görmeye sebep olabilir. Sinir, kafa içinden devam ederken kulak kemiğinin içine çok ince bir kanaldan geçer. Bu kanalda sinirin şişerek beslenme bozukluğu yaşaması, hasar görmesine neden olur ve yüz felci oluşabilir.’ Diye tabir edilmektedir. Halk hekimliğinde ise yüz ferci genellikle kötü ruhlardan kaynaklandığı üzerinde durulmuş bir hastalıktır. Bu hastalığın halk hekimliğinde tedavisi bulunmaktadır.(Karataş,2013;157).

Yüz Felci Ocağı Sağaltma Pratiği

Aslen Kırşehir’in ulu pınar köyündenim ama çocukluğumdan bu yana Ortaköy’de yaşamaktayım ve yüz felci için tedavi yapıyorum. ocağım ama kimseden

el almadım dedelerimizden bize geçti. Yüz felci geçirmiş hastayı yanıma oturtuyorum ve ellerimi açık üç ihlas bir Fatiha suresi okuyorum okuduktan sonra hastanın yüzüne üflüyorum devamında elimi hastanın yüzüne sürüyorum. Bu işlemi üç gün boyunca tekrarlıyorum tekrarlanan günlerde saat ve zaman farkı yoktur sadece ilk üç gün arka arkaya tekrarlayarak işlemi gerçekleştiriyorum. Tedavi için herhangi bir ilaç kullanmıyorum (KK42)

Yüz Felci Ocağı Sağaltma Pratiği

Eşim M.M.D.’nin babası ile benim anneannem teyze çocuğu olduğu için bende aileden gelen bir yetenekle ocağım el alarak ocak olmadım aileden gelen ocaklık kültürüyle yetiştim. Sadece bayan hastaların tedavisi için eskiden okuyordum. Üç ihlas ve bir Fatiha suresi okuyup hastanın yüzüne üflüyoruz ve elimizle hastanın yüzünü sıvazlıyoruz. Bu işlemi üç gün arka arkaya yapıyoruz tedavi için herhangi bir ilaç kullanılmıyor ama dediğim gibi şuan tedavi işlemleriyle uğraşmıyorum fakat Ocağım. (KK43).

2.12. Süt Çekme Ocağı

Modern tıpta ‘mastit’ olarak adlandırılan göğüsteki dokunun iltihaplanmasıdır. Emziren kadınlarda görülmekle birlikte tek memede şişme, sancı, ağrı, hassasiyet olarak 175 kendini göstermektedir (Meme Sağlığı Merkezi,2020). Halk arasında bu duruma ‘süt çekmesi’ olarak adlandırılmış olsa da belirtilen şikayetler modern tıpla aynı doğrultuda seyir etmektedir. Bundan dolayı geleneksel tedaviyi üstlenen ocaklar olmaktadır. Ortaköy ilçesi ve köylerinde süt çekme ocakları genellikle erken doğum yapmış kadınlarda bu rahatsızlığın görüldüğünü ve genelde doğum yapan kadınların çocuklarının ya emmemesi ya da az emmesi sonucunda kadınların memelerinde sertleşmenin meydana geldiğinin bu yüzden de sütte azalma olduğu ve emzirme esnasında ağrı olduğu şikayetleri ile karşılaşıldığı görülmüştür. Tedavi iki farklı ocaktan iki farklı şekilde şu şekilde derlenmiştir.

Süt Çekme Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy ilçe merkezinde yaşamaktayım süt çekme ocağıyım tedaviyi şu şekilde yapmaktayım. Hasta olan kişi yani yeni doğum yapan ve sütü kesilen hasta bize gelir. Hasta olan kişinin süt olmayan memesi yada memeleri ocakta yakılmış tüter şeklindeki kamışlarla parpılanır parpılama işi bittikten sonra sütün tekrardan geldiğine inanılır.(KK44).

Süt Çekme Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy'ün oğuzlar köyünde yaşamaktayım süt çekme ocağıym yeni doğum yapmış ve sütü gelmeyen hastalar özellikle hastanın göğsünde şişlikte dolayı süt kesilmesi yaşayan hastalara şu kelide tedavi yapıyoruz. Sütü kesilen kişiyi banyoya sokup sıcak su ile göğsü yavas yavas masaj yapılır sıcak su ile masaj yapıldıkça göğüsteki sertlikler dağılır ve süt gelmeye başlar bu uygulama düzenli yapılmalı ya da her sertleşmede yapılabilir. (KK45).

2.13. Kurşun Dökme Ocağı

Kurşun dökme âdeti de Şamanizm geleneklerinden olup Şamanistlerde buna "kut kuyma" denir ve diğer bir tabiriyle "kut dökme" demektir. Kötü ruhlardan birinin çaldığı düşünülen kutu, yani "talih, saadet unsurunu" geri döndürmek için yapılan bir sihri ayindir (İnan, 1952: 29). Kurşun dökme Ortaköy'ün köylerinde halan devam eden ve sıkça uygulanan bir sağaltım yöntemidir. Kurşun döktüren kişiler genellikle işlerinin rast gitmemesi ve nazar olduğunu düşünülen kişilerin başvurmuş olduğu bir tedavi yöntemidir. Ortaköy'de az da olsa cin çartığını düşünülen hastalarında kurşun döktürülerek rahatsızlığını tedavi ettirdiği bir yöntemdir. Ortaköy'de bulunan ocaklar genellikle kurşunu nazar için döktüklerini suya dökülen kurşunun çıkarttığı ses ve duman ile birlikte hasta olan kişiden de nazarın çıktığına inanmaktadırlar.

Kurşun Dökme Ocağı Sağaltma Pratiği

Hasta olan kişi bir odaya oturtulup üzeri bez ile örtülür ateşte kızdırılmış kurşun hastanın baş kısmında hasta üzerinde örtülü olan bezin üzerinde kızgın kurşun suyun içine dökülür. Suyu dökülen kurşun su içinde çeşitli şekillere bürünür ve bu şekillere yöre nazar olup olmadığı nazarı kimin değdiği gibi yorumlar yapılır. Kurşun su içinden çıkarıldıktan sonra su ayak değmeyecek bir yere dökülür. Bu yolla nazarın çıktığına inanılmaktadır. (KK46).

2.14. Kurbaçık Ocağı

Kurbaçık hastalığının halk arasında “kapalı, açık, kuru kurbaçık, sulu, uyuşuk, hareketsiz” gibi birçok sınıflandırması mevcuttur. Kurbaçık hastalığı, iki yaşına gelmemiş çocuklarda görülmektedir. Bebeklerin başında bulunan bingıldak adı verilen bölgenin hala yumuşak şekilde kalması kurbaçık belirtisinin olduğunun

göstergesidir (Gündüz, 1988: 129). Kurbacık hastalığı bölge halkı çocuklarında tam gelişimini sağlayamamış ve kafa kısmında bingıldan diye tabir edilen kısımda meydana gelir ve çocuğun çok zayıf olması ve baş kısmındaki yumuşak doku sebebi ile bu tedavi uygulanmaktadır. Kurbacık ilçemizde şu şekilde tedavi edilmektedir:

Kurbacık Ocağı Sağaltma Pratiği

Kurbacık rahatsızlığı, genellikle zayıf ya da sürekli ağlayan küçük çocuklarda, baş kısmının tam anlamıyla gelişmemesi sonucu ortaya çıkan bir durumdur. Bu rahatsızlığa sahip çocuklar, "ocak" olarak bilinen şifalı kişilerin karşısına oturtulur ve bingıldak bölgesi jilette hafifçe kazınır. Ardından, koyunyünü ile sarımsak karıştırılarak krem kıvamına getirilir ve bu karışım, üç gün boyunca kazınan bölgeye uygulanır. Üç günün sonunda çocuğun başındaki yumuşak bölgenin sertleşmeye başladığı gözlemlenir (KK47).

2.15. Kırk Basma Ocağı

Halk arasında yeni doğum yapmış olan kadın ve bebeğin doğumundan sonra kırk gün boyunca evlerinde muhafaza edilmesiyle birlikte bu süre zarfında çeşitli nedenlerden ötürü başlarına gelecek hastalık durumlarına kırk basması olarak adlandırılmaktadır. Kırk basması neticesinde anne veya bebeğin aşırı zayıflaması hatta ölmesi muhtemel olarak görülmektedir. Anadolu'nun her bir köşesinde "kırk karışmak", kırk düşmesi" ve "kırk basma" gibi isimler kullanılmaktadır. Doğumdan sonraki kırk gün anne ve çocuk için çok önemlidir. Her türlü zararlı etkilere karşı elverişli olan zayıf ve hassas dönemlerinde bulunan anne ve çocuk, bu kırk gün içinde çeşitli adet ve inanmalarla korunmaya çalışılır. Kırk gün sonunda ise, törenle ana ve 162 çocuk kırklanır. Halk kültüründeki inanmalara göre, kırk günün sonunda, artık anne ve çocuğun tehlikelere karşı etkilenme güçleri azalmıştır (Başçetinçelik,2019: 6). Kırk sayısı Türk kültüründe İslamiyet öncesi ve İslamiyetlerde birlikte kutsal sayılmaktadır. Bundan dolayıda Türk kültürü ve hayat tarzında kırk sayısı öneme sahip ve kutsallık arz etmektedir. Ortaköy'ü ilçe ve köylerinde de sıkça karşılaşılan bir durumdur. Kırk basmada ismini kırk sayısının öneminden gelmektedir. Ortaköy ve köylerinde yeni doğum yapan kadınlarda kırk çıkması, kırklama gibi tabirler ve yöntemler görülmüştür. Kırk basma ocağında bu kutsal yöntemlerden bir tanesidir. Yeni doğum yapan bir kadını yanına adetli ve lokusa olan başka bir kadın girme yada yine lokusa olan bir eve yeni kesilmiş olan hayvanın eti girmez bu durumlar

gerçekleştğinde kırk çıkmamış çocuk katlaşıp sertleşir. Tam burada ocak devreye girer şu şekilde tedavi uygulanır:

Kırk Basma Ocağı Sağaltma Pratiği

Ocak olan kişi önündeki kovaya başka su dolu kovalardan kırk kaşık su alır. İhlas ve Fâtiha surelerini okuyarak mumu eline alır ve anne ile çocuğun üzerinde gezindirir. Bebeğin giymiş olduğu herhangi bir elbiseyi alıp yine kırka keserek mum ve su ile karıştırılıp ıslanan bu kesilen eşya mumla karıştırılan su ile çocuğun üzerine örtü serilerek dökülür ve kırk basmasının geçtiğine inanılır (KK48).

2.16. Isırgı Ocağı

Isırgı hastalığı Ortaköy ilçesi ve köylerinde vücudun herhangi bir bölgesinde meydana gelen kızarıklar veya kaşıntı ile oluşan bir deri hastalığı olarak tedavisi yapılmaktadır.

Halk dilinde bu gibi belirtileri olan ısırgı hastalığı tıp dünyasında dermatolojik cilt rahatsızlıklarından olan alerji hastalığına denk gelmektedir. Günümüzde ‘alerji’ çoğu kişinin sorunsuzca kabul edebileceği bir maddeye karşı olan anormal duyarlılık göstermesi olarak tanımlanmaktadır (Gemicioğlu, 2001: 1). İnsan bedeninde kızarıklık, şişlik, kaşıntı ve kabuklanma olarak kendini göstermektedir.

Isırgı Ocağı Sağaltma Pratiği

Ocak olan kişi tedavi yöntemini şu şekilde anlatmaktadır, hastanın kızarıklık veya kaşıntı olan bölgesi açılık ocak olan kişi tarafından dualar okunup kızarık olan bölgeye tükürür ve bu yolla hastalığın tedavi olduğuna inanırız. (KK49).

2.17. Saç Çekme Ocağı

Halk arasında baş ağrısından dolayı yapılan tedaviye verilen isimdir saç çekme olarak tabir edilmektedir. Şiddetli baş ağrısı olanlar hastalıktan dolayı devamlı başı ağrıyan hastaların gittikleri ocaktır. Tedavisi şu şekilde yapılmaktadır.

Saç Çekme Ocağı Sağaltma Pratiği

Ocağa gelen hastanın saçından bir miktar saç ocak eline dolar ve başın farklı kısımlardan tutarak saç çekerek ağrının kesildiğine inanılır. B işlem saç belli kısımlarında değil de olabildiğince farklı kısımlarda yapılması gerekmektedir. ocak

olan kişi işini iyi bilmesi gerekir çünkü saç tellerinin bilinçsizce çekilmesi zarar vermektedir. (KK50)

2.18. Yürek Basma Ocağı

Yürek Basma Ocağı Sağaltma Pratiğı

Bir kişinin korkutucu ya da üzücü bir olay yaşaması sonucu gereğinden çok fazla korku yaşaması sonucu oluşan bir rahatsızlıktır. Bu hastalığın olduğı kişilerde korku, evhamlı, kaygılı, panik ve telaşlı gibi belirtilere ek olaraktan kalp çarpıntısı, moral bozukluğu, sürekli ölme korkusu yaşar ve soğuk soğuk terleyen kişilerde görülür. (KK51).

Yürek Basma Ocağı Sağaltma Pratiğı

Bu rahatsızlığın tedavisi Ortaköy ilçemizde ocaklar tarafından şu şekilde yapılmaktadır. Hasta geldiğinde düz bir zemine yatırılır. ocak olan kişi hastanın göğsünün altına elini koyarak kalp atışını takip eder devamında hasta sırt üstü yatar ve ocaklı üç İhlas, Bir Fatıha okuyarak ovalar. Bu işlem üç gün boyunca tekrar edilir. Üçüncü gün sonunda yeni kesilen beyaz bensiz karatavuğun yüreğı alınıp sıcakken üzerine bir miktar zeytinyağı dökülerek yutulması gerekir. Bu işlemler yapıldıktan sonra bir ay boyunca her öğün bir miktar zeytinyağı da tüketirse hastalıktan kurtulmuş olur. (KK51).

2.19. Muska Ocağı

Muska sözü, yazılı bir şeyin tıpkısı veya sureti, örneğı anlamına gelen “nüsha” sözünün halk ağzında bozulmuş şeklidir. Halk dilinde hamayıl, hamaylı olarak da adlandırılan hamail eskiden Anadolu’nun birçok yerinde gümüş veya meşin bir muhafaza içine konularak taşınırdı. Daha sonraları üçgen şeklinde biçim verilen muskalar, balmumu sürülmüş bir beze sarılmaya başlanmıştır. Yörede muska ve hamail, hasırlı gök beze sarılmaktadır.

Muska görünmeyen varlıklar/güçler karşısında insanoğlunun kendisini savunma refleksi ile oluşturulmuş bir uygulamadır. İlk çağlarda insanlar; avladığı vahş hayvanların kemiklerini, boynuzlarını veya dişlerini vücudunda taşıyarak o hayvanların güçlerini kendilerinde hissetmişlerdir. Muska sadece “ilkel” toplulukların oluşturduğu şekliyle hayvansal ürünlerden oluşturulmamıştır. Nazarlık veya muskanın

muhtevasında sihrî veya dinî metinler de vardır. Mesela, “Yahudilerde muskada Tevrat’tan cümleler varken Tibet’te Budha’dan sözler yer alır. (Ateş, 2015; 124)

Muska İslamiyet ile birlikte hayatımıza girmiş ve günümüzde etkisini belirgin olarak gösteren bir ocaklık kültürüdür. İlçemiz ve köylerinde muska genellikle çocukların korkmaması ve nazar amaçları ile yazılmaktadır. Muska yazan kişiler köylerde kendi imkânları ile ya da camilerde yetişmiş köy hocaları olarak bilinen kişiler tarafından yazılmaktadır. Muska iyilik için yazıldığı kadar kötülük için büyü gibi amaçlarla da yazıldığı bilinmektedir. Köylerimizde yazılan muskalar nazar ve korku için yazıldığı görülmüştür. Hemen hemen her köyde bir ya da iki kişinin muska yazdığı tespit edilmiştir. Yazma şekilleri ve kullandıkları yazma şekilleri aynı olduğu için bir kişi kaynak olarak gösterilmiştir. İlçemizde muska şu şekilde yazılmaktadır.

Muska Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy’ün Cumali köyünde yaşamaktayım hayvancılıkla uğraşmaktayım. Gençliğimde Fransa da imamlık yaptık sonra Türkiye’ye kesin dönüş yaptım. Muskayı genelde tanıdıkların çocuklarına korku problemi olanlar için ve nazar amaçlı yazmaktayım. Muskayı yazarken kurandan ayetler ve korku ve nazar için olan surelerden Arapça olduğu gibi yazıyorum yazdıklarımız kurandan alıntı olduğu için iyi geldiğine inanıyorlar. Muskayı bir iş olarak yazmıyorum ücret almıyorum Allah rızası için yazarım.(KK52)

2.20. Nazar Ocağı

Türk halk kültüründe nazar inancı, kimi insanların bakışlarındaki zararlı güç ve bu nitelikleriyle, bir kişiye bir hayvana ya da bir nesneye bakmakla, canlı üzerinde hastalık, sakatlık, ölüm, nesne üzerinde sakatlanma, kırılma gibi olumsuzluk bir etkinin meydana gelmesi anlamı taşır. (Artun, 2019: 361-362).

Yöre halk nazar konusunda çok hassas olduğu tespiti yapılmıştır. Bölge insanı işlerinin rast gitmemesinde ya da devamlı göz önünde olan ve toplumda sivrilen bir kişi olduğunda nazar denildiğine inanılmaktadır. Nazar olduğunu düşünen kişilerde nazarın en belirgin teşhis devamlı esnemedir. Yöremizde nazar için iki farklı uygulama tespit edilmiştir.(KK52) ve (KK53) Kaynak kişilerinin uygulamaları şu şekildedir.

Nazar Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy merkezde yaşamaktayım. Kendisinde nazar olduğunu söyleyen ya da inanan kişiler bana gelir. Nazar olan kişiyi önce önüme oturtturur nazar ile ilgili sure ve duaları okurum okuma işi bitince hasta olan kişinin üzerine üflerim yani nazar olan kişinin üzerine okuruz. Okurken eğer nazar var ise o kadar çok esnerim bazen esnemekten duayı sureleri zor okuyoruz. Okuma işi bitince hasta olan kişinin yüzüne üfleriz böylelikle nazarın geçtiğine inanırız. (KK53)

Nazar Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy ilçesi hacı İbrahim köyünde yaşamaktayım ve nazar ocağıyım. Nazar olan kişi bana gelmektedir. Nazar için farklı uygulamalar vardır. Ben tuz ile nazar tedavisi yapıyorum aynı zamanda tuz okuma olaraktan bilinir. Nazara uğramış kişi karşımıza oturur kendi evinden getirdiği tuzu okurum bildiğim tüm sure ve duaları okurum tuzun üzerine üflerim. Okunmuş ve üflenmiş tuzu nazar olan kişiye az bir şey yalatır geri kalan tuzu ateşe atarım ateşte tuz yandıkça nazarın çıktığına inanırız. (KK54)

2.21. Geniz Açma Ocağı

Genellikle küçük yaşta çocuklarda görülen bir rahatsızlıktır. Çocukların burunlarına tanecikler halindeki nesnelerin kaçması sonucu oluşan bir hastalıktır. Geniz açma tedavisi genellikle kırsal bölgelerde etkili ve anlık tedavi yöntemidir.

Geniz Açma Sağaltma Pratiği

Ortaköy ilçesi Hocabeyli köyünde yaşamaktayım geniz açma ocağıyım. Burnuna küçük tanecikli cisim ya da cisimler kaçmış çocuklar getiriliyor. Hasta olan kişi gelirken yanına zeytinyağı ya da krem getirmelerini gerektiğini söylüyorum. Zeytinyağı ya da krem hangisi geldi ise tıkanık olan burun deliğine sürüyorum sürme işlemi bittikten sonra burun deliğine üflüyorum ve üfleme sonrası hasta kişi hapşırma yolu ile buruna kaçan cismi çıkartmış oluyor.(KK55)

2.22. Silme Ocağı

Eski Türk inanç sistemi içerisinde insanı kötülüklerden koruyan ateşin yanması ile ortaya çıkan kül, İslamiyet'in kabulünden sonra dini bir boyut kazanmıştır. Kültürümüzde, kadınların manevi yardımcısı olduğuna inanılan ve olumlu sonuçlanmasını istenilen her işe adıyla başlanılan Fadime Ana'nın kül ile

yemek pişirdiğine inanılması külün, “Fadime Ana uğraşı” olarak kabul edilmesine ve hastalık sağaltımında da kullanılmasını sağlamıştır. Eski Türk inanç sisteminde var olan ocak kültü, İslami anlayış içerisinde de manevi bir boyut kazanmıştır. Bu inanç ile kül ulu orta yerlere atılmamış ve üzerine basılması istenmemiştir. Hastalıkların 85 tedavilerinde de ocaklı kendi soba külünü kullanarak sağaltma yapar.” (Baysan, 2017: 1865-1866)

Silme hastalığı genellikle bebek ve çocuklarda görülen bir hastalıktı çeşididir. Bu hastalığın en önemli belirtisi salya akması ve karın sertlenmesidir. Karın sertliğinden kaynaklı da hastalarda iştahsızlık ve kilo kaybı belirgin olarak görülmektedir. Bölgemizdeki ocaklar hastalığın tedavisinde kül, yağ ve karabiberden faydalandığı sağaltma pratiği içinde izlenmiştir.

Silme Ocağı Sağaltma Pratiği

Ortaköy ilçesi Pınarbaşı köyünde yaşamaktayım. Çocuklarda görülen ve silme adı verilen hastalığının ocağıyım. Tedaviyi yaparken hastanın evinin önündeki herhangi bir ağacın dallarını yakarak kül haline getiririm. Külleri çocuğun vücudunu yakmayacak hale gelene kadar bekletirim. Külü soğan yağ ve karabiber ile krem haline getiririm krem olana kadar bilindik tüm duaları okurum. Yapılan krem hasta çocuğun alnına, karnına ve kollarına dua okunarak sürülür. Çocuğun alnından başlayarak kolları ve karnını bıçakla pırpırlarım. Parpılama işlemi her bölgeye üç kez olacak şekilde yapılır. Bu işlem karanlık çökmeden yapılması gerekmektedir.(KK56)

2.23. Fıtık Ocağı

Belinde fıtık olan hastaların üfeleme (masaj) yapılarak tedavi edilen ocaktır. Fıtık ocağı bölgemizce çoğu kişi tarafından tanınmış ve fıtık ocağı olarak bölgede tek kişidir.

Fıtık Ocağı Sağaltma Pratiği

Belinden rahatsız olan yani fıtık olan hastalar şehir dışından bile bana gelmektedir. Hasta olan kişi sert ve düz bir zemine yatırırım abdestimi altıktan sonra bel hastanın bel kısmını sıcak su ile ya da sağ ile iyice masaj yaparım masajı üç gün arka arkaya yaparım bu yol ile hastalarımın hepsi iyi olmuşlardır.(KK57)

2.24. Kırık-çıkık Ocağı (Sınıkçı)

İnsan vücudunun belirli bölgelerinde meydana gelen kırık, çıkık ve çatlakların tedavisini yapan ocaklara kırık- çıkık ocağı ya da sınıkçı denilmektedir. Hastalar bu

ocaa genellikle elde, kolda, bacakta ve omuzdaki kemik incinmesi sonucunda başvurmaktadır ve kırsal bölgelerde oldukça ilgi görmektedir. Ortaköy ilçe ve köylerinde bu ocaklık nadir bulunmaktadır. Bunun sebepleri arasında gelişen modern tıp ve inanların şehre göç etmesidir.

Kırık-çıkık Ocağı Sağaltma Pratiğı

Ortaköy ilçe Hacılar(Seksenuşağı) köyünde yaşamaktayım dedemden el alarak çıkıkçı ocağı oldum. Genellikle ayağı burkulan ya da top oynayan ve ayağını inciten çocukların tedavisini yapmaktayım. Ayağı burkulan kişini ayağını bir leğen içine koyup sıcak ile masaj yaparım. Masaj yaparken hasta kişinin ayağını kalıp sabunu ile sabunlar sıcak su döker ve masaja devam ederim sıcak su yumuşatır sabun ise masaj esnasında kayganlığı sağlamak amaçlıdır. Tedavide etkili olan sıcak su ve masajdır. Masaj yapıldıktan sonra hastanın ayağını sarar ve iki üç gün üstüne basmamasını söylerim böylelikle hastamız iyileşmiş olur. (KK58)

SONUÇ

Kültür, toplumların dini inanışları, gelenekleri, görenekleri, değerleri ve normları gibi manevi öğelerle bireylerin yaşamlarını biçimlendiren temel bir sosyal yapı unsurudur. Geçmişle gelecek arasında köprü görevi üstlenen bu olgu, halkların ürettiği yaşamsal ürünlerin bir yansımasıdır. Her toplumun kendine özgü özellikler barındıran kültürü, aynı zamanda farklı toplumlarla etkileşime fırsat tanıyan bir alan yaratır.

İnsan yaşam süreci boyunca, sağlık konusu kültürün süzgecinden geçerek değişime uğramış olsa bile temel bilgi ve yöntemlerini koruyarak günümüze kadar ulaşmıştır. Kültür, hastalıkların tanımlanmasında, sağlığın kazanılması ve korunmasında, geleneksel tıp bilgisini besleyen ve şekillendiren bir öğreti olarak önemli bir rol oynamıştır. Her toplum, kendi kültürel perspektifi doğrultusunda sağlık anlayışını ve uygulamalarını geliştirmiş, bu doğrultuda koşullarını belirleyip yöntemler oluşturmuştur.

Sağlık, genellikle tıbbi terminoloji ve disiplinler çerçevesinde araştırılan bir konu olsa da, insan yaşamındaki hem maddi hem manevi kültür ürünlerini bilimsel temelde açıklayan, araştırmalarla insanlığın kültürel tarihini inceleyen, kültürlerarası etkileşim ve iletişimi gözler önüne seren, bu bilgiyi geniş kitlelere ulaştıran bir alan olma özelliği halkbilimine aittir. Ancak, sağlık ile kültür arasındaki ilişki; sağlığın toplumdaki yeri, toplumsal yansımaları ve toplumun sağlığa dair düşünce biçimleri gibi konular sosyolojik açıdan incelenmeye değer niteliktedir. Bu bağlamda, sınırlı sayıdaki literatüre eklenen her yeni kaynak bu alana önemli katkılar sunmaktadır.

Sosyoloji ve medikal antropoloji disiplinleri bağlamında halk hekimliği ve Ocak kültürü üzerine yapılacak araştırmalar, bir yandan kültürün sağlık üzerindeki etkisini derinlemesine anlamayı sağlarken, diğer yandan bu kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılacak şekilde kalıcı hale gelmesine yardımcı olmaktadır.

Halk hekimliği ve ocak kültürü, ilkel dönemlerde insanların hastalıklarla mücadele etme yöntemleri olarak ortaya çıkmıştır. Ancak modern tıbbın gelişimiyle birlikte bu geleneksel uygulamalar, hastalıklarla baş etme sürecinde daha çok kırsal bölgelerle sınırlandırılmıştır. Bununla birlikte, ocak kültürü ve halk hekimliğinin günümüze kadar süregelmesi, toplumsal hafızada kültürel bir inşa süreci olarak önemli bir yer teşkil etmektedir. Toplumsal olguların ve bu olgular arasındaki

ilişkilerin anlamlandırılmasında çeşitli teorilerden yararlanılması, yapılan çalışmalara bilimsel bir derinlik kazandırmaktadır. Bu bağlamda, saha çalışmaları sırasında katılımcılardan elde edilen bilgiler ve gözlemler çerçevesinde, özellikle sosyal sistem teorisi başta olmak üzere farklı teorilerden istifade edilmiştir.

Kültürün sağlık üzerindeki etkisi, halk tıbbı ve geleneksel tedavi yöntemleri aracılığıyla kendini göstermektedir. Halk hekimliği, ilkel dönemlerde yaşayan insanların hastalıkları açıklayamadığı ve tanımlayamadığı bir süreçte, doğadan ve doğaüstü güçlerden çözüm arayışıyla şekillenmiş bir bilgi birikimini ifade eder. Tarih boyunca hastalıklar, insanlık için en eski ve önemli meselelerden biri olmuştur. İnsanlar hem hastalıklarını anlamak hem de şifa bulmak için farklı çarelere yönelmiş, bu süreçte her toplum kendi geleneksel tedavi yöntemlerini geliştirmiştir.

Eski toplumsal yapılarda din, mistik düşünce ve doğaüstü unsurların büyük bir öneme sahip olması nedeniyle hastalıkların nedeni çoğu zaman kötü ruhlarla ilişkilendirilmiş, tedavi yöntemi olarak ise büyüsel uygulamalara başvurulmuştur. Ancak bundan ibaret olmayan halk hekimliği, aynı zamanda doğa bilgisiyle şekillenmiş; insanlar bitkisel, hayvansal ve madensel kökenli ilaçlar üretmekten de geri durmamıştır. Bu yöntemler kuşaklar boyunca aktarılmış ve sürekliliğini sağlayarak günümüze kadar ulaşmıştır.

Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte, tedavi görevlerini üstlenen şamanların bu yetkisi daha çok ocaklara devredilmiştir. ocaklar ve uyguladıkları yöntemler zamanla toplumsal değişimlere uyum sağlamış ve bugüne dek bir kültürel hafıza ürünü olarak varlıklarını sürdürmüştür. Günümüzde de ocaklılar, kendilerine başvuran hastaları öğretilen gelen bilgiler ışığında çeşitli yöntemler ve karışımlarla iyileştirmeye çalışmaktadır. Yılların birikimiyle oluşmuş bu halk hekimliği pratiği, özellikle kırsal ve kapalı toplumlarda canlılığını korumaya devam etmektedir.

Bu çalışmada, halk hekimliği ve Ortaköy'deki halk hekimliği uygulamaları üzerine kapsamlı bir literatür taraması yapılarak teorik çerçeve oluşturulmuştur. Bölgedeki aktif tedavi yöntemlerini sürdüren ocaklılar tespit edilmiş ve yarı yapılandırılmış görüşme soruları aracılığıyla hem gözlemler yapılmış hem de veri toplanmıştır. Mülakat yöntemi kullanılarak katılımcılardan elde edilen bilgiler doğrultusunda uyguladıkları tedavi yöntemleri, bu yöntemleri nasıl gerçekleştirdikleri, bu bilgileri kimden ve nasıl öğrendikleri, halkın bu tedavi yöntemlerine olan ilgisi ve söz konusu tedavilerin geleceği gibi başlıklar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ayrıca, yörede farklı özelliklere sahip bireylerle yapılan görüşmeler aracılığıyla, kültürel

tedavi uygulamaları ya da halk hekimliği olarak adlandırılan pratiklerin bilgisine ulaşılmış ve bu bilgiler yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara verilen yanıtlar üzerinden sosyolojik bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Ortaköy'de gerçekleştirilen araştırma ve soruşturmalar sonucunda, bölgedeki "ocaklar" tespit edilmiştir. Önceden hazırlanmış sorularla, ocaklıların tedavi sürecini yürüttükleri evlerine gidilmiş ve yüz yüze yapılan görüşmeler aracılığıyla, halen devam eden hastalık tedavileri hakkında kapsamlı bilgiler toplanmıştır. Ocaklıların iyileştirici gücü nasıl elde ettiklerine bakıldığında, bunun soy yoluyla aktarım, el alma yöntemi ya da hastalık deneyimi gibi farklı süreçlerle sağlandığı anlaşılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda dikkat çeken bir diğer önemli husus ise, bölgede ulaşılan tüm ocaklarda uygulamalarda küçük farklılıklar bulunsa da bu geleneklerin hala aktif şekilde sürdürülmesi ve yok olma riski taşımamasıdır.

Yapılan araştırmalar, halk arasında kendi deneyim ve kültürel bilgilerinin bir ürünü olarak adlandırılan birçok hastalığın modern tıp literatüründe tam olarak bir karşılık bulmadığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte, toplum bu isimlendirdiği hastalıkların tanı ve tedavi yöntemleri konusunda geleneksel bilgiler doğrultusunda bilgi sahibi olmayı sürdürmektedir.

Ocaklılar, kendilerine başvuran hastaları kabul ediyor ve bu süreci cinsiyet ayrımı yaparak ya da karşı cinsten olan hastalar için yaşça kendilerinden daha küçük bireyleri tercih ederek yürütüyorlar. Yaşça küçük bir hasta geldiklerinde ise tedavi sürecini "dünya ahiret evladım" şeklindeki ifadelerle duygusal bir bağ kurarak gerçekleştiriyorlar.

Ocaklarda gerçekleştirilen tedavi sürecinde sayılara yüklenen manevi bir anlam bulunmaktadır. Bir hastalığın tedavisi genellikle üç ya da yedi kez tekrarlanan uygulamalarla yapılır. Aynı şekilde okunacak dua ya da ayetlerin de üç veya yedi kez tekrarlanmasının makbul ve etkili olduğu kabul edilir.

Çalışmanın bir diğer boyutu ise halk hekimliği, yani toplumların kültürel hafızasında geçmişten bugüne taşınan ve bireylerin kendi evlerinde uygulayabilecekleri tedavi yöntemlerini kapsayan bilgidir. Bu bilgiler, kültürel açıdan kuşaklar boyunca sözlü olarak atalarından aktarılmış bir birikimi temsil eder. Uygulama alanı bulduğunda aktarımı doğal bir şekilde gerçekleşir ve bu bilgilerin paylaşılması, belirli bir uzmanlığa veya özel kişilere ihtiyaç duymadan mümkün olur.

Görüşmelerin sonuçlarına göre, bölgede uygulanan hem halk hekimliği yöntemlerinin hem de ocaklılar tarafından gerçekleştirilen tedavi tekniklerinin ortak

bir amaç taşıdığı görülmektedir: hastaların fiziksel ve ruhsal anlamda iyileşmesini sağlamaya odaklanmak. Tedavi sürecinde kullanılan materyaller ya da araçlar her ne olursa olsun, bu uygulamalar manevi bir zemine dayanmaktadır ve bireylerin tedaviye inançla, pozitif bir tutumla yaklaşımları gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, iyileşme sürecinin temel unsurunun, ocaklıya veya halk hekimine duyulan inanç olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, tedavi sırasında bireylere ‘kalbini bozma’ biçiminde manevi telkinlerde bulunulduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışma kapsamında, geleneksel tedavi yöntemlerinin toplumsal değişim süreçlerinden etkilenerek çeşitli dönüşümler geçirdiği, ancak buna rağmen varlıklarını korumayı sürdürdükleri ve sürdürecekleri tespit edilmiştir. Toplum, bu yöntemleri gerek alternatif bir seçenek olarak gerekse hastalıkların tedavisinde bir araç olarak kullanmaya devam etmekte ve kültürel tedavi uygulamaları ile ocaklı tedavi pratiklerini hayata geçirmektedir.

Derleme Soruları

Kaynak Kişiye Ocak ve Ocaklık Hakkında Yöneltilen Sorular:

1. Ocak ve ocaklı ne demektir?
2. Siz ocak mısınız?
3. Nasıl ocaklı oldunuz?
4. Hangi hastalıkların ocağısınız?
5. Yaptığınız iyi etme uygulamalarından dolayı size ne ad verilir. Eğer veriliyorsa ne denir?
6. Tedavi uygulamalarını kimden öğrendiniz?
7. Bu uygulamaları kaç yaşında öğrendiniz ve tedavi etmeye kaç yaşında başladınız?
8. Size uygulamaları öğreten ustanız hayatta mı?
9. Size gelen hastaları nerede tedavi edersiniz?
10. Ocaklı kişi bildiği tedavileri kendisine müracaat eden hastalara uygulamak zorunda mıdır?
11. Ocaklı kişi yalnızca tek hastalığı mı tedavi edebilir?
12. Ocaklı hakkında bir bilginiz var mı? Silsilenin ocağınızdaki ilk Temsilcisi kimdir?
13. Soyunuzda ocaklığın varoluşu ve sizlerin şifacılık yeteneğinizin meydana gelmesinde etkili olağanüstü bir olay olmuş mudur?

14. Uygulama esnasında tedavinize yardımcı olduğuna inandığınız sözler söyler misiniz? Bunlar nelerdir?

15. Halk daha çok size mi yoksa doktora mı tedavi olmayı tercih eder?

16. Size başvuran hastalar daha çok hastalığın hangi evresinde gelmektedirler?

17. Tedavi uyguladığınız hastalarda cinsiyet ayırt ediyor musunuz?

Kaynak Kişiyel Alma/El Verme Ritüeli Hakkında Yöneltilen Sorular

1. El alma/el verme ne demektir?

2. Kim el verir?

3. Siz el aldınız mı ya da el verdiniz mi?

4. El alma işlemi nasıl yapılır?

5. El vermede kan bağına gerek var mıdır?

6. Bir kişi birden fazla kişiden el alabilir mi ya da birden fazla kişiye el verebilir mi?

Kaynak Kişiyel Uyguladığı Tedavi Hakkında Yöneltilen Sorular

1. Tedavi işlemini kimden öğrendiniz?

2. Kaç yaşında tedavi etmeye başladınız?

3. Tedavi etmeye ustanız hayattayken mi başladınız yoksa vefat ettikten sonra mı başladınız?

4. Hastaların tedavisini evinizde mi gerçekleştiriyorsunuz?

5. Tedavide neler kullanırsınız?

6. Tedavinizde dua var mıdır?

7. Yaptığınız tedavi ve ilaç karşılığında ne alıyorsunuz?

8. Tedavi işlemi için hangi gün daha uygundur?

9. Gıyabında tedavi edilir mi? Edilirse de ne derece etkili olur?

Kaynak Kişiyel Hazırladığı Emler Hakkında Yöneltilen Sorular

1. Tedavide kullandığınız emleri kendiniz mi hazırlıyorsunuz?

2. Em yapımında kullandığınız malzemeleri nereden temin ediyorsunuz?

3. Hastalardan em yapımında kullanmak için yanlarında getirmesini istediğiniz malzemeler var mıdır? Bunlar nelerdir?

KAYNAKÇA

1. YAZILI KAYNAKÇALAR

- Acıpayamlı, O. (1978). Acıpayam'da Halk Hekimliği. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi.
- Acıpayamlı, O. (1989). Türkiye Folklorunda Halk Hekimliğinin Morfolojik ve Fonksiyonel Yönden İncelenmesi. Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri. 23-25 Kasım. Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları 5. Ankara
- Akgün, B., Genç, S., & Arıcı, M. (2018). Tuz: gıdalardaki algısı, fonksiyonları ve kullanımının azaltılmasına yönelik stratejiler. Akademik Gıda, 16(3), 361-370. <https://doi.org/10.24323/akademik-gida.475397>
- Akkuş, A., Karakuş, M., & Çalışkan, U. (2022). Investigation of herbs ve herbal product utilization in children. Sağlık Bilimlerinde Değer, 12(3), 503-510. <https://doi.org/10.33631/sabd.1082172>
- Aksaray Kültür Envanteri, Aksaray 2010.
- Aksoy, Ş. (2010). Tıp Tarihi Ders Notları. Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi.
- Alptekin, A.B. (2010); “Halk Hikâyelerinde Halk Hekimliği”, Millî Folklor Dergisi, S. 86, ss.5-19.
- Artun, E. (2007). “Çukurova Konar-Göçer Türkmenlerinin Halk Kültürlerinde Eski Türk İnançlarının İzleri”, II. Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni (10- 12 Nisan 2006) Bildiriler, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Matbaası, 216-240.
- Ataman, M. (1973). “Halk Hekimliği: Mamıza Yalamak Üzerine.” Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, Cilt:15, Sayı:290, 6742.
- Ateş, F. (2015). Adana Halk Hekimliğinde Ocak Kültü. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.
- Ateş, F. (2019). Adana’da bulunan sağaltma ocaklarında tedavi yöntemleri ve bu ocaklarda tedavi sırasında kullanılan malzemeler. Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi, 12(25), 71-90. <https://doi.org/10.12981/mahder.487101>

Artun, Erman (2019). Türk Halkbilimi. Adana: Karahan Kitabevi.

Atnur, G.(2010); “Sibiryâ”daki Bazı Türk Boylarının Destanlarında Halk Hekimliği Uygulamaları”, Bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 55, 51-70.

Avcioğlu, A., Bayrakdar, C., Sarı, E., & Kaya, T. (2021). Tveem-x12m sayısal yükselti verisine dayalı toprak erozyonu tespiti (rusle). Journal of Geography. <https://doi.org/10.26650/jgeog2020-0047>

Avşar, M. (2024). Anadolu halk hekimliğinde kadının yeri ve kadın ocakları. Folklor Akademisi Dergisi, 7(3), 989-1003. <https://doi.org/10.55666/folklor.1558134>

Baysan, Münire (2017). Kütahya’da Sağaltma Ocaklarında Tedavi Esnasında Kullanılan Malzemeler. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 6 (3), 1861- 1880.

Başkaya, N., Özdaş, M., & Bostancı, I. (2019). Hişiltili süt çocuğunda alternatif tedavide bildirgin yumurtası anafilaksisi . Turkish Journal of Pediatric Disease. <https://doi.org/10.12956/tchd.582966>

Bayat, F. (2004). Türk Şaman Metinleri (Efsaneler ve Memoratlar). Ankara: Piramit Yayıncılık.

Bayat, Ali Haydar (2016). Tıp Tarihi. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.

Bayır, E. (2023). Anksiyete ve uyku bozukluklarında kullanılan tıbbi bitkiler. Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi, 47(3), 3-3. <https://doi.org/10.33483/jfpau.1270660>

Baysan, M. (2016). Kütahya ve Yakın Çevresinde Halk Hekimliği İle Ocak Kültürü (Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa). Erişim adresi: <http://acikerisim.uludag.edu.tr>

Boratav, P. N. (2013). 100 Soruda Türk Folkloru. İstanbul: BilgeSu Yayıncılık,

Boratav, P. N. (2015). 100 Soruda Türk Folkloru. Ankara: Bilge Su Yayınları.

Boratav, P. N. (1994). 100 Soruda Türk Folkloru. İstanbul: Gerçek Yayınevi

Borcak, D. ve Cagır, U. (2016). Results of boceprevir ve telaprevir combination therapy in chronic hepatitis c patients in neşehir province. Ankem Dergisi. <https://doi.org/10.5222/ankem.2016.012>

- Bozyiğit, N. (2011), “Gaziantep’te Halk Hekimliği (Merkez)”, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tez.
- Canbal, M. Cebeci, S., Duyan, G., Kurtaran, H., & Arslan, İ. (2016). A study of reliability ve validity for the turkish version of dizziness hveicap inventory. Turkish Journal of Family Medicine & Primary Care, 1. <https://doi.org/10.5455/tjfmpe.198514>.
- Celilov, C. ve Dengiz, O. (2019). Determination of the spatial distribution for erodibility parameters using different interpolation methods: ilgaz national park soils, turkey. Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi, 6(3), 242-256. <https://doi.org/10.19159/tutad.502457>
- Çekiç, Ş., Canitez, Y., Çiçek, F., Karali, Y., Karali, Z., & Sapan, N. (2020). Çocukluk çağı alerjik hastalıklarında tamamlayıcı ve alternatif tıp kullanımının araştırılması. Osmangazi Journal of Medicine. <https://doi.org/10.20515/otd.816414>.
- Çetindağ S. G. (2011). Köroğlu Merkezli Hikâyelerin Sembolik Açılımı. (Yayımlanmamış doktora tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Çıblak, N. (2005). Çukurova’da Halk Hekimliği ve İlgili Uygulamalarda Eski Türk İnançlarının İzleri. Türk Kültürü, XLIII, S.507-508, 199-214.
- Dağı, F. (2013). Türk Halk Anlatılarında Halk Hekimliği Üzerine Bir Araştırma. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Balıkesir.
- Demirkaya, S. (2014). Retrospective investigation of serological finding in diagnosis of parasite agents caused mass in liver. Dicle Medical Journal / Dicle Tıp Dergisi, 41(2), 352-356. <https://doi.org/10.5798/diclemedj.0921.2014.02.0430>
- DİREKCİ, B. (2023). Konya-derebucak’ta bir sağaltma uygulaması: bulamaç atma. Milli Folklor, 18(139), 30-42. <https://doi.org/10.58242/millifolklor.1137847>
- Doğan, O. (2023). Diyardin ve doğubayazıt yöresi halk hekimliğinde kullanılan yabani bitkiler. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi Ve Folklorik Tıp Dergisi, 13(1), 86-97. <https://doi.org/10.31020/mutftd.1173028>
- Durbilmez, B. (2015). Anadolu’da Yaşayan Halk Hekimi Kamlar/Şamanlar: Ocaklılar. Türkmen Bilgesi Fikret Türkmen Armağanı, Ankara: TKAE Yay
- Duvarcı, A. (2007). Halk Hekimliğinde Ocaklar. Milli Folklor, Eylül 1990,

- Eliade, M. (1999). Şamanizm İlkel Esrime Teknikleri. (Çev. İsmet Birkan). Ankara: Bilge Kitabevi.
- Engin, M., Ozkan, A., Kılıçaskan, Ö., Kaya, F., Temizkan, R., & Kocabay, K. (2018). Yenidoğvea uzamış sarılığın nadir ve önemli bir sebebi: infantil hipertrofik pilor stenozu. *Sakarya Medical Journal*, 8(4), 854-858. <https://doi.org/10.31832/smj.417533>
- Erbay, Ö. ve Erari, G. (2019). Yaşam sonunun uyarıcı i şareti: kennedy terminal ülseri. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 45(3), 335-338. <https://doi.org/10.32708/uutfd.620744>
- Erdemir, A. D. (1985). Halk hekimliğinin Tanımı, Tarihi Gelişimi ve Özellikleri. *Tıp Dünyası Dergisi*, C.58, 191-205.
- Ergin, M. (1969). Dede Korkut Kitabı. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Ergun, P. (2004). Türk Kültüründe Ağaç Kültü. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Erkek, Z. ve Pasinlioğlu, T. (2016). Doğum ağrisında kullanılan tamamlayıcı tedavi yöntemleri. *Journal of Anatolia Nursing ve Health Sciences*, 19(1). <https://doi.org/10.17049/ahsbd.09559>
- Ersoy, N. ve Akyar, I. (2020). Chronic kidney disease associated with pruritus ve nursing care. *Journal of Academic Research in Nursing*. <https://doi.org/10.5222/jaren.2020.22755>
- Ertem, A. (2013). Determination of the opinions ve suggestions of the patients undergoing cardiac surgery on preoperative informed consents. *Turkish Journal of Thoracic ve Cardiovascular Surgery*, 21(2), 378-391. <https://doi.org/10.5606/tgkdc.dergisi.2013.7388>
- Gönenç, A. (2011), “Antalya İli Korkuteli İlçesinde Halk İnancıları ve Halk Hekimliği” Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Görgeç, C. (2019). Manavgat yöresinde halk hekimliği uygulamaları. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (46), 195-219. <https://doi.org/10.21563/sutad.636747>
- Güler, M. ve Özyetgin, A. (2021). Modern uygurcada halk hekimliği ile ilgili meslek adları. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, (17), 23-40. <https://doi.org/10.46400/uygur.936828>

- Güneşer, R. (2022). Bibliometric profile of postgraduate theses on folk medicine in turkey. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi Ve Folklorik Tıp Dergisi, 12(1), 179-188. <https://doi.org/10.31020/mutftd.1009021>
- Güneşer, R. ve Kırımlıoğlu, N. (2022). "bakir basması" disease ve its treatment in the scope of folk medicine in yozgat province: the practice of a female healer. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi Ve Folklorik Tıp Dergisi, 12(2), 321-338. <https://doi.org/10.31020/mutftd.1050821>
- Güzel, A. (2014). Dinî Tasavvufi Türk Edebiyatı El Kitabı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Hançerlioğlu, O. (1975). İnanç Sözlüğü Dinler-Mezhepler-Tarikatler-Efsaneler. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- <http://ortakoy.gov.tr/icerik.asp?id=79&sayfa=sayfalar> Erişim Tarihi 28.12.2024.
- http://www.ortakoy68.bel.tr/genel_index.asp, Erişim Tarihi 28.12.2024
- http://www.aflak.net/Sayfa_Modul.asp?nedir=sayfa&id=1.;Erişim Tarihi 28.12.2024
- [https://tr.wikipedia.org/wiki Kısırlık/İnfertilite](https://tr.wikipedia.org/wiki/Kısırlık/İnfertilite). (2020, Kasım 30). Erişim Tarihi: 19.12.2024.
- https://www.ortakoy68.bel.tr/genel_index.asp, Erişim Tarihi 28.12.2024
- İnan, A. (1995) Tarihte ve Bugün Şamanizm. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- İslamoğlu, Z., Ünal, M., Özasan, M., Akyürek, M., & Sari, N. (2019). The effect of multiple extragenital warts on dermatology quality of life: a cross-sectional study. Türkiye Klinikleri Journal of Dermatology, 29(2), 64-68. <https://doi.org/10.5336/dermato.2019-70380>
- Kafesoğlu, İ. (1980). Eski Türk Dinî. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kalafat, Y. (1999). Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Kanat, N. ve Ersan, L. (2023). Günlük diyetle peynir tüketimi ile tuz alımının azaltılmasına yönelik güncel yaklaşımlar. Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 25(1), 386-402. <https://doi.org/10.25092/baunfbed.1170699>
- Kaplan, M. Özdemir, M., & Ödemiş, B. (2020). Safra kesesi kanserine bağlı gelişen hemobilinin başarılı tedavisi. Anadolu Güncel Tıp Dergisi. <https://doi.org/10.38053/agtd.644617>

- Karataş, A. Koryürek, Ö., Boyraz, N., & Ekşioğlu, H. (2013). Ramsay hunt sendromlu bir çocuk olgu. *Turkish Journal of Dermatology*, 7(3), 155-157. <https://doi.org/10.4274/tdd.1563>.
- Kardaş, C. (2019). Muş'ta yabani bitkilerin halk hekimliğinde kullanılması. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi Ve Folklorik Tıp Dergisi*, 9(1), 85-96. <https://doi.org/10.31020/mutftd.468848>.
- Kargın, H. (2024). Arzu kıyat, kırgız halk hekimliği (oş bölgesi), çanakkale: paradigma akademi yayınları, 2023, 246 s.. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, (24), 102-105. <https://doi.org/10.46400/uygur.1563202>
- Kaya, M. (2001). Eski Türk İnanışlarının Türkiye'deki Halk Hekimliğinde İzleri. *Folklor/Edebiyat*, VII (XXV), 199-218.
- Keçeci, Z. (2024). İnsan papi lloma virüsü (hvp) tedavisi nde yeni yaklaşımlar: akti f heksoz i li şki li bi leş k (ahcc®). *Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakultesi Dergisi*, 48(2), 6-6. <https://doi.org/10.33483/jfpau.1364203>
- Kıroğlu, O. (2023). Cilt yaşlanmasında prebiyotik ve probiyotiklerin rolü. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 32(3), 130-136. <https://doi.org/10.17827/aktd.1312140>
- Koşar, Ş., Ekinci, M., & Öztürk, A. (2022). The role of pharmacist in consulting dermacosmetic products according to skin types ve needs ve nanocosmetics: traditional review. *Journal of Literature Pharmacy Sciences*, 11(2), 119-135. <https://doi.org/10.5336/pharmsci.2022-88399>
- Köprülü, M. F. (1999). *Edebiyat Araştırmaları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kumartaşlıoğlu, S. (2012). *Türk Kültüründe Ateş ve Ocak Kültü*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Balıkesir.
- Kurum, U. (2008), *Düziçi'nde Halk Hekimliği*, Niğde **Üniversitesi** SBE YLT, Niğde

- Küçükboyacı, N. ve Şahan, D. (2020). Allergic contact dermatitis caused by asteraceae family plants. *Journal of Literature Pharmacy Sciences*, 9(1), 1-10. <https://doi.org/10.5336/pharmsci.2019-66397>
- Ocak, A. Y. (1983). Bektaşî Menakıbnâmelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Oğuz N.Y. (1996). Toplum Bilim ve Tıp Eğitimi Açısından Alternatif Tıp ve Halk Tıbbı. *Bilim ve Ütopya Dergisi*, S. 25, s. 36-37.
- Ögel, B. (1985). Türk Mitolojisi, 2. Cilt. Ankara: TTK Basımevi.
- Öger, A. (2010). Tarsus ve Çevresinde Sağaltma Ocakları ve Bunlara Bağlı Uygulamalar. *Turkish Studies*, Volume 5/1 Winter s.1232 .
- Öngel, G. (1997). Denizli Halk Hekimliğinde Ocaklar. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, Denizli.
- Örnek, S. V. (1988). 100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane. İstanbul: Gerçek Yayınları.
- Özaslan, A. (2012), “Halk Hekimliğinde Ocaklık Kurumu ve Araban (Gaziantep). İlçesi Örneğinde Kadın Ocaklılar”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Bilimi Ana Bilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Özdemir, M. (2013). Türk Kültüründe Dağ Kültü Ve Bir Yüce Dağ: Halbaba. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 1-15.
- Özdoğan, S. (2010). Dermatologic analysis in elderly patients during balneotherapy. *The Annals of Clinical ve Analytical Medicine*, 01(03). <https://doi.org/10.4328/jcam.10.3.14>
- Özkan, K. Danacı, M., & Çetin, Z. (2019). Gebelik fizyolojisi ile kozmetik ürünler ile kişisel temizlik, bakım ürünlerinin etkileşimi ve teratojenik açıdan

- değerlendirilmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 6(3), 276-286. <https://doi.org/10.21020/husbfd.606508>
- Özkan, T. (2012). Geleneksel Tıptan Modern Tıbbı Ocaklık Kurumu: Ankara İli Çubuk İlçesi Örneği, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkbilim Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi
- Radloff, W. (1994), Sibiryâ'dan II-III. (Çev. A. Temir). İstanbul: MEB Yayınları.
- Rivers, W. H.R. (2004). Tıp, Büyü ve Din. (Çev. İ. Enis Köksaldı), İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Rüzgâr, B. (2019). Eski Bozkır Kavimlerinde Tıp Ve Sağlık Alanında Üretilen Bilimsel Bilgi (Başlangıçtan Uygur Döneminin Sonuna Kadar). Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 6(4), 420-433.
- Sancar, T. (2024). Speleoterapi - mağara tedavisi: terapötik amaçlı kullanımına yönelik bir değerlendirme. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi, 8(2), 198-215. <https://doi.org/10.31200/makuubd.1541844>
- Sarpkaya, S. (2015). Dede Korkut Kitabı'nda Olağanüstü Tipler. Milli Folklor, Yıl: 27, Sayı: 107, ss. 97-107
- Satır, S.G. (1994); Muğla'da Halk Hekimliği, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Sever, M. (2016). Mersin ve Yakın Çevresinde Halk İnançları ve Halk Hekimliği. Ankara: Barış Kitap.
- Sönmez, M. ve Seval, M. (2019). Fitoterapik Yara Bakımında Sarı Kantaron Yağının Etkisi. M. Dalkılıç (Ed.), Academic Studies on Natural and Health Sciences içinde (201-215 ss.). Ankara: Gece Kitaplığı
- Süren, T. (2022). Tüketicilerin tuz ve tuzlu gıda tüketimine ilişkin bilgi ve tutumları üzerine bir araştırma (a study on consumers knowledge ve attitudes on salt ve salty food consumption). Turk Turizm Arastirmalari Dergisi. <https://doi.org/10.26677/tr1010.2022.1089>
- Şahin, İ. (2023). Çanakkale yöresi tarım işletmelerinin toprak işleme alışkanlıklarının belirlenmesi. Çomü Ziraat Fakültesi Dergisi, 11(2), 377-390. <https://doi.org/10.33202/comuagri.1356709>

- Şar, Sevgi (2008). Anadolu’da Rastlanan Halk Hekimliği Uygulamalarına Genel Bir Bakış. 38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi. Ankara, Tanyol, Cahit (1960)
- Şeşen, R. (2001). İslam Coğrafyacılarına Göre Türkler ve Türk Ülkeleri. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Şimşek, E. (2008); “Ölümsüzlük İlâcı Elma”, Turkish Studies, Vol.3/5., ss. 193-204. Erzincan
- Tanyu, H. (1982). Fatma Anamız ve El İle İlgili Araştırmalar. II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.
- Tanyu, Hikmet (1976). Türklerde Ateşle ilgili inançlar. I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. IV. CİLT
- Tavukcu, H. (2016). Geleneğin Yeniden Keşfi Bağlamında Halk Hekimliği (Ankara Kent Örneği). Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Temizsoylu A., (2012), “Ankara’da Halk Hekimliği” Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halkbilimi Anabilimi Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Tokaç, E. (2023). Use of traditional ve complementary medicine in kahramanmaraş ve the status during the covid-19 period: cross sectional study. Journal of Traditional Medical Complementary Therapies, 6(2), 120-131. <https://doi.org/10.5336/jtracom.2022-94529>
- Torun, C. (2002); Halk Hekimliği ve Çankırı’daki Halk Hekimliği ile İlgili İnanış ve Uygulamalar, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Tözün, M. ve Sözmen M. K. (2015). Halk Sağlığının Tarihsel Gelişimi ve Temel Kavramları. Smyrna Tıp Dergisi, S.3, 58-62
- Türkdoğan, O. (1991). Kültür ve Sağlık Hastalık Sistemi. Milli Eğitim Basımevi, MEB
- Uçak, S. (2007); Ergani’de Eski Türk İnançlarının İzleri ve Halk Hekimliği, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.

- Uğur, H., Şahin, A., Aydın, D., & Kabadaş, E. (2018). Determination of traditional methods used by mothers to wean their infants from breast- feeding. Journal of Ankara University Faculty of Medicine, 71(3), 217-223. <https://doi.org/10.4274/atfm.41736>
- Uyar, A. (2013). Halk Hekimliği Kapsamında Yozgat Ocakları. Bozok Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tez
- Uzel, K. ve Azboy, İ. (2021). Total diz protezi sonrası gelişen enfeksiyonlarda alınacak önlemler, tanı ve tedavi yöntemleri. Totbid Dergisi, 20(5). <https://doi.org/10.14292/totbid.dergisi.2021.93>
- Uzun, R., Isler, Y., & Toksan, M. (2019). Weka yazılım paketinin siğil tedavi yöntemlerinin başarısının tahmininde kullanımı. Düzce Üniversitesi Bilim Ve Teknoloji Dergisi, 7(1), 699-708. <https://doi.org/10.29130/dubited.448330>
- Ülger, Z. (2012), “Aydın Merkez ve Çevresi Halk Hekimliği”, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkbilim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
- Ülvan, D. (1994). Kireli (Konya) ve Çevresinde Halk Hekimliği. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Yıldız, O. (2024). A case of lung cancer presenting with paraneoplastic pruritus. Selseuk Tip Dergisi. <https://doi.org/10.30733/std.2024.01719>

2. SÖZLÜ KAYNAKÇALAR

	Kodu	Adı Soyadı	Yaşı	Ocaklık	Yaşanılan yer
1	KK1	Emine Balıkçı	55	Kuru Derma	Balcı mahallesi
2	KK2	Eren Dede Gedik	49	Derma	Harmandalı köyü
3	KK3	Ganime Kara	68	Derma	Cumali köyü
4	KK4	Züleyha Sağır	65	Derma	Cumali köyü
5	KK5	Ahmet Budak	57	Derma	Gökler yaylası
6	KK6	Sevda Karaca	65	Derma	Gödelers köyü
7	KK7	Atalay Köse	45	Derma	Ortaköy
8	KK8	Metin Ekici	49	Derma	Gökkaya köyü
9	KK9	Mustafa Gökkaya	52	Derma	Gökkaya köyü
9	KK10	Meryem Genç	64	Derma	Çatin köyü
10	KK11	Kelime Tutak	61	Derma	Gökkaya köyü
11	KK12	Pakize ceylan	57	Derma	Gökkaya köyü
12	KK13	Elmas Yaşar	65	Derma	Gökkaya köyü
13	KK14	Emine Balcı	58	Tuz Döktürme	Balcı mahallesi
14	KK15	Saniye Coşkun	68	Tuz Döktürme	Cumali köyü
15	KK16	Raci Coşkun	48	Tuz Döktürme	Cumali köyü
16	KK17	Nail Aksoy	52	Tuz Okuma	Gökkaya köyü
17	KK18	Hüseyin Ekici	54	Tuz Okuma	Gökkaya köyü
18	KK19	Salih Kaya	62	Kefen Kesme	Cumali köyü
19	KK20	Hatun Bozkurt	66	Kefen Kesme	Sarıkaraman köyü
20	KK21	Türkan Kayalar	58	Kefen Kesme	Ortaköy
21	KK22	Döne Başçeşme	85	Kefen Kesme	Cumali köyü
22	KK23	Meryem Özdemir	56	Kefen Kesme	Gödelers köyü
23	KK24	Esra Bilgiç	51	Kefen Kesme	Çiftevi köyü
24	KK25	İhsaniye Çelik	49	Köstü Köstebek	Bozkır köyü
25	KK26	Döne Çelik	42	Köstü Köstebek	Çatin köyü
26	KK27	Esme Gören	53	Yel İpliği Bağlama	Cumali köyü
27	KK28	Zeliha Gören	69	Yel İpliği Bağlama	Balcı mahallesi

28	KK29	Sema Kaya	53	Siğil	Cumali köyü
29	KK30	Huriye Palaz	61	Siğil	Sarıkaraman köyü
30	KK31	Ramazan Yalçın	52	Siğil	Çatin köyü
31	KK32	Eyüp Can Akkuş	69	Siğil	Gökkaya köyü
32	KK33	İbrahim Karakulah	52	Siğil	Camızlık köyü
33	KK34	Musa yeşil	54	Arpacık	Ortaköy
34	KK35	Sevda Çalık	62	Sarılık Kesme	Gökkaya köyü
35	KK36	Mustafa Aktaş	61	Sarılık Kesme	Çavdarlı köyü
36	KK37	Ayşe Koçak	45	Sarılık Kesme	Cumali köyü
37	KK38	Mustafa Lal	49	Kısırlık	Hocabeyli köyü
38	KK39	Pembe Bilgiç	58	Kısırlık	Çiftevi köyü
39	KK40	Hicran Yazgı	51	Yılcık	Kümbet köyü
40	KK41	Behice Demir	57	Yanık	Ortaköy
41	KK42	Muhammed Mustafa Durmaz	54	Yüz Felci	Ortaköy
42	KK43	Naci Deniz	61	Yüz Felci	Ortaköy
43	KK45	Ahmet Oğuz	66	Süt Çekme	Oğuzlar köyü
44	KK46	Yücel Keskinliç	70	Kurşun Dökme	Balcı
45	KK47	Yasemin Uğur	49	Kurbağacık	Ortaköy
46	KK48	Serap Köse	69	Kırk Basma Ocağı	Ortaköy
47	KK49	Murat Demir	76	Isırgı Ocağı	Çiftevi Köyü
48	KK50	Musa Demirci		Saç Çekme	Ortaköy
49	KK51	Fatih Demir		Yürek Bama	Hıdırlı Köyü
50	KK52	Ali Seven	54	Muska	Cumali köyü
51	KK53	Tanju Soylu	45	Nazar	Ortaköy
52	KK54	Murat Altınpınar	48	Nazar	Hacıbrahim U.köyü
53	KK55	Cebrail Uğur	61	Geniz Açma	Hocabeyli köyü
54	KK56	Necmi Sulak	73	Silme	Pınarbaşı köyü
55	KK57	Hilmi Akçayır	68	Fıtık	Çatin köyü
56	KK58	Murat Demiraslan	53	Kırık-Çıkık	Seksenuşağı köyü

